

ÁLIT
UM
RÚSDREKKAPOLITIKK
Í
FØROYUM

DESEMBER 1991
RÚSDREKKA- OG NARKOTIKARÁÐIÐ

Innihaldsyvirlit.

	Síða
1. Formæli	2
2. Tilmæli viðvíkjandi rúsdrekkapolitikki í Føroyum	4
3. Ráðstevnan um rúsdrekkamisnýtslu	9
Formaðurin fyri ráðið: August G. Wang	10
Sjúkrasystrafelag Føroya:	
Hensia Einarsson	12
Jóngerð Poulsen	15
Barnaverndarnevndin, Tórshavnar Kommuna:	
Hanna Lisberg	19
Beata Jensen	22
Kvinnuhúsfelagið: Jane Hoydal	25
Sosialráðgevarafelag Føroya: Kristian Magnussen	26
Føroya Stórløsja: Daniel P. Lamhauge	29
Felagsnevnd føroysku fráhaldsfelaga:	
Niels Olgar Joensen	33
Blákrosssheimið: Sólborg Dulavík	38
Lívdin: Jákup Johannes Joensen	47
Heilbrigdið: Ingi Mohr	49
Glottin:	
Rudolf Joensen	62
Kristian Fríðrik Olsen	64
Aquae Vitae: Jenis av Rana	67
Familjuráðgevi: Diana Wardum	70
Oasan: Harald Haraldsen	72
SÁR: Theodor Jacobsen	74
4. Frágreiðing frá ráðslimunum.	
Rúsdrekka og samfologið, August G. Wang	77
Viðgerartilboð fyri rúsdrekkamisnýtarar í Føroyum, Pál Weihe	83
Lýsing av bæði lögargongdini og mannagongdini viðvíkjandi rúsdrekka í Føroyum, Uni Vestureið	89
Vitan og upplýsing um rúsdrekka, Olaus Jespersen	107
Alkohol, Lars Holst	112
De sociale følger af rusmisbruget på Færøerne i dag, Lars Holst	115
Blandingsmisbrúk av ymsum slag, Gunna Thomsen	117
5. Rúsdrekkakanningin.	
Fyribiliðsuppgerð	121

Formæli.

Nýstovnaða Rúsdrekka- og narkotikaráðið fekk 21. februar 1991 áheitan frá landsstýrismanninum í almannu- og heilsumálum um at gera álit um samskipan av alkoholpolitikkum í Føroyum.

Av tí at samlaða tilfarið er so umfatandi, verður tilmælið skrivað fremst.

Síðani verður endurprentað tað, ið lagt varð fram á ráðstevnuni í Norðurlandahúsinum. Tað eru fyri ein part tey handrit, ið vóru latin ráðnum, men har, ið einki handrit var, er skrivað av eftir bandupptøku.

Í triðja parti hava ráðslimirnir hvør sær skrivað um hesi evni:

August G. Wang:	Rúsdrekka og samfagið.
Pál Weihe:	Viðgerðartilboð fyri rúsdrekkamisnýtarar í Føroyum.
Uni Vestureið:	Lýsing av bæði lögargongdini og mannagongdini viðvíkjandi rúsdrekka í Føroyum.
Olaus Jespersen:	Vitan og upplýsing um rúsdrekka.
Lars Holst:	Alkohol og De sociale følger af rusmisbruget på Færøerne i dag.
Gunna Thomsen:	Blandingsmisbrúk av ymsum slag.

Í sísta parti er spurnarblaðið, sum varð sent 3000 fólkum í aldrinum 20-69 ár, endurprentað við teimum svarum, tey 1902 fólkini, ið higartil hava svarað, góðu. Ráðið er í holt við storrri viðgerð av tilfarinum og meiri nágreiniligt úrslit

verður væntandi tókt til vårs. Í hesum áliti eru bert óvið-gjørdu hövuðstølini, sum eiga at verða tulkað við största varsemi fyri ikki at koma til skeivar niðurstøður um rúsdrekkanýtsluna í Føroyum.

Latið úr hondum 20. desember 1991

Rúsdrekka- og narkotikaráðið

Augsut G. Wang, formaður

Pál Weihe, næstformaður

Johnny Winther Holbech

Gunna Thomsen

Uni Vestureið

Olaus Jespersen

Torbjørn Mikkelsen

Lars Holst

Tilmæli viðvíkjandi rúsdrekkapolitikki í Føroyum.

Vísast skal fyrst á, at hetta álit bert snýr seg um rúsdrekkapolitikk og ikki um politikk viðvíkjandi øðrum rúsandi ella narkotiskum evni.

Vísandi til hjálagda tilfar, har rúsdrekkapolitikkur verður sæddur frá ymiskum síðum, av teim ymisku ráðslimunum, umboðandi hvønn sín tått í tí almenna samfelagslívunum og av umboðum fyri ymsar felagsskapir, ásannar ráðið, at ein virkin rúsdrekkapolitikkur eigur at vera fleirtáttaður, men lagast til, so hann er tíðarhóskandi.

Við soguligum atliti kann ein siga, at tað altíð hevur verið áhugi fyri rúsdrekkapolitikki í breiðari merking. Vísast kann t.d. á lóggávuna um, hvussu rúsdrekka skal keypast og seljast, og til ymisk felög og rørðslur, sum bæði áður og nú, eru virkin, bæði beinleiðis og óbeinleiðis. Eisini skal verða víst á, at bæði gjøgnum tey almennu viðgerðartilboðini og gjøgnum tey serligu viðgerðartilboðini, sum komin eru afturat tey seinri árini, hevur verið ríkin ein rúsdrekkapolitikkur.

Ráðið ásannar eisini, at í einum virknum rúsdrekkapolitikki, verður mett sum klókast, ikki uppá forhond, at sleppa nøkrum möguleika uppá fjall. Við hesum verður norðurlendsk siðvenja hesum viðvíkjandi fylgd, tó burtursæð frá Danmark, sum hevur slept hugsanini um at tálma sjálvari söluni. Hini norðanlondini leggja tó framvegis dent á júst hendar tåttin í rúsdrekkapolitikkinum. Málið hevur verið frammi, m.a. í tjakinum um viður-skiftini millum-norðanlond og EF.

Rúsdrekkapolitikkur kann sjálvandi býtast upp á ymiskan hátt. Fyribrigdið rúsdrekka kann t.d. síggjast út frá einari útboðssíðu (hvussu atgongdin er til rúsdrekka, hvussu dýrt tað er) og frá einari eftirspurningssíðu (hvussu eftirspurningurin er, hvussu nýtslumynstrið er, hvussu misbrúksmynstrið er).

Ásannandi eitt ávist samband millum hesi fyribrigdi, heldur ráðið, at ein fleirtáttaður rúsdrekkapolitikkur í hvussu so er eigur at umfata fýra øki:

1. Lóggávu um, hvussu rúsdrekka kann seljast, keypast og nýtast.
2. Einum virknum príspolitikki.
3. Fyribyrgjandi og upplýsandi tiltökum.
4. Viðgerð, eftirviðgerð og umsorgan.

Samlað um hesar tættir kann ein siga viðvíkjandi 1 og 2 at flestu visindamenn halda, at samanlagt er eitt ávist samband millum tað samlaða forbrúkið í einum landi, og teir samlaðu trupulleikarnar. Millum annað tí hevur WHO sett sum mál, at tálma og fáa minkað forbrúkið sum heild.

Ráðið metir, at forbrúkið í ein ávísan mun hevur verið tálmað við núverandi rúsdrekkalög, tó hevur ein "kassamentalitetur" útviklað seg og lógin hevur víst seg at vera ómögulig at umsita hjá myndugleikunum. Við í tilmælinum eru tí eisini uppskot um broytingar av núverandi skipan.

Viðíkjandi 1.

Lóggáva um hvussu rúsdrekka kann seljast, keypast og nýtast.

Ráðið hevur tað prinsippiellu støðu, at frágast hevði verið, at broytt lóggávuna, til at verið meira álík lóggávuni í Íslandi ella Noregi. Tað er eisini ráðsins prinsippiella støða, at heilsulig sjónarmið eiga at vera støði undir lóginum um rúsdrekka-sølu og -nýtslu.

Mett verðurtískil, at ávíð "vanliggering" eiger at fara fram soleiðis, at rúsdrekka kann keypast og bryggjast í Føroyum.

Hinvegin - fyri at tálma ovurnýtslu og misbrúki - eiger henda "vanliggering" tó ikki at fara longur, enn at rúsdrekka framvegis skal seljast á serligan hátt - í einkarsølu, við sölubúð í hvørjari sýslu. Tað er avgerðandi at talið av sölubúðum verður avmarkað til tess at tálma forbrúkinum.

Eitt avmarkað tal av loyvum eiga at verða givin til rúsdrekka-útskeinking (til at drekka á staðnum). Skeinkingarstøðini eiga at verða á einum slíkum støði, at tey kunnu javnmetast við góðar matstovur.

Einfaldar reglur skulu gera tað möguligt hjá myndugleikunum at halda eyga við, at lógin verður hildin.

Endamálið hjá Einkarsöluni eiger ikki bert at vera søla av rúsdrekka, men eisini at verja almannahailsuna ímóti rúsdrekka-skaðum. Tí eiger ikki at verða loyvt at lýsa (reklamera) við rúsdrekka, men hinvegin eiger Einkarsölun at taka lut í upplýsandi tiltökum um rúsdrekka og vandar við rúsdrekka. Eisini eiger at verða við í reglugerðini fyri Einkarsöluna, at ein partur av vinninginum fer til upplýsing, fyribyrging og viðgerð.

Ráðið mælir ikki til persónbundna skamtan, og skal gera vart við, at meðan tað ber til at skipa fyri skamtan innan einkarsöluna, er tað neyvan gjørligt á skeinkingarstøðum.

Ráðið heldur at aldursmarkið at keypa rúsdrekka eiger at vera 18 ár, t.v.s. tá fólk gerast myndug.

Viðvíkjandi 2.

2. Ein virkin príspolitikkur.

Flestu granskunar ásanna, at príslegan er rættuliga avgerandi fyri nýtslumongdina, og hevur eisini eina ávísa ávirkan á misnýtsluna. Ráðið metir tí, at ein príspolitikkur eiger at verða

brúktur tilvitandi. Hetta skal skiljast á tann hátt, at avgjøld og vinningur eiga at verða brúkt sum stýringsamboð í rúsdrekkapolitikkinum.

Í samband við rúsdrekkasølu her á landi, eigur tað tí at verða gjørd ein skipan, har Einkarsølan - saman við landsstýrinum eftir tilmæli frá Rúsdrekka- og narkotikaráðnum - tillagar prísin, so forbrúkið sum heild verður tálmað, tá ið hetta vísl seg neyðugt. Handan tálming er í tráð við tað áðurnevnda heilsuliga aðalsjónarmiðið um rúsdrekkasøluna.

Viðvíkjandi 3.

3. Fyribyrgjandi og upplýsandi tiltök.

Hesin táttur eigur at verða styrktur, men hetta er tann minst ítökiliði. Rúm eigur tí eisini at vera fyrir ymiskum royndum.

Foreldrunum eigur at verða givin hollur kunnleiki at bera víðari til uppvaksandi ættarliðið. Tiltök hesum viðvíkjandi eiga at verða stuðlað, eitt nú ígjøgnum Hjálpargrunnin móti Rúsdrekkamisnýtslu og ígjøgnum Rúsdrekka- og Narkotikaráðið.

Í skúlunum er eftir núverandi skipan, í öllum fólkaskúlaflokkunum avsett avmarkað tímatal til upplýsing um heilsulæru, nöring og misnýtslu. Her er lögarkarmurin í lagi, men tað skilst, at tað er trot á nýtuligum feroyskum tilfari. Ráðið metir, at frálæran eigur at verða meiri ítökilig soleiðis, at tað verður ein fastur undirvísingarliður í skúlanum, helst í 7. flokki, har næmingarnir, sambært flestu granskunarar, eru í røttum aldri til hesa frálæru.

Til at gera hesa upplýsing meira ítökiliga, heldur ráðið, at tað verður brúk fyrir einum pedagogiskum rúsdrekkaráðgeva, knýttur at rúsdrekkaráðnum, við arbeiðsumráði m.a. innan skúlan.

Umframt ungdómin eigur upplýsingararbeiðið at venda sær ímóti øðrum málbólkum. Eitt nú hevur granskingin víst á, at børn hjá kvinnum, sum drekka meðan tær eru við barn, kunnu verða skadd av alkoholi. Málbólkur vísa seg at kunna ávirkast við upplýsing, og hevði tað tí verið rímuligt at skipa fyrir serligum upplýsingarvirksemi fyrir kvinnum, sum eru við barn.

Grundað á hjálagda tilfar verður víst á eitt blandingsmisbrúk, har serliga øl verður blandað saman við tabletum. Hetta er ringt at tálma, tí ein partur av heilivágunum, ið brúktur verður fæst í hondkeyp, t.d. tabletir fyrir sjóverk, ørilsí og vaml. Ein partur av hesum tabletum eru doyvandi og verða tí brúktar afturvið rúsdrekka. Umhugsað eigur at verða, at hesin heilivágur bert verður útflyggjaður við resept.

Viðvíkjandi 4.

4. Viðgerð, eftirviðgerð og umsorgan.

Viðgerðarúrslitini viðvíkjandi rúsdrekkamisnýtarum eru avmarkað. Kanningar flestu staðir vísa, at úrslitið í meðal er tað sama fyrir ymsar viðgerðarhættir.

Við fleiri viðgerðarmöguleikum er at vænta, at rúsdrekkamisnýtarnir koma í viðgerð tíðliga í misbrúksskeiðnum, tí viðgerðartilboð er, sum hóskar tí einstaka væl. Tó eru vansar við fleirtáttadum viðgerðum, nevniliða at tey ymisku viðgerðarstöðini ikki vita av hvørjum öðrum. Persónar fara ímillum í viðgerðarskipanunum upp ísaman, til bága fyrir seg sjálvan og onnur, ið lata seg viðgerða við álvara.

Vanligt er at býta viðgerð fyrir rúsdrekkamisnýtslu í tríggjar tættir: 1) tann sonevnda avrúsingin, 2) sjálv viðgerðin sum skal tálma misbrúkinum í framtíðini og 3) síðani ein ella onnur eftirviðgerð.

Í Føroyum hevur í mong ár verið möguligt at sökja viðgerð hjá kommunulæknum. Seinni árini hevur eisini verið möguleiki at fingið framhaldandi viðgerð hjá heimasjúkrasystir. Möguligt er at lata seg innleggja á sjúkrahúsini t.d. á medisinsku deildirnar, og tey seinastu 20-25 árini eisini á psykiatrisku deild. Tey seinnu árini hava onnur privat tiltök verið, t.d. Blákkrossstovan, Blákkrossheimið og Heilbrigdið. Hetta virksemið hevur lutvist verið goldið av tí almenna. Samtakið AA (Alcoholics Anonymous) hevur virkað, sum eitt slag av eftirviðgerð.

Til viðgerðarvirksemið væntar ráðið somu fíggjarligu karmar, sum í dag, tó möguliga víðkaðir av, at vinningur frá Einkarsølu eisini verður nýttur til viðgerð.

Meginparturin av avrúsingini fer fram undir innlegging á sjúkráhúsum, á Blákkrossheiminum ella á Heilbrigdið, men ein partur fer fram ambulant hjá kommunulæknunum.

Ráðið er av tí áskoðan, at rúsdrekkið fyrir ein stóran part, eigur at fara fram ambulant. Ráðið heldur, at avrúsingarparturin og viðgerðarparturin eru tvey serstök fyribrygdi.

Ráðið metir, at tað er mest forvarligt, heilsuliga sæð, og eisini fíggjarliga at samla avrúsingina - sum ikki kann fara fram heima við hús - á einum staði, og tað eigur prinsipielt at vera á sjúkrahúsunum. Ráðið hugsar sær, at tað kann fara fram á psykiatrisku deild á Landssjúkrahúsini umframt möguliga á Suðuroyar Sjúkrahúsi og Klaksvíkar Sjúkrahúsi.

Avrúsingin, soleiðis sum hon vanliga fer fram, umfatar fyrst og fremst observatiún, men ofta eisini viðgerð við heilivági og fer hon tí best fram á einum sjúkrahúsi. Slikar avrúsingar taka kanska eina til tvær vikur; men er tað blandingsmisbrúk uppií, kann tað taka longur tíð, kanska ein mánaða.

Sjálv viðgerðin, aftan á avrúsingina, kann vera av psykiatriskum, psykologiskum ella pedagogiskum slag.

Ráðið metir, at tá avrúsingin er liðug, eigur avrúsingarstaðið at hava eina álvarsliga samrøðu við sjúklingin um veruliga viðgerð fyrir misnýtslu, og tá ber so til at velja tað viðgerðarstað og tann viðgerðarhátt, sum er best fyrir viðkomandi.

Lögreglan hefur ofta trupulleikar av rúsdrekkaeitraðum fólk, tí teir hava ikki möguleika fyrir hollari observatiún.

Ráðið heldur, at í samband við tað avrúsingarskipan, sum nevnd er omanfyri, er gjørligt, í hvussu so er í Havnini, at knýta hana saman við observatiún av rúsdrekkaávirkaðum fólk, sum sita í kliva hjá lögregluni.

Ráðið er av teirri áskoðan, at verandi stovnar fyrir rúsdrekka-misnýtarar skulu nýta sína orku til tað slag av viðgerð, sum er serligt fyrir stovnin og ikki til avrúsing.

Á avrúsingarstaði er tørvur á rættuligari vaktarskipan, men valla á viðgerðarstøðum. Ein part av spardu útreiðslunum til vaktarskipan kundi viðgerðarstaðið nýtt til veruliga viðgerð/eftirviðgerð um dagin.

Ráðið metir, at ongin viðgerðarháttur eigur at vera óroyndur. Tann ambulanti viðgerðarhátturin er lítið royndur her á landi, sjálvt um hann verður nógv brúktur aðrarstaðni. Ráðið metir, at tað eiga at verða gjørðar royndir við rúsdrekkaambulatorium.

Ráðið mælir til, at sum roynd, verður rúsdrekkaamubalatorium sett á stovn í meginøkinum. Ambulatorið kundi virkað ávíasar dagar í Havn og ávíasar dagar t.d. Runavík. Við rationalisering fyrir eyga verður eisini hugsað um at knýtt eitt tilíkt ambulatorium saman við t.d. økispsykiatri, har arbeiðshátturin er av sama slagi.

Við hesum royndarvirksemi kundi fingist nærri greiði á røttum arbeiðslagi, starvsfólkatørvi v.m., soleiðis at onnur ambulatorii av sama slag kunnu verða sett á stovn aðrarstaðni í landinum.

Blákrosstovan virkar í dag, sum eitt slag av ambulatorium, og hefur ráðið eingi broytingaruppskot hesum viðvíkjandi.

Ein annar tåttur í eftirviðgerðini eru eftirviðgerðarheimini. Tey virka í dag, sum eitt vart umhvørvi og mett verður, at eisini í framtíðini er tørvur á teimum, til tess at fáa rúsdrekkamisnýtarnar útaftur í samfelagið. Tað skal viðmerkjast, at her er ikki talan um varðandi bústað, men um ein bústað við stuðli og uppsýni í eitt avmarkað tíðarskeið.

Ráðið metir, at tað í hvussu so er í Havnini, er brúk fyrir einum herbergi fyrir illakomnar rúsdrekkamisnýtarar, sjálvtum teir ikki kunnu røkkast viðgerðarliga. Eitt tilíkt herberg eigur at hava eini 5-10 seingjarpláss og eigur bert at vera opið á kvøldi og um náttina - á kvøldi sum hitastova og um náttina sum sovistað.

Ráðstevna um rúsdrekkamisnýtslu.

Endamálið hjá ráðnum við fundinum var, at kunna seg um ymisk sjónarmið um rúsdrekkamisnýtslu av týdningi fyrir arbeiðið við álitinum. Ráðið bjóðaði ymsum bólkum, einstaklingum v.m., sum fáast við rúsdrekkamisnýtslu at koma og siga sína hugsan, hvussu vit minka misnýtsluna og hvussu vit eiga at viðgera rúsdrekkamisnýtararnar. 12 hövdu biðið um orðið.

Fundurin var almennur og höví var at gera viðmerkingar og luttaka í tjakinum.

Videofilmurin "Kærlekssøga aldarinnar" varð sýndur á fyrsta sinni. Tað er einmansleikur við Lauru Joensen, gjørður eftir bókini hjá Märtha Tikkanen: "Århundredets Kärlekssaga", sum er um konuna, ið er gift við drykkjumanni.

Niðanfyri eru innleggini, sum voru á ráðstevnuni.

Ráðstevna um alkoholpolitikk í Norðurlandahúsinum 20.4.91.

August G. Wang formaður í Rúsdrekka- og narkotikaráðnum:

Bjóðaði fyrst vælkomin og upplýsti hvat ráðið var og at limir-nir í ráðnum eru:

Stjórin á Almanna- og Heilsudeildini, Føroya Landsstýri, nú umboðað av Jákup Nielsen fulltrúa.

Pál Weihe, yvirlækni, Deildin fyrir Arbeiðs- og Almannaheilsu.
August G. Wang, yvirlækni í sálarfrøði.

Lars Holst, Almannastovan.

Uni Vestureið, Føroya Landfúti.

Gunna Thomsen, Apoteksverkið.

Torbjørn Mikkelsen, Tolleftirlitið.

Olaus Jespersen, Landsskúlafyrisitingin.

Viðhvort verður sagt, at hetta ella hitt málið skal loysast, men einhvør rúsdrekkapolitikkur loysir ikki teir trupulleikar, sum ivalyest altið fara at vera við einumhvørjum formi av alkoholnýtslu. Tað snýr seg hinvegin um at finna so rímiligar hættir at minka misnýtslu og skaðar og hartil rímiligar viðgerðarhættir.

Ein alkoholpolitikkur er ikki ein einstök lög ella skipan, men er øll tey tiltøk, sum tað almenna og onnur seta í verk, tað veri seg innan: Rúsdrekkaloggávu um atgongd til rúsdrekka.

Avgjøld og tollur á rúsdrekka (príspolitikkur).
Upplýsing og undirvísing, herundir hugburður.
Viðgerð og eftirviðgerð.

Á hesi stevnuni hava vit samla okkum um rúsdrekkatrupulleikar og tá verður oftani hugsað um alkoholismu. Alkoholisma varð fyri árum viðurkent ikki bert sum ein menniskjasligur trupulleiki, men formelt eisini tikan við undir bæði sjúkur og sosialar trupulleikar. Tey seinnu árini hevur ein í útheiminum aftur sæð eina almennan øktan áhuga fyrir rúsdrekkatrupulleikum í breiðari merking, og serliga verður her hugsað um rúsatburð og um aðrar langtíðarfylgjur enn alkoholismu, so sum serliga medisinskar sjúkur.

Tað hevur oftani verið nevnt undir tjakinum um nýggja rúsdrekkalög, at alheimsheilsustovnurin WHO hevur útpeikað rúsdrekkánýtsluna sum mál nummar 17 í listanum yvir øki, sum verða avgerðandi fyrir heilsuviðurskiftini tey komandi árini. Við okkara økta sambandi við umheimin í form av ferðing, fjarsýni o.s.fr., við broytandi marknaðarviðurskiftum og við turismusprunginum koma vit meir og meir at líkjast meginlandinum í listanum yvir øki, sum spæla inn viðv. alkoholpolitikkii. WHO hevur t.d. umrøtt broytandi kontrolpolitikk, landbúnaðarviðurskifti, avgjaldsproblematikkin, turismuproblematikkin, tal av útskeinkingarstøðum og tað skiftandi støðuna mangastaðni millum kontrolpolitikk og viðgerðarpolitikk.

Á summum økjum hava vit verið betri fyrir enn aðrastaðni, t.d. er tann nýtta totala mongdin av rúsdrekka nøkurlunda lág og drykkjuproblematikkurin á arbeiðsplássum hevur ikki verið so

aktuellur og gamal siður hevur eisini verið at halda arbeiði og rúsdrekka skilt sundur.

Í útheiminum eru ávíasar linjur við at vísa viðv. dagsins rúsdrekkaproblematikki:

Útsvingið flestu staðni (undantikið norðanlondini) frá kontrolpolitikki til eina ógvusliga trúgv upp á reinan viðgerðarpolitið er við at hæsa av og saman við almennu sparingunum nóg-vastaðni í Vestureuropu er tilfeingið til viðgerð minkað (sum vit eisini hava sæð her). Tað er nógvastaðni hent eitt skifti í prioritering hjá tí almenna burtur frá sokallaðum óproduktivum bólkum til at satsa meira upp á aðrar bólkar. Hetta krevur í framtíðini eitt betur samskipað viðgerðarsystem.

Parallelt við t.d. tubbakspolitikkin hendur eitt ávist skifti í sonevndum hugburði, soleiðis at meira verður brúkt til ikki bert upplýsandi virksemi, men eisini sonevnd holdningsbroytandi kunning. Verður samfelagið enn meira opið úteftir, kann verða, at vit missa viðsna streingir í rúsdrekkapolitikknum, og so má spælast somikið meira uppá aðrar streingir.

Soleiðis sum myndin sær út fyrir mær, so ræður um ikki at satsa ov einstáttáð, og ikki at spæla sær av við nakrar streingir í rúsdrekkapolitikki, men heldur at royna at fáa eitt rímiligt samanspæl. Eisini er av allarstørsta týdningi, at vit ikki fara ov einstáttáð at svinga millum kontrolpolitikk og so viðgerðar-politikk, men heldur halda uppá eina passaliga blanding av báðum.

Nú henda ráðstevna hervið er sett, ivist eg ikki í, at nógv ymisk sjónarmið fara at koma fram. Vit mugu síggja tey, ikki bert sum ósemjur, men eisini sum eitt ríkidomi av margfaldum hugsanum og hugskotum, sum ivaleyst tey flestu kunnu verða ein steinur ella klípi í tí felags varða, sum vit laða, at vísa okkum sjálvum og uppvaksandi ættarliðum veg gjøgnum lívið, og sum allatiðina skal laðast umaftur.

Sjúkrasystrafelag Føroya:

Hensia Einarsson,
deildarsjúkrasystir á psykiatrisku deild 2.

Hvussu koma sjúklingarnir á deild 2?

1. Heimanifrá - kommunulæknin ávísir tey til okkum.
2. Skaðastovuni ella B8, har tey verða innløgd við krampum - og so fáa tilbjóða at koma til okkara til víðari viðgerð.

Viðgerðin í fyrsta umfari:

1. Vit observera sjúklingin og vurdera hvussu støðan er og viðgerða út frá tí í samráð við vakthavandi lækna.

Observatiónin er: Máta blóðtrýst, puls, tempuratur, men tað avhongur av, hvussu sjúklingarnir síggja út. Um støðan er heilt vánalig, kunnu hesi vera púra í ørviti, síggja yvir seg, vera harðlig, so harðlig, at tað kann gerast neyðugt at binda tey föst í songina.

Viðgerðin kann vera at geva nóg nögv doyvandi medisin til tey sovna og sova nokkso leingi útí eitt. Í ringastu fórum kann verða neyðugt at geva elektrochock, men tá er støðan lívshættislig.

Okkar uppgáva, sum røktarstarvsfólk er, at vera um tey alla tíðina, observera tey, taka virðini og fylgja við um hesi broytast, tí tað kann vísa um støðan gerst álvarsligari.

Eitt sum vit serliga skulu ansa eftir er, at sjúklingar kunnu virka nokkso væl fyri teir 1-2 dagarnar, men so byrja at gerast í ørviti. Hetta kemst av, at hesi eru givin at drekka beint áðrenn innleggjanina og vanligt er, at hesi ringu symptomini vísa seg ikki fyrr enn uml. 2 dagar aftaná, tey eru givin. Hetta er, tá talan bert er um rúsdrekka, tað er ørðvisi, tá talan eisini er um medisinmisnýtslu saman við rúsdrekka.

Onnur:

Tey, sum ikki eru so illa fyri, sum hesi áðurnevndu koma eisini. Tey kenna á sær, at alkoholmisnýtslan er so í stórra lagi, at tey ikki kunnu passa arbeiðiö. Tey verða avrúsaði, soleiðis at yvrigangurin til edrúan tilstand gerst lagaligari og kunnu útskrivast skjótt og evt. fortseta við Antabusviðgerð ambulant. Vit hava góðar royndir av hesum, men tað kemur ofta fyri eisini, at fólk gevast við Antabusviðgerð.

Viðgerðin aftaná tað mest akutta.

Tá sjúklingarnir eru komnir so mikið fyri seg, byrja vit at tosa við tey um, hvussu tey ætla at bera seg at í framtíðini. Vit greiða frá teim möguleikum, sum eru við at viðgera misnýtslu. Tey kunnu velja, um tey vilja hava víðari viðgerð á Heilbrigdiö, á Blákross ella í okkara regi. Um tey fortseta ambulant hjá okkum, fáa tey Antabusviðgerð, sum verður givið 2

ferðir um vikuna, ella um tey búgva uttanfyri Havnina, kunnu tey fáa viðgerð frá heimasjúkrasystir ella kommunulækna. Tó ikki frá teirra nærmastu, tí hetta kann skapa óneyðugar konfliktir teirra millum.

Heilsuliga stöðan hjá misnýtarum.

Heilsuliga stöðan hjá misnýtarunum er sum oftast vánalig. Tey mangla vitaminir, B-vitaminir, hava livurárin og heilin kann hava tikið skaða, so teirra verumáti er broyttur. Vit geva alt eyka B-vitaminir undir innleggjanini og ráða sjúklingunum til at fortseta við hesum, tá tey eru útskrivaði. Um tey gevast heilt at drekka, kann livurin rættað seg aftur, men heilakyknurnar kunnu ikki fornýggja seg aftur. Tó sær man ofta, at hesi kunnu fungera væl aftur intellektuelt, um tey gevast.

Tey, ið ikki kunnu/vilja leggja av at drekka.

Vit hava ein bólk av misnýtarum, sum ikki kunnu/vilja leggja av. Tað kann vera sera svárt hjá avvarandi at síggja uppá, hvussu summi bókstaviliga talað drekka seg í hel.

Í mínum arbeiði við psykiatrisk sjúkum fólk, kemur ofta fyri, at fólk verða innløgd ímóti teirra vilja. Tað nevna vit tvangsinnleggjanir. Tey verða innløgd útfrá teimum kriterium, at tey antin eru vandamikil fyri seg sjálvan ella fyri onnur. Mong avvarandi hjá misnýtarum halda, at tá fólk eru í holt við at drekka seg í hel, eru tey til vanda fyri seg sjálvan. Men her hjá okkum og í londunum uttanum okkum, er tradition fyri, at tað skulu tey hava friheit til at gera. Tey eru ikki beinleiðis sinnissjúk og bert tá kann tvangskriterium nýtast.

Hesin bólkur av misnýtarum vil altið vera tilstaðar óansæð hvussu nógvi viðgerðartilboð, vit hava og óansæð hvussu rús-drekkalógin er háttáð. Hetta eiga vit at hava í geyma. Heldur ikki eiga vit at gloyma, at ein stórur partur av teimum, sum nýta rúsdrekka, nýta tað við skili.

Nú ljóðar fyrispurningurin her, hvussu vit eiga at viðgera rúsdrekkamisnýtarar og her haldi eg, at tilboðini eru nóg góð og fjölbroytt, sum vit hava.

Aftaná at Heilbrigdi kom og Blákross víðkaði um aktivitetin, hava vit á psykiatrisku deild sæð ein tendens til at tey, sum nú koma til okkara hoyra flestöll undir tann bólkin, sum ikki kann/vil viðgerast.

Hesi skulu sjálvandi eisini hava tilboðið at viðgerast, men her síggja vit ofta negativt úrslit. Sum oftast hava hesi onki at útskrivast til. Tá tey verða spurd, hvar tey skulu fara, tá tey verða útskrivaði, saga tey kanska Heilbrigdið ella Blákross, men tað er ikki altið so lätt at fáa tey inn har, tí hesin bólkurin er vælkendur á öllum viðgerðarstovnum og so skjótt vit nevna hvørji tey eru, er onki pláss fyri teimum ella tey hava karantenu. Skulu vit útskriva tey til onki, ella at drekka

víðari, tí tað gera tey, vita vit av royndum.

Har manglar okkurt stað, sum kann herberga tilíkum, har tey kundu havt eitt tilboð um eina song at sova í, eitt máltíð at eta, ett stað tey kunnu vaska sær og fingið rein klæðir.

Sjúkrasystrafelag Føroya:
Jóngerð Poulsen, heilsusystur:

Tá sjúkrasystrafelagið var bjóða við til hesa rástevnuna, var heitt á okkum, Hensiu Einarsson og meg, Jóngerð Poulsen, um at fara niðan higar. Orsókun er, at vit arbeiða á økjum sum hava við dagsins spurningar at gera.

Eg arbeiði sum heilsusystir við fimm skúlar í Suðurstreymí

Einaferð um ári skal eg i samband við øll børnini, frá 1. til 9. flokk. Har vera tær kanningar gjørdar, sum álagdar eru. Eisini tosi eg við tey i smærri bólkum, um almen evni, sum hava við heilsuna at gera, umframt at eg tosi við tey hvort sær, um möguligar persónligar trupulleikar. Er neyðugt, tosi eg við tann einstaka næmingin fleiri ferðir, ella kann eg velja at sirkja fyri at hann fer viðari fyri at fáa serkøna hjálp.

Umframt hetta, havi eg sum heilsusystir möguleika fyri at fara inn í flokkarnar, vera við til foreldrafundir og annað sum handir á skúlunum.

Heilsusystirútbúgvingin er ein eitt ára útbúgving omaná sjúkrasystraútbúgvingina, og fæst á DSH í Århus ella Keypmannahavn.

Kjarnin í arbeiðinum sum heilsusystir er fyribyrging.

Eg havi valt at taka støði i tí Føroysku tíðingini av WHO-málunum viðvikjandi heilsu fyri øll ár 2000 við viðmerkingum.

Her er tað mál 17 sum hevur áhuga.

I sseinasta lagi 1995 eigur at verða hend ein týðiligrig minking í hilsuniðurbrótandi atferð, súm t.d. yvirnýtsla av alkoholi og heilivági, nýtsla av ólóligum narkotiskum evnum og vandamiklum kemiskum evnum, vandamiklari koyring og harðligari framfeð.

Fyri mitt arbeiðsøki, er tað serliga ynski - sum tað stendur í viðmerkingunum:

Kunnandi atgerðir eiga at fara fram, og tá serliga innan teir bólkar, sum eru í vanda fyrir at misnýta alkohol.
Her hjá okkum verður tað so í fyrstu atløgu kanska serliga millum yngri menn. Aftur til hetta síðsta seinri.

Og

Eisini verður lagdur dentur á, at kunnandi tilfar eигur at verða til taks í skúlum, á arbeiðsplássum og í fjøl-miðlunum, viðvíkjandi teimum herviligum fylgjum, sum kunnu standast av at nýta alkohol og annað rúseitur, tá ein er í tróngstóðu ella sum sissandi imóti strongd.

Hetta venda vit eisini aftur til.

Kanningar aðrastaðir hava víst, at kunnandi atgerðir hava litla ávirkan:

1. um ikki samanhing er í millum trupulleikar og loysnir.
  2. um vit billa okkum inn, at vitan av sær sjálvum broytir hugbur ella livihátt.
  3. um atgerðir ikki verða samskipaðar.
- og sum punkt
4. harumframt hevur tað stóran tidning, at tann tú vilt náa við einumhvørjum boðskapi, sjálvur fær høvi til at arbeiða við málinum (verður aktiveraður).

Fyri at venda aftur til punkt 1

- I. Vit mugu seta okkum gjølla inn í, hvussu støðan er millum ung. Vit hava kanningarnar sum gjørðar eru í 9. flokkunum tvey fylgjandi ár. Hetta eru spurnarblaðkanningar við givnum svarmöguleikum.

Hetta kann geva tolkingar trupulleikar í einum samfelag sum okkara, sum hevur so ymiskar meininger um hvat tað er at drekka.

Áðurnevndu kanningar kundu möguliga veri fylgdar upp við "interwieu" kanningum, sum meira høvdu lýst hugsunarháttin hjá teimum ungu.

Sum eg las fyrr, stendur í viðmerkingunum - serliga millum yngri menn. Hetta vil eg seta eitt stórt spurnartekin við.

Tað er möguligt at dreingirnir byrja fyrr við alkohol - eg veit ikki - men gentirnar taka væl undir. Og fara vit yvir til misnýtslu av heilivági, eru tað óiva kvinnurnar sum eiga sin stóra part.

Vit kunna venda aftur til punkt 2, um broytan av hugburi og livihátti.

2. Har eru fjølmiðlarnir, sjónvarp, útvarp, bløð o.s.fr. góð til at fanga áhugan, meðan tann "persónliga kontaktin" er best til at ávirka hugbur og livihátt, einahelst tá fleiri ymisk fólk eru við í tiltakinum.
I skúlunum runt um i landinum, eru heilsusystrar sum høvdu verið glaðar, um tær fingu eina áheitan um at verið við til hetta arbeidi - ikki so, at tær ikki longu tosa við børn og ung um rúseitur - her hugsi eg meira um áðurnevnda punkt 3
um samskipan av tiltökum.
3. ein möguleiki kundi kanska verið, at samskipa eina kampagnu, eitt nú við at fjølmiðlarnir løgdu fyri og skúlarnir siðani fylgdu tí upp.
Ikki som at alt samfelagið skal hava eina timatalvu, men skulu vit sláa igjøgnum við einum boðskapi, má áhugin bæði fangast og haldast fastur.

I løtuni koyrir Sjónvarp Føroya nøkur "spots" um AIDS sum sjúkrasystranæmingar hava skipað fyri.

Hjá teimum tvørraði ikki at fáa figging. Nøkur "spots" um alkohol høvdu ikki verið av vegnum.

Síðani til punkt 4, um at aktivera.

4. Eg veit at fleiri skúlar hava evnidagar/vikur hvar arbeitt verður við rúseitursprungum. Hesin undirvisningarhátturin ger næmingarnar meira aktivar enn tann traditionella undirvisningin.
Kundu næmingar í framhaldsdeildini gjørt "spots" um alkohol?

Tað hevði verið ein stór hjálp i arbeiðinum, at fingið kunnandi tilfar á føroyiskum.

Her kundu vit möguliga eisini fingið ítróttina við, - fingið framm tvistøðuna í at venja fleiri tímar um vikuna - fyri so at bróta alt niður aftur vúð alkoholi.

Eg havi hug at skoyta nakað upp í viðmerkingarnar til mál 17, har tosa verður um vandan við at nýta alkohol og annað rúseitur í samband við trongstøðu, - tað er vandin í vananum. Vandin við at rúsdrekka, serliga øl, hoyrir við til (alla?) sosiala samverðu, longu tá ein er 14 - 15 ár.

Sum tann 15 ára gamla gentan segði:

Tað er torfört at stuttleika sær uttan alkohol, tá tú fyrst ert von við at nýta tað.

Hetta við vananum, læra tey ungu best vúð fyrimyndini, og tað eru vit vaksat --- foreldur, lærarar.....

Eg haldi at okkurt er misskilt tá ein 13 ára gamal drongur sigur:

Eg fái øl heima, pápi sigur at eg skal læra at drekka!

Ella tann nakað eldri sum drakk hvørt vikuskiftið segði:

Nei, pápi veit ikki av ti, hann vil ikki hava at eg drekki - mamma veit av tí, men hon sigur einki fyri pápa - hon "dekkar yvir meg".

Jú, okkum tørvar upplýsing, ikki fyri at læra at drekka, men fyri at læra um vansarnar við ovurnýtslu og um hvussu hon bvriar. Ikki bert til børn og unq.

Hvussu minka vit misnýtsluna ? ?

Skuldi eg haft gjørt henda spurning, vildi eg sett hann øðrvísi fram, eftirsum eg umboði Tórshavnar Barnaverndarnevnd, og sostætt eri vitandi um tann ovurstóra vökstur av drekkari millum børn og heilt ung.

Eg vildi spurt: Hvussu steðga vit - ella forða vit nýtslu av rúsdrekka og rúsevnum millum børn.

Tað eru skjótt nögv ár síðani, eg fyrstu ferð av Ávara vendi mær til ábyrgdastovnar og greiddi frá, hvussu støðan var bæði viðvíkjandi rúsdrekka og hasji. Harafrat hevði barnaverndin fund við tey, sum stóðu fyri ølkubbunum, tann tíð tað var, tá tey fingu rúsdrekka frá ølkubbalimum.

Við millumbili hava vit ferð eftir ferð víst á, hvussu lætt tað hefur verið at fingið hjá børnum og ungum, hóast okkara forboð og aldursmark, sum er 20 ár. Vit hava heitt á allar góðar kreftir um at hjálpa okkum at sleppa børnunum undan hesum óhugnaliga ágangi.

Í 1989 vendi eg mær skrivliga til landsfundin hjá øllum ungmannafeløgunum, og mælti til at gera hetta til eina fólkarørslu:

Ungdómur!! Hjálp ungdómi ! ! !

Eisini henda áheitan druknaði í berari vælvild.

Hetta er eitt so stórt vandamál, at eg inniliga heiti á Rúsdrekka- og Narkotikaráðið um at byrja arbeiðið viðvíkjandi børnunum.

Tá ein stórur partur av foreldrunum hefur rúsdrekkaproblem, og onnur foreldur sleppa sær undan, hvør skal so taka sær av tí týdningarmikla partinum, sum er upplýsing?

Væl vita vit, at tað eru nøkur fólk, sum hava gjørt eitt dygdargott arbeiði á hesum økinum, t.d. avhaldsfelög, ymsar trúarsamkomur o.o. Skúlin skal eitast at taka sær av hesum, men fert tú út í allar skúlar, so er ógviliga lítið. Alt hetta, sum nevnt er, er alt ov lítið. Sum støðan er, skuldi tað verið tvungin lærugrein. Eitt sindur av tilfari fæst frá skúla-myndugleikunum, men alt ov lítið føroytskt tilfar.

Sjálv havi eg fingið sera gott og rúgvismikið tilfar frá Nannu Skála, sum hefur gjørt eitt stórt upplýsingararbeiði bæði viðvíkjandi upplýsing um tubbak og alkohol.

Størsti dentur eigur at verða lagdur á at greiða frá, at alt, sum er í vökstri og menning skal hava frið. Fær tað

ikki frið, standast álvarsligir skaðar av hesum.

Samanbera vit t.d. við tað, sum hendir tá barnakona fær reydingar, so kanska tey skilja tað betri.

Fær ein barnakona reydingar tá hon t.d. er í u.l. 6.viku, kunnu vit rokna við, at barnið verður blint, tí júst um hetta mundið mennast eyguni, og smittan, sum hon hevur fingið, er at rokna við eina eitran.

Tað sama hendir, tá barn, sum er í vökstri, nýtir alkohol. Heilin og nervalagið v.m. verður eitrað, og tað gongur ikki long tíð, áður enn hesi verða alkoholikarar ella narkomanar, umframt at tey kunnu fáa aðrar likamligar og sálarligar skaðar.

Fyri nøkrum árum síðani varð keypt svart - frá einstaklingum og úr klubbum.

Í dag er støðan nógv versnað. Prísurin á rúsdrekka er ikki svartur longur. Narkotika verður selt svart í dýran dóm.

Vit vita um, hvussu lett tað er at fáa fatur í sterkum øli. Tað er ikki langt síðani, at eg ringdi til eina ølsøla um at steðga eini býlegging uppá 6 kassar av sterkum øli, sum 14 ára gomul genta hevði bílagt.

Sjálvsagt visti ølsølan einki um aldurin. Harafrat skuldi bílagda ølið sendast heim til heimstaðið hjá foreldrunum (t.v.s.) ølið skuldi drekkast heima.

Tað, sum er sera skelkandi , sambæ sjónvarpssending av Argjum: Vit halda ikki klassaball í skúlanum, tí har sleppa vit ikki at drekka sterkt...

ER hetta sermerkt føroyesk mentan????

Nei, her má ein sinnalagsbroyting til - mentalitetsbroyting.

Nýggja uppskotið um rúsdrekkalög fer at gera, at vit nú S K U L U fáa tamarhald á eftirlitinum, so at eingi børn fáa loyvi at keypa eina tað einastu fløsku. Vónandi verður stórus dentur lagdur á eftirlitið.

Um foreldur gjørdu tað, sum best er fyri barnið, so skuldu tey havt nakrar fastar rammur og nakrar avmarkingar, tí í veðre leikanum føla tey ungu tað fulla frælsið ógviliga tyngjandi, tey klára heldur ikki tilveruna uttan stuðul og hjálp frá foreldrunum.

Tí liggar tann ábyrgd á foreldrunum at tala opið við børnini um rúsdrekka og nýtslu av hasji, og greiða frá teim vandamálum, ið kunnu standast av hesum, um ikki verður farið fram við skili og respekt fyri vandunum.

Vón míni er, at R.- og N.- ráðið eisini tekur ungdómin við
----- U N G D Ó M U R, hjálp ungdómi,
og kanska fær nokur hugskot frá teimum. Tey eru komandi framtíð
okkara.

Vit mugu hava í huga, at um eini lo ár, so kunnu hesi ungu
við og utan alkoholproblem veljast sum politikkarar.

Eitt má eisini havast í huga, og tað er, at eitt ræðuligt
bólkatrýst fer fram. Um ein úr skúlaflokkinum ella óðrum bólki
ikki vil vera við, so slepst illa undan, sum støðan er í dag,
- eg tali um Havnina, og helst er støðan ikki stórt óðrvísi
aðrastaðni.

Trýst verður eisini lagt á upp aftur minni börn, sum at
byrja við taka sær av smástuldr, men so við og við alsamt
koma uppi stuldur og innbrot í ~~síma~~ stóran stíl.

Tey eru ikki rættilegum gomul, tá tey byrja við tendragassi.
Foreldur undrast ofta á, hví barnið hevur fult av tendrarum,
hóast tað ikki roykir.

Var upplýsing kravd ella í nógvi fastari formi enn nú, so
kanska tað hevði verið lettari at sloppið burtur úr aftur.

Vónandi verður lógin væl og virðiliga viðgjörd. Ikki send
út til fólkaatkvøðu.

Tað eru lögtingsmenninir, sum eru valdir og hava fingið
álit frá okkum at gera lógor okkara vegna, men vit skulu hava
loyvi at úttala okkum, eins og tað verður gjört her.

Børnini hava nógvi stórra týdning enn nakað annað mál, sum
politikkarar fáast við.

Men hvør politikkari torir at koma fram við slikum pástandi?

Tórshavn, tann 20.04.91

Hanna Lisberg

f. Tórshavnar Barnaverndarnevnd.

Barnaverndarnevndin, Tórshavnar Býráð:

Beata L. Jensen:

Tað er ein veruleiki, at rúsdrekka- og narkotikamisnýtsla er ein stórrur trupulleiki millum børn og ung.

Í Barnaverndini móta vit slíkum trupulleikum hvønn einasta dag.

Sum umboð fyri Barnaverndina í Havn vil eg ikki her koma við nakrari loysn uppá henda spurning. Tað mugu onnur taka sær av. Haraftur ímóti kann eg greiða frá støðuni, sum vit dagliga síggja hana í arbeiði okkara.

Tað stendur ikki á hjá børnum at fáa fatur á rúsandi evnum, og eg eri tíverri bangin fyri, at støðan ikki verður broytt minsta petti, líka mikið hvussu rúsdrekkalógin so enn verður skipað.

Lat meg siga beinanvegin, at tá ið eg tosi um børn í hesum sambandi, eru tað børn heilt niður í 10 ár aldur.

Hvat er galið?

Hvør er orsókin til alt hetta?

Sjálvandi hava børnini ikki ein náttúrligan tørv ella náttúrliga trøngd til at byrja slíka misnýtslu av rúsandi evnum. Men tað vísir seg, at tað er sjálvur felagsskapurin, tað at vera saman við øðrum børnum, og tann sosiala samveran, ið umgirðir henda eitursvull, ið fangar børnini.

Sjálvt tað at drekka ella roykja hash er ikki tann mest avgerandi parturin í hesum leiki. Men haraftur ímóti knýta nógvar spennandi og vandamiklar felagsuppgávur børnini saman: So sum at skaffa pengar, finna loynilig støð til tjóvagóðs o. m. m. a.

Tey heilt smáu og yngstu í bólkinum taka sær í fyrstuni av smástulđri o. ø., men skótt eru tey á jøvnum føti við hini í bólkinum.

Tá børn nú einferð leita eftir slíkum spenningi, sum hesum, so kemst hetta næstan altíð av, at okkurt er galið í dagligdegnum hjá teimum. Í fleiri fórum er tað umsorganin og tryggleikin heima við hús, sum bilar.

Sjálvandi er tað ikki altíð so, men ógvuliga ofta, tí problembørn liggja vanliga í kjalarvörrinum av problemforeldrum. Tað kann ikki dyljast yvir, at t. d. alkoholmisnýtsla hjá foreldruminum, ella kanska øðrum teirra, kann vera grundleggjandi orsókin til atburðin hjá barninum. Tí alkoholmisnýtsla heima við hús hefur stóra negativa ávirkan á atferðina hjá børnunum.

Eg havi sjálv upplivað ta positivu broyting, ið hendir við børnunum eftir at pápin hefur verið í viðgerð fyri alkoholmisnýtslu.

Vit hoyra ofta børn greiða frá, hvussu tey lættliga heima við hús kunnu savna spruttsjattir saman. Hetta eru leivdir av drykkjuvörum eftir veitsluhald heima við hús, har eingin av teimum vaksnu hefur minsti hylling á, hvat drukkið er ella ikki. Eisini kann barrskápið lættliga tømast fyri spiritus uttan at nakar leggur tað til merkis. Børnini fara síðani í býin saman við øðrum og har selja ein slurk av fløskuni fyri 10 kr.

Millum tær mest skelkandi upplivingar, vit koma út fyri, er tó, tá vit um næturnar koma heim við børnum aftaná avhoyringar hjá löggregluni, og eingin er inni. Foreldrini eru í ølklubba, og børnini hava verið úti saman við øðrum stórra børnum, tí teimum ikki unnast at vera einsamøll heima.

Tað kemur eisini meiri enn so fyri, at foreldrini eru heima, men at skilið er ringt, tí eisini tey eru ávirkað.

Og tá vit á henda hátt koma til familjutrupulleikarnar, tá røkkur heimildin hjá Barnaverndini ikki nóg langt til eisini at loysa hesar.

Tað vísit seg, at nógvar fráboðanir til Barnaverndina bert

tykist vera víðagitni tindurin ovast á tí so stóra ísfjallinum, sum vit ofta tosa um, tá talan kemur inn uppá trupulleikar, sum ikki eru sjónligir.

Endaliga loysnin krevur í mongum fórum lutteku og gott samstarv millum nógvar partar. Fyrst og fremst heim, skúlar, barnavernd, sosial- og heilsumyndugleikar og lögreglu.

Tí kann týdningurin av samstarvi og erligheit millum allar hesar partar ikki setast nóg högt.

Í sambandi við kjakið um nýggju rúsdrekkalóginu er niðurstöða míni tann, at hon ger ongan mun, tá tað snýr seg um tey börn, vit hava við at gera.

Tað, sum stendur á hjá okkara klientum í Barnaverndini, snýr seg fyrst og fremst um samskiftið millum börn og vaksin.

Vi, i Kvindehuset, vil gerne takke for, at vi har fået mulighed for at sige nogle ord ved dette stevne.

Gennem arbejdet i Kvindehuset har vi fået kendskab til, at vold - både af fysisk og psykisk karakter - og spiritusbrug eller spiritusmisbrug i mange tilfælde følges ad.

Vi har kendskab til, at vold forekommer i 20 familier, og i de 17 tilfælde har spiritus været medårsag til den tilspidsede familiesituation. I 11 af de 17 familier har manden - ægtefællen eller samlever - været beruset, i 6 af familiene har både kvinden og manden været påvirket, og i 3 familier har børn overværet voldshandlingen.

Da Kvindehuset kun har eksisteret i et halvt år, er de tal, som vi kan komme med, små. Det er derfor ikke muligt for os at fremlægge nogen konklusion vedrørende sammenhæng mellem vold og spiritusbrug eller spiritusmisbrug. - Vi ved dog, at disse hændelser ikke kun finder sted i hovedstaden, da de 20 nævnte familier er fra 8 forskellige kommuner.

Vi har heller ingen oplysninger om kvindelige spiritusmisbrugere, da det ikke er muligt for kvinder, der er misbrugere at få ophold i Kvindehuset. - Betingelsen for, at en kvinde kan bo i Kvindehuset, er, at hun ved ankomsten, og medens opholdet varer IKKE anvender stoffer eller spiritus.

Kvindehuset er ikke en behandlingsinstitution - alt arbejdet hviler jo på frivillig arbejdskraft, og derfor har vi ikke taget stilling til: HVORDAN SPIRITUSMISBRUG KAN REDUCERES? ---- Og vi har heller ingen forslag til: HVORDAN SPIRITUSMISBRUGEREN KAN BEHANDLES?

Kvindehuset har udsendt spørgeskemaer til politistationerne rundt i landet, til samtlige praktiserende læger samt til landets tre skadestuer for at få mulighed for at fremskaffe statistisk materiale vedrørende voldens hyppighed og omfang. Endvidere skulle det være muligt - ved undersøgelsens afslutning at fremkomme med tal angående sammenhæng mellem vold og spiritusbrug eller spiritusmisbrug.

Oplysningerne om de nævnte 17 familier fremkommer delvis fra spørgeskemaerne, fra de kvinder, der har henvendt sig til Kvindehusets Rådgivning og fra de kvinder, der har boet i Kvindehuset. - Kvindehuset har haft kontakt med 42 kvinder i alderen mellem 17 og 60 år.

TAK!

Seinastu 5-6 árini hava fóroyingar hapt tilboð um veruliga viðgerð ímóti rúsevnismismisnýtslu og kenna tey flestu av okkum í dag, onkran í hevur verið í viðgerð og somuleiðis onkran í er edrúir og sum sýnist at hava eift betri lfv sum heild.

Vit kunnu eisini staðfesta at rúsevnismismisnýtsla er nakað ið vit kunnu snakka meiri opíð um í dag, enn bert fyri fáum árum síðan.

Somuleiði kunnu vit siga at vit í Føroyum eru í tí hepnu støðu, at vit eru í eini byrjunar og menningartíð hvat rúsevnisviðgerð viðvíkur. Tí trupuleikin í fleiri av okkara grannalondum er at hvorja ferð, eitthvort nýtt innan viðgerð verður horið fram, so vil tað gamla og stirvna viðgerðarverki føla seg hótt og tí mótarbeiða nýhugsan.

I dag hava vit 3 støð hvar fólk koma í eina ella aðra viðgerð. Hesi støð kunnu ikki samanberast. tí fyritreytirnar fyri hvussu viðgerðin eydnast eru so ymiskar.

Tann stovnur sum hevur bestu fyritreytirnar at føra eina neyðuga konsekventa linju í viðgerðini, er Heilbrigdið, tí hesin stovnur hevur onga herbergsfunktión, og kann sostatt biðja fólk fara avstað aftur um motivatiónin ikki er til staðar.

Blákrossheimið hevur hinvegin tann trupuleika at tey umframta at hava fólk í viðgerð, skulu ella föla seg noydd at herberga fólk í stytri ella longri tíð í sama húsi. Henda samanblanding er óhaldbar og oyðileggjandi fyri viðgerðina. Frá politiskari síðu má syrgjast fyri at herbergssprungurin verður loystur á öðrum stað enn á Blákrossheiminum. Blákrossheimið hevur fleiri ferðir vent sær til tey fólkavaldu við konkretum uppskotum til loysn av herbergstrupuleikanum, utan at nakar hevur tikið trupuleikan í álvara og givið teimum svar.

Psykiatriska deild hevur tann tyngsta endan av rúsevnismisnýtarunum og er hetta heldur ikki annað enn rímuligt, tí har eru jú serfrøðingar so sum psykiatarár, psykologur, læknar, sosialráðgevi, sjúkrasysterar og onnur. Hóast nögvir serfrøðingar sýnist viðgerðin mest at snúgva seg um diagnosur og dovvandi evnir, soleiðis at friður kann valda. Hóast tungir sjúklingar, má psykiatriska deild eftirútbúgva starvsfólkí, við høvuðsenti lagdum á misnýtslu.

Umframt at fíggja hesi 3 viðgerðartilboð, letur tað almenna fíggинг til einstaklingar og felög í arbeiða við rúsevnisviðurskiftum bæði viðgerð og fyribyrging. Tíverri er ongin sum helst stýring, hvørki innan viðgerð ella fyribyrging. Ongin setur krøv um samarbeiði og samskipan. Tað hevur veruliga veri so gali at tað almenna beinleiðis hevur fíggja klandur og goldið fólk i lén fyrir at niðurgera hvønn annan.

Frá politiskari síðu má krevjast og skipast soleiðis fyrir at viðgerðarstöð, felagsskapir og tað almenna skulu samarbeiða, soleiðis at sum mest fæst burturúr resoursunum. Verður samskipanin góð, verður viðgerðarúrslitið eisini betur, tí tá viðgera vit bæði einstaklingen, familjuna, umhvørvi og framtíðarútlitini samstundis.

Tað er trupult at koma við skrásikrum meiningu um hvussu ein munagóð fyribyrging skal skipast, tí tey viðurskifti íð ávirka okkum og rúsevnisnýtslu okkara eru so samansett og óloysiliga bundin saman við strevinum í dagligdegnum. Teoretiskt sá eiga tey flestu av okkum, at hava eitt gott líf utan rúsdrekka. Men tá dagliga strevi, stressi, frustrationirnar, húsaprísrnir og kanska hóttandi og veruligt arbeiðsloysi ríðir okkum sum marran, tá er onki samband millum dreymar og hugflog og tann nakna veruleikan. Tá eru rúsevnir ein kærkomin möguleiki at lætta sær á við eina lótu.

Vit hava rúsa okkum líka síðan vit komu niður úr trøðunum, og mugu liva við og viðurkenna at vit ikki koma av við rúsevnir framvir.

Tollur og forboð kunnu minna nýtsluna nakað, ^{men} best er við sakligari upplísing, soleiðis at medviti kann stýra okkara rúsevnisnýtslu, á skynsaman hótt. Seta vit okkum, við opnum sinni ymsar spurningar so sum, hvussu nögv ein drekkur, hvussu ofta, í hvorjum sambandi, og um nýtslan veksur, so kann skjótt staðfestast um vit eru í holt við at oyðileggja likam og sál, ella um vit nýta rúsevnir vil skili og neyðugari virðing fyrir vandanum við rúsevnum. Hetta er eisini ein treyt um vit ynskja at börn okkara skulu nýta rúsevnir við skili. Kunnu vit ikki nýtast sum fyrimyndir, og skapa vitrogapoliðkarir ikki rímuligar umstöður av liva undir, og geva teimum ungu eitt gott samfelag í varveitslu, so er vandin fyrir vantrivnaði, og harvið eisini misnýtslu stóru.

Vit mugu beinanvegin fara í holt við fyribyrging, tí tað er ein sannroynd, at rúsevnisnýtsla er ein skjóttvaksandi samfelagsvandi í dag og fólk við skaðum á likam og sál gerast yngri og yngri.

Konkret merkir hetta eisini, at um vit dagliga umgangast fólk
í hava rúsevnistrupuleikar, og vit
íkki gera vart við okkum, men hinvegin í misfataðum hjálpssemi
dýlja hetta og kanska bera í bøtuflaka fyri teimum, gera vit
teimum eina bjarnatænastu. Tí um vit siga frá í góðari tíð,
verður viðkomandi sum oftast skjótari motiveraður til at gera
nakað við trupuleikan. Viðgerðin eydnast eisini best um ein kemur
áðrenn familjan er rímd og áðrenn ein hevur mist arbeiði.

Um politikarir meina nakað við við tað, tá teir tosa um at minka um
skaðarnar í rásevir volda, so skal eitt umfatandi arbeiði
gerast bæði fyriskipa av tí almenna og av áhugabólkum. Slíkt
arbeiði kostar pengar, og vil tíðin vísa hvussu álvarsliga
teir meta spurningin og hvussu nögv teir seta av til endamáli.

gott orðaskifti

Kristian Magnussen
sosialráðgevi

PS. Um áhugi er, kunnu omanfyristandandi postulatir útgreinast.

FRÁGREIDING TIL FUND UM RÚSDREKKAMÁL í NORÐURLANDAHÚSINUM
20.04.91

Fyrst vil eg byrja við at takka fyri at I.O.G.T. fekk möguleikan at verða við at leggja sini sjónarmið fram her hvat viðvíkur rúsdrekkaspurninginum. Men fyrst vil eg loyva mær at greiða eitt sindur frá virkseminum hjá I.O.G.T. Síðan hesin felagsskapur fekk fótin fastan her á landi fyrst í hesi øldini.

Tað var Laurits Henriksen, snikkarameistari, sum var komin til Føroyar. Hesin gjørðist limiur í Havnar Avhaldsfelag, men tá hann áður hevði verið limur í N.I.O.G.T. ynskti hann at byrja losjuarbeidi her, og fórði hetta so við sær, at losjan STØT VILJEN varð stovnað 1. mai 1902.

Næsta losjan sum varð stovnað var Tvøroyra Framtíð, hendan varð stovnað 15. nov. 1904.

Tær flestu av losjunum vóru stovnaðar seinast í tjúgunum og fyrst í triatiárnum, og tá blivu eisini tey flestu losjuhúsini bygd. í triatiárnum vóru 11 virknar losjur her á landi.

Tey fyrstu árini vóru Føroyar limur av Donsku Stórlosjuni, men undir krínum fingu vit eina fyribils Stórlosju, hendan varð seinri avtikin, til vit fingu Føroya Stórlosju 1957.

Tað fyrstu tíðina varð stórstur dentur lagdur á at fáa limir fyri fráhaldsarbeidi, hesir máttu í nógvum fórum fáast millum fólk, sum hevði nýtt rúsdrekka, at fáa hesi avhaldandi og at fáa onnur eisini at verða tað, var eitt stórt og tungt arbeidi.

N.I.O.G.T. átti bróðurpartin í tí agitasjón, sum fór fram fyri rúsdrekkalógin 1907. Her var tað serliga Peter Jensen, ið var komin til Føroya at arbeida sum agitator hjá N.I.O.G.T., ið tá gjørði eitt gott arbeidi.

Men eisini hini feløgini gjørdu eitt gott arbeidi fyri eini góðari rúsdrekkalógi. Ikki skal eg her heldur gloyma tað megnar arbeidi, sum kvinnurnar gjørdu í hesum sambandi, ofta av beiskum royndum, tá tær sótu við svongum børnum og einum fullum manni, sum hevði striðst alla vikuna og nú svav ella tvætlaði avrokningina burtur.

Vit fingu so eina, eftir tátíðini, góða rúsdrekkalógi, men sum igjøgnum hesa farnu tíðina er so tambo at vit illa kunna kalla hesa eina forboðslógi, sum ætlanin var.

Tá tað kom uppá tal at lögtingið skuldi veita stuðul til fráhaldsarbeidið, setti tingið sum treyt, at ein nevnd, sum fráhaldsfeløgini settu í felag, skuldi standa fyri býtinum. Hetta mundi verða í 1908.

Øll feløgini, eisini Blá Kross, var við, men einaferð seinri segði Blá Kross seg úr nevdini og fekk so sin part av stuðlinum tillutaðan.

Men Felagsnevndin umboðaði N.I.O.G.T. og hini feløgini hildu fram í Felagsnevndini.

Seinri er so N.I.O.G.T. broytt til I.O.G.T. Hetta fór fram í Kolding mitt í sekstiárunum. Hetta var sum so ikki bert ein navnabroyting, men frá at verða ein norðurlendskur felagsskapur vórðu vit nú vornir limir í einum heimsumfatandi felagsskapi, har allar religiónir og lívsáskoðanir vórðu umboðaðar. Men tá I.O.G.T. ikki leggur seg út í politik, ella religión, men arbeiðir fyri friði og brøðralagi, og rúsfríum umhvørvi, skuldi hetta ikki verið ein stórus trupulleiki.

Losjurnar í Norðanlondum byggja sitt virksemi á tað kristna mentunarstöðið. Kann í hesum sambandi nevna, at Norska Stórlosjan vanliga leggur sín aðalfund soleiðis til rættis, at farið verður í kirkju tann eina dagin á fundinum, og skal hetta vera rættuliga hugnaligt.

Losjufundirnir byggja á rituelt og seremonielt arbeiði. Men fari eg her at lesa grein eitt í lögini hjá Føroya Stórlosju.

"IOGT er ein heimsumfatandi fólkafylking av monnum og kvinnum utan mun til ættarslag, tjóðaruppruna, trúgv, sosiala støðu ella politiska áskoðan.

IOGT er bytt sundur í losjur, ungmannadeildir og barnadeildir. Ungmanna- og barnadeildirnar eru skipaðar í Ungtemplarasamband Føroya, stytt U.T.F., sum er eitt sersamband undir Føroya Stórlosju. Føroya Stórlosja er tilknýtt altjóða IOGT og N.G.R.

IOGT vil royna at ávirka bólkar og löggevandi myndugleikar í samfelagnum til gjøgnum löggeving og upplýsing at steðga nýtsluni av alkoholi, narkotika og øðrum rúsevnum.

Fyri at fremja endamál rørslunnar, verða hildnir fundir í feløgunum. Hesir fundir hava til endamáls at fremja læru- og felagsarbeiði, sum á mennandi hátt skapa einstaklinginum eydnuríka tilveru.

Fyri at náa hesum málum eigur hvør einstakur limur:

1. at kenna tað sum eina skyldu at taka lut í øllum arbeiði felagsins.
2. at ogna sær og liva eftir lærdomi og grundreglum IOGT's.
3. allastaðni at vera reiðiligur og hjálpsamur í allari atferð.
4. at hjálpa alkohol- og narkotikaskaddum til endurreisen og nýggjar lívsmöguleikar."

Hvat vil og hvat meinar IOGT um rúsdrekkaproblemini, og hvat vilja vit gera fyri at koma hesum til lívs.

IOGT hevur altið verið av teirri áskoðan, at upplýsing er rættasti vegur at ganga. Upplýsing um hvønn vanda vit seta okkum út fyri við at nýta rúsdrekka.

Aftur at hesum meta vit, at tað er neyðugt at læra fólkið, og her meini eg við unga fólkið, at tað ber til at hava tað stuttligt utan rúsdrekka. Tað at yvirbevisa fólkið um hetta, er ikki nøkur løtt uppgáva.

Tí hóast vit nú í meira enn áttati ár hava havt eina rúsdrekkalög, sum er so persónlig, at hon bert loyvir tí ið eigur lógin, at nýta hann, so er tað púra vanligt, at rúsdrekka er á borðinum við samkomur, privatar sum almennar. Hinvegin er tað nógv meira sjálksamt at ein sodavatn, kranavatn ella annað alkoholfritt er á borðinum á veitslum. Hetta meta vit fráhaldsfólk verða eina diskriminering móti okkum, og hetta vilja vit hava broytt. Vit mugu eisini fáa okkurt, sum ikki rúsar at drekka tá vit eru til veitslur.

Tað verður í dag ikki roknað fint nokk, at halda veitslur utan at stórt úrvval av sterkum er á borðinum. Og so ikki at gloyma hin so væl kenda vælkomstsnapsin. Ein skal verða sera viljasterkur, um ein ikki skal taka av bert einum glasi, júst sum ein kemur inn um hurðina.

Hetta er vanligt fyribrygdi við flestar veitslur, bæði hjá politiskum flokkum, hjá ítróttarfelögum og á bygdaveitslum, eins væl og á privatum veitslum.

Tað er neyvan at taka munnin ov fullan, at siga at tað er mangur sum er fallin fyrir fyrsta glasinum, júst í hesi stóðu. - Tað er jú altið lættast at gera sum hann, ið gongur undan ella við síðuna av einum.

Her fari eg at loyva mær at visa til eina kanning, sum danska Alkohol og Narkotikaráðið gjørði herfyri, hendan visti at tað var tann bólkurin av fólk, sum er um miðan aldur, og sat í leiðandi störvum, sum drekka mest. Men ikki nokk við tí. Kanningin visti eisini, at júst hesin bólkur legði linjurnar, sum onnur vilja og royna at liva upp til.

Hvussu er so stóðan her heima hjá okkum kann ein spyrja? Okkara leiðandi fólk, politikarar ella stjórar, eru tey örvisi enn tey eru hjá dönum?

Okkara politikarar, visa teir nakað gott fyridomi, tá tað kemur til at halda rúsdrekkalógina?

Her trúgvi eg at eingin politiskur flokkur kann siga seg frian, tá tað ræður um at bróta rúsdrekkalógina, onkur ger hetta meira opinlyst enn annar. Ein sigur seg bert halda seg til apostilin, um hetta er stórur munur skal eg lata onnur döma um.

Men eitt er í hvussu so er vist, at lika mikið hvat ein politikari, ein stjóri, ein prestur, ein prædikumaður ella ein framstandandi persónur ger, so vil hann altið - um hann vil tað ella ikki, - skapa eitt fordömi fyrir ein annan, - Sjálv um hon ella hann ikki veit tað, so er tað altið onkur sum skeitur, júst eftir tí framstandandi persóni, hann hevur sum sitt idol, júst í tí ella tí stóðuni viðkomandi er í.

Tað er jú nögv lættari at siga nei takk tá tú sært ein sum eisini sigur nei takk. Heldur enn tá tú sært ein, sum tú hevði væntað sagt nei takk, men hesin tekur av.

IOGT hevur altið meint og meinar tað enn, at hann er best farin, sum aldrin, sum ongantið tekur fyrsta snapsin.

Ongin sum drekkur fyrsta glasið ætlar sær at blíva drankari, men ein sannleiki er tað, at vitið klárar at stíra fyrsta glasinum, men síðani er tað glasið, sum stýrir okkum.

Fyri um tveimum árum síðani bleiv noktað starvsfólk at roykja á almennum arbeiðsplássum, ella í rúmum har fleiri fólk samlast. Hetta var ein frøði fyri okkum sum ikki tola so væl royk, kortini so kann ein ikki annað enn undrast, tað er jú lógligt at keypa sigarettir, men alment hevur tú ikki loyvi at nýta tær.

Hinvegin hevur tú bert loyvi at bestilla rúsdrekka til egið brúk, men hetta kanst tú nýta so galið tú vilt alment, hetta er enntá fint.

Ár um ár, dag um dag, er ein hópur av fólk, sum fer til avvenjingar. Hetta er kostnaðarmikil háttur, fyrst at lata ein sokka í díkið fyri síðan at nýta hópin av tíð og peningi at draga hendan uppaftur við. Hóast hetta er neyðugt og alla æru vert, at tað verður gjört, men hví so seta hesi somu menniskju út fyri ikki at fáa alkoholfrítt til veitslur og samkomur, er hetta ikki ótolandi og ófólkaligt, um tað er so fint.

Vit í IOGT mugu spyrja, hvør hevur eitt náttúrligt forhold til rúsdrekka? Er tað ein sum drekkur ein lítlan hvónn dag, er tað ein, sum er fullur hvørja weekend, er tað ein, sum drekkur tá hóvi býst, ella eru tað fráhaldsfólk, ella kanska ein, sum ikki torir at vísa seg uttan at hava kenning?

Eingin av hesum heldur seg drekka ov nögv, men tey flestu hyggja nokk eftir hinum og siga, drakk eg so nögv sum hann ja so drakk eg ov nögv, ella var eitt ólukkudýr.

Okkara nmotto er, lat verða við at taka fyrsta glasið, tað er best fyri teg, tað er best fyri landið, tað er best fyri familjuna.

Til seinast vil eg takka alkohol og narkotikaráðnum fyri at tit skipaðu fyri hesi stevnu. Er tað okkurt vit í fráhaldsrørsluni kunnu hjálpa við, so vilja vit gjarna, IOGT vil altið hjálpa til, at vit í Føroyum drekka so lítið sum möguligt, helst vildu vit sæð landið turrlagt fyri rúsandi lög, men her er langt eftir á mál. So allar góðar kreftir: Latið okkum taka hendur saman og arbeiða fyri einum rúsfríum Føroyum!

Takk fyri

Daniel P. Lamhaugen
Daniel P. Lamhaugen

Felagsnevnd féroysku fráhaldsfelaga:
Niels Olgar Joensen:

RÁÐSTEVNA UM RÚSDREKKANÝTSLU 20.04.1991

Felagsnevnd féroysku fráhaldsfelaga er samskipan av féroysku fráhaldsfelögum. Limir í nevndini eru: Føroya Stórlosja við øllum sinum losjum, Ungtemplarasamband Føroya við sinum ungmannadeildum og tey sjálvstóðugu avhaldsfelögini: Nólsoyar Avhaldsfelag, Havnar Avhaldsfelag, Haldórvíkar Avhaldsfelag og Mikladals Søknar Fráhaldsfelag.

Felagsnevndin var í sini tíð sett til at taka sær av útbíting av almenna stuðlinum til fráhaldsrørsluna. Ikki fyrr enn 25. okt. 1986 fekk felagsnevndin eina lög. Í hesi lög er arbeiðssetningurin hjá nevndini hesin:

- a) FFF er ætlað at virka sum millumlið og samskipanarnevnd millum limafelögini innanhýsis og millum limafelögini og onnur felög. FFF skal eisini taka sær av viðurskiftunum hjá limafeløgunum við almennar myndugleikar.
- b) FFF skal leiða fráhaldspolitiska virksemið eftir teimum arbeiðssetningum, sum landstingið setir. FFF skal viðgera og taka støðu til/úttala seg um fráhaldspolitiskar spurningar.
- c) FFF rekur upplýsandi og frálærandi virksemi um rúsevni.

Eg vil her leggja afturat at einki av feløgunum, sum nú hoyra til felagsnevndina hava fingist við at viðgera rúsdrekkamisnýtarar. Vit hava heldur valt at halda okkum til tað fyribryrgjandi arbeidi og at lata Heilbrygdi og Bláa Kross taka sær av teimum, sum eru komin út í óföri av rúsdrekkaáðum.

Tað eru fleiri hættir at minka um rúsdrekkánýtsluna - eg sige nýtsluna tí vit halda tað vera av stórum týdningi at minka um samlaðu nýtsluna, tí hvar er markið ímillum nýtslu og meirnýtslu? Fleiri kanningar vísa eisini at tað er samlaða nýtslan ið avspeglar skaðaárinini av rúsdrekka.

Hættirnir at minka um rúsdrekkánýtsluna kunnu vit bíta upp í fimm:

- 1) Rúsdrekkalógin
- 2) Prísir
- 3) Uppslýsing
- 4) Umhvørvi
- 5) Fráhaldsfelög

Rúsdrekkalógin

Nógv lond hava við lög meira ella minni roynt at avmarka tilgongdina til rúsandi lög. Flest fólk eru eisini samd um at jú verri tað er at fáa fatur á, jú minni verður drukkið.

Eisini í Føroyum hava vit roynt at avmarka móguleikan hjá fólkí at fáa fatur á rúsdrekka. Av tí at orðaskiftið um rúsdrekkalógin gongur lívliga í hesum dögum, skal eg ikki siga ov nógv um hetta mál, men bert stutt vísa á tey punkt í mun til fyriliiggjandi uppskot:

VIT YNSKJA BRØYTT

- Bryggjariini eiga ikki sjálvi at sleppa at selja.
- Aldursmarkið ^{el vera 20 År} eigur ikki at avtakast, men nøgdin eigur at minkast.
- Skamtanin eigur ikki at avtakast, men nøgdin eigur at minkast.
- Skeinkiloyvi eigur ikki at vera givið til brennivín.
- Greinin um skeinkiloyvi er alt ov leyst orðað.
- Reglugerðir mangla um: Rúsdrekkasølu landsins Skeinkiloyvi v.m.
- Vit eiga ikki bert at seta greinina um skeinking í verk fyrst.

Vit vóna at hetta verður tikið til eftirtektar og at vit kunnu fáa eina lög, sum verður hildin frá A - Z.

Prísir:

Tað er eingin ivi um at prisurin á rúsdrekka hevur stóran týdning viðvíkjandi samlaðu nøgdina, sum drukkið verður. Hetta hava flestu lond ásannað. Tí er avgjaldið á rúsdrekka hægri enn nakað annað avgjald. Vit eiga tó at leggja til merkis at mark er fyri hvussu dýrt rúsdrekka kann vera uttan at onnur evni (rakispritt v.m.) verða nýtt at rúsa seg við. Vit mugu tó ásanna at prisurin á rúsdekka ikki hevur fylgt prísgongdini annars og hetta er harmiligt.

Tá vit tosa um avgjald og inntókur av rúsdrekka vil eg her nevna nakað, sum fólk vanliga ikki gera sær far um og helst ikki tosa um: Útreiðslurnar av rúsdrekkanytsluni. Kanningar í hinum norðanlondunum vísa tiðuliga at útreiðslurnar av rúsdrekka eru væl storrri enn inntókurnar. Eg vil ikki her koma nærri inná hetta, men bert nevna tann stóra sparimóguleika á Landssjúkrahúsinum um minni rúsdrekka varð drukkið í landinum og skaðaárinini tiskil minni. Aðrastaðni verður sagt at 25 % av øllum innleggingum hava við rúsdrekka at gera.

Upplýsing:

Hetta "gandaorðið" upplýsing verður ofta havt á lofti tá tosað verður um rúsdrekka.

Skúlin:

Eg eri ikki greiður yvir hvussu nögv verður gjört í skúlunum við hetta, men havi varhuga av at her stendur illa til. Hetta eiga vit at gera meiri við. Vit eiga lítið og einki útgivið tilfar til nýtslu í hesi undirvising - eg sigi útgivið tilfar - tí bæði vit og ivaleyst onnur við, liggja inni við tilfari, sum "bert" manglar at fáa skipað til prentingar. Men við hesum, sum so nögvum óðrum, so skal eisini her peningur til, og hann hava vit ikki. Vit liggja eisini inni við hópin av tilfari á norðurlendsku málunum, sum kundi verið umarbeitt til okkara skúlar. Eg skal her nevna ein undirvisingarátt, sum norska ungtemplarasambandið nýtir og sum skúlar og kommunur gjalda mesta partin av. Hetta tiltakið eitur "Handling mot rusgift". Ungtemplarasambandið skipar fyri skeiðum, har 2 - 3 næmingar í hvørjum 7. flokki luttaga. Skeiðini verða fyriskipað av ungum fólk, sum hava útbúgving og royndir á hesum öki. Siðani fáa hesir næmingar hövi at koma aftur til flokksfelagar sínar og har fáa nakrar tímar at siga teimum frá tí tey hava lært. Hetta er kanska ein háttur vit áttu at umhugsa her hjá okkum.

Fráhaldsfelög:

Tann upplýsingin, sum mest verður gjörd av, er at vit upplýsa línum okkara um rúsdrekkavandan. Henda upplýsing fer fram á vanligum limafundum og á skeiðum, sum skipað verður fyri. Nú vil onkur kanska siga at hetta ikki er so neyðugt, tí tey drekka jú ikki. Men tað er av sera stórum týdningi at vit upplýsa okkara ungu limir um rúsdrekkavandan. Jú betur upplýsing tey fáa, jú storrri er möguleikin fyri at tey kunnu halda seg burtur frá rúsdrekka. Tey, sum hóast tað ikki ynskja at gerast fráhaldsfólk alt lívið, hava kortini fingið eina góða barlast at byggja á.

Heimið:

Vit vita at nögv foreldur royna at halda börn síni frá rúsdrekka og vit síggja eisini at hetta er ein háttur ið munar. Vit síggja hvussu limir okkara áttarlið eftir áttarlið koma frá somu familjum. Tað verður av summu sagt, at vit eiga at "læra" börn okkara at drekka. Hetta er t.d. nögv galddandi í Danmark har börnini longu kunnu "læra" at drekka. Hendan hugsan má ikki fáa fótafesti her hjá okkum. Foreldrini mugu altið læra börnini ikki at drekka. Hetta gerst sjálvandi best við at vera eitt gott fyridömi.

Umhvørvið:

Ein háttur at minka um nýtsluna er at skapa eitt rúsfrítt umhvørvi. Hetta er eftir okkara hugsan ein hin besti háttur at fyribryrgja rúsdrekkanýtsluna. Vit mugu skapa eitt umhvørvi, har fólk trúvast uttan at vera rúsað. Tað er alt ov galið at vit t.d. í Tórshavn so gott sum ikki kunnu fara í dans uttan har sterkur lögur verður skonktur. Vit eiga at syrgja fyri at halda rúsdrekka burtur frá frítíðarvirksemi, so sum ítrotti. Vit eiga eisini at syrgja fyri at tey, sum ikki íðka ítrott eisini hava nakað at fara til uttan at noyðast í ólklubb ella at ballast saman vit vinunum.

Figgjan av arbeiðnum:

Sum áður nevnt so stendur ella fellur nögv i hesum samfélög við um peningur er til taks. Í nögv ár var ein peningaupphædd avsett á fíggjarlögini til fráhaldsfelögini, men fyri hendar pening var ikki möguleiki at gera nakað veruligt arbeiði. Men síðani uppskotið frá Tordi Niclasen um hjálpargrunn móti alkoholnýtslu varð samtykt, hevur meiri verið til fráhaldsarbeiðið. Samlaða játtanin á fíggjarlögini í dag er knapt 1,5 mill. kr., men við óllum teimum felagsskapum, sum í dag fáast við fráhaldsarbeiði, er hetta ikki nögv i part og tí verða vit ofta, út frá fíggjarkarmarnir eru nú vornir so frægir at vit hava sett eina skrivstovu á stövn, har vit hava lönt fólk 40 tímar um vikuna. Tað er ógvuliga avmarkað hvussu nögv kann gerast í hesar 40 tímar, tí felögini eru nögv, og bert vanlig umsiting tekur eisini nögva tíð. Vit kundu hugsa okkum at sett fólk í starv við tí eina arbeiðssetninginum at taka sær av upplýsing um vandan við rúsevnum. Hendan upplýsing kundi farið fram sum undirvísing í skúlum og sum skeiðtilboð til felög - ikki bert okkara felög. Eisini kundu vit hugsa okkum löntan ungdómsleiðara, sum kundi verið við til at skipa arbeiðið úti í felögnum og möguliga fingið sett nýggj felög á stövn.

Eg vil her siga eitt sindur um núverandi arbeiði hjá Felagsnevndini og hvat vit kundu hugsa okkum at gjört:

Felagsnevndin rekur í dag saman við limafeløgunum Felagsskrivstovuna hjá fráhaldsrörsluni. Tað at fáa eina skrivstovu at taka sær av okkara áhugamálum, var í nögv ár bert ein dreymur. Fíggjarkarmarnir eru nú vornir so frægir at vit hava sett eina skrivstovu á stövn, har vit hava lönt fólk 40 tímar um vikuna. Tað er ógvuliga avmarkað hvussu nögv kann gerast í hesar 40 tímar, tí felögini eru nögv, og bert vanlig umsiting tekur eisini nögva tíð. Vit kundu hugsa okkum at sett fólk í starv við tí eina arbeiðssetninginum at taka sær av upplýsing um vandan við rúsevnum. Hendan upplýsing kundi farið fram sum undirvísing í skúlum og sum skeiðtilboð til felög - ikki bert okkara felög. Eisini kundu vit hugsa okkum löntan ungdómsleiðara, sum kundi verið við til at skipa arbeiðið úti í felögnum og möguliga fingið sett nýggj felög á stövn.

Vit ivast ikki í at tann peningurin, sum hevði verið nýttur til hetta endamál skjótt hevði verið afturvunni við minkandi skaðaárini av rúsdrekka.

Felagsnevndin og limafelögini keyptu í 1987 vallaraheimið Fjalsgarð í Oyndarfirði. Endamálið var at nýta garðin til skeiðvirksemi o.a. hjá rørsluni. Vit hava síðani umbygt garðin soleiðis, at umstøðurnar at skipa fyri skeiðum og legum nú eru av teimum bestu, bert spell at vit ikki hava orku til at nýta hann meira enn vit gera.

Felagsnevndin luttekur í alkoholpoliskum kjaki her á landi. Eisini hava vit gott samstarv við Norrøna Fráhaldsráðið og luttaka javnan á teirra fundum og kongressum. Við fóstum millumbili eru hesir fundir í Føroyum.

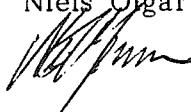
Vit kundu hugsa okkum regluliga at skipa fyri einumhvørjum tiltaki fyri at so nógv fólk sum gjørligt skal fáa eyguni upp fyri øllum teimum skaðum rúsdrekka voldir fólki og landi okkara.

Eg vil enda við at vóna at Rúsdrekka og Narkotikaráðið, sum bert hevur fáar mánaðar á baki, kann vera við til at økja um fyribyrgjandi arbeidi. Eisini vóni eg at ráðið kann samskipa tað arbeidi, sum fer fram í dag, soleiðis at vit ikki arbeiða hvør í sínum lagi við somu málum.

FELAGSNEVNDIN

FELAGSSKRIVSTOVAN HJÁ
FRÁHALDSRØRSLUNI
Postsmoga 222
110 Tórshavn
Føroyar

Niels Olgar Joensen

Innlegg til ráðstevnu í Norðurlandahúsinum
leygardagin 20. apríl 1990.

Leiðarin á Blákrossheiminum : Sólborg Dulavík
Lynggøta 12, Tórshavn

Evnið er: Hvussu minka vit um misnýtsluna.

Stevnan er sett av Rúsdrekka- og narkotikaráðnum.

Í hesum liggur, at vit í dag skullu umrøða heimsins vandamiklasta evnið. Tíverri kunnu vit siga, at tað er ikki einsamalt, eisini narkotisk evni eru í Føroyum.

Men kanska er tað kendasta fyribrigdi og næst uppat rúsdrekka-misbrúkið her hjá okkum, heilivágur blandaður við øli ella øðrum. Kundi verið áhugavert at sæð allan heilivágin, sum verður nýttur, her hjá okkum í dag. Eg hugsi ikki um tey, sum brúka heilivág, sum neyðuga viðgerð, men tey, ið nýta hann til at rúsa seg við. Høvdu læknanir komi fram, og sagt fólk frá hvussu vandamikið og hvussu bundin tey gerast av tí. Í dag ivist eg ikki í, at tað hevði loyst seg, at sett ein lækna burtur av til tað, so álvarslig er støðan.

Tað sum hevur eyðkent okkum her í Føroyum er, at kvinnan hevur verið tann sterka. Vit minnast til tað tíðina fyrst í 1900, ella kenna onkran, sum kann siga frá tí, hvussu tað tá var út av lagi ringt skil vegna nýtslu/misnýtslu av rúsdrekka.

Eg eri ikki í iva um, at høvdu ikki konurnar til mennirnar, sum drukku, verið so sterkar og kent sína ábyrgd fyri heimi, børnum enntá fyri (manninum), so hevði støðan verið nógv verri enn hon var. Í 1907 kom atkvøða, har kvinnurnar á fyrsta sinni fingu atkvøðurætt. Hettar gjørðu tær ruddiliga soleiðis, at tá bleiv rúsdrekka noktað, tá kom stórbroyting í til tað betra.

Nú hava kvinnurnar slakað ella vilja hava sama rætt til at drekka sum mennirnir, sjálvandi eiga mennirnir ikki at hava fram í hjá rætt her, men eg haldi ikki at vit kvinnur eru blivnar sterkari av tí.

Rúsdrekkalógin skal broytast og nú skal miðast ímóti frísølu.

Hettar kemur frá einari kvinnu, so nú sær bilæti ørvísi út.

Sjálvt um eg ikki eri heilt samdvið Maritu, so haldi eg, at hon dugir at bera tað fram, hon er skilagóð og eg ivist ikki í at hon meinat tað hon sigur, og verður úrslitið tað, hon væntar so er nógv til tað betra.

Tað verða ikki allar súgir syftar, sjálvt um vit fáa frísølu. Vit kunnu bara fara til Danmarkar, har eru øgiligir trupulleikar, % vís kanska ikki meira enn í Føroyum, men neyðin er stór.

Vit skullu læra okkum at drekka, soleiðis sigur onkur. Í dag er tað eftir mínari metan neyðugt at koppa tí á og siga, at vit skulu læra okkum at vera edrú.

Fyrr var tað næstan óhoyrt at kvinnan drakk, í dag er verðuleikin tann at nógvar kvinnur drekka. Hvørjæg avleiðingar hevur tað fingið? Eingin kam kanska við vissu siga, hvør orsókin er, men ongantíð hevur verið meira drekkarið enn nú, og tað, øll tosa um, er, at aldursmarkið verður lægri og lægri fyri hvort árið.

Frá politiskari síðu er tað ein stórusur dupultmoralur, teir hækka toll og avgjald, rúsdrekka verður roknað, sum stór innløga fyri land og fólk. Hinvegin skerja teir uttan fyrilit viðgerðartilboðini, áðrenn tey eru komin á tað støði, at sigast kann, at nú kann tilboðið ikki gerast betri, ella nú er tað so rímligt, sum vit nú einaferð kunnu gera tað. Útskeinkinguarloyvi má gevast til matútsølu. Hettar verður sagt, partvíð fyri at fáa meira ferðafólk handanvegin. Tað, eg havi hoyrt frá ferðafólk, er ikki misnøgdin um, at einki rúsdrekka fast, meira tað at tey eru skelkaði av tí ovurhonds stóra drekkarið, sum fer fram, og standa tey spyrjandi yvir fyri, hvør tekur hond um hesa lögina. Øll tosa um tað, eingen ger nakað við tað, soleiðis hevur tað verið.

Dansiholini mugu latast aftur og gerast til ølkubbar, tí so bera tey seg, men hví ikki tosa um, at rúsdrekka eisini er ein peningaligur spurningur, tí tað er tað, sum er veruliga orsókin til, at klubbnar eru so nógvir. Høvdu vit havt somu mæguleikar við at vinna pening burtur úr alkoholfríum klubbum, vóru helst fleiri av teimum. Skulu vit minka um misnýtsluna, er tað neyðugt fyrst at minka um vanligu nýtsluna.

Vit kunnu bara minnast til, tá vit herfyri uppundir jól, vóru gjørd varðug við, at ikki mátti keypast figur, tí tær vóru eitraðar, hesi boð vóru frá Heilsufrøðiligu starvsstovuni, øll sendingin av figum skuldi beinast burtur. Tað er gott at verða værdmóti slíkum eitri, men er tað ikki bert ein dropi í havinum ímóti øllum tí, sum rúsdrekka er atvoldin til.

Eg hugsi ikki tá bert um ein, sum er vorðin misnýtari. Í Onglandi varð gjørd kanning, hon vísti at nógv tann størsti partur av vannlukkum og sorgarleikum stóðust av fólk, sum drekkur av og á. Vit kenna tað eisini her heima hjá okkum. Skip fara á land

bilar koyrast í óföri og stórur sorgarleikur stends av tí, heim syndrast, børnini gjalda stóra partin av prísinum.

Kanningar vísa at 25% av hvørjari sjúkrasong eru avleiðingar av rúsdrekka.

Henda eitran hevur eisini sníkt seg inn í ítróttin, sum í sjálvum sær er gott amboð til at halda likami fríkst, eisini sálin verður stimbrað av tí, og vit hoyra dagliga um hvussu gott tað er við motión. Kropsvenjingarstöðir eru eisini, og nögv nýta gott av tí. Men tá so hesi skulu hugna sær eftir loknan dyst ella venjing, so er tað ikki smávegis, sum drukkið verður. Uttanfyri vøllin standa áskoðrarar, sum eisini fáa avbjóðingar til at drekka, vanar siga vit. Vinnur liði, vit halda við, so má tað feirast, verður javnleikur, so var úrsliðið ikki tað vit vónaðu, so má skálast, tapti tað, má drekkast, fyri at troysta.

Ynskilegt hevði verið um ítróttu- og viðhaldsfólk, kundu sýnt skilagóða ábyrgd, mótvægis rúsdrekka, so at hesin lögur ikki fær loyvi at bróta niður tað, sum nögv orka og tíð verður brúkt til at byggja upp.

Høgtíðirnar, Ólavssókan og aðrar stevnur eru eisini við til at vísa á vanar at drekka. Eg trúgvi, at tað at drekka, er ógvuliga vanabundið. Tað verður eisini sagt at tey ið ikki drekka eru keðilig, fanatisk, ella okkurt líknandi. Veitslur, brúdleyp eru ikki stuttligt uttan at onkur hevur kenning. Tað er upp til tey, sum standa fyri veitslum, hvat verður gjört til hugna, ein veitsla uttan rúsdrekka skal vera væl fyriskipa, so er hon líka góð og mangan betri, og eingir timburmenn dagin eftir. Hinegin skal eg eisini torna at siga, at eg kenni fleiri, sum veruliga megna at fara um rúsdrekka soleiðis, sum tey eiga at gera tað.

Eg kenni eisini nögv sum ikki megnaðu tað, og øll vita, at tað eru nögv fleiri, sum hava trupulleikar, enn tey sum viðurkenna tað. So kunnu vit kalla tað drykkimynstur, síður, mentan ella okkurt annað.

Øll eru vit fyri, at náttúran, antin tað er á sjógví ella landi, skal verjast, og alt eigur at vera gjört fyri at forða dálking. Men tá tað kemur til rúsdrekka, so eru tey flestu samd um, at tað er ein loyvd dálking av menniskjanum.

Tí hvat er rúsdrekka?

- ØL, vín og brennivín.

Sum eg nevndi í byrjanini, so haldi eg, at alkohol, sum er í øllum rúsdrekka, er heimsins vandamiklasta evni. Eg eri ikki serkön á hesum øki, men eg havi hoyrt læknar sammeta tað við

tey uppoloysingarevni, sum eru kend at fororsaka tað sonevnda málarasýndromið - also eitt uppoloysingarevni, sum fer út í blóði og eitrar hvorja einastu kyknu í kroppinum, og tí eitrar bæði kropp og sál.

At henda dálking kann vera stuttlig, er möguligt, men avleiðingarnar kunnu eisini vera syrgiligar, tí tey virði, sum farast og teir sorgarleikir, sum standast av nýtslu og misnýtslu kunnu vit ongantíð gera upp í krónum og oyrum. Tey virði, sum fara fyri skeyti, verða fyri nögvum ongantíð vunnin innaftur í lívinum.

Tað vandamikla við alkoholi er eisini, at nýtsla blívur til misnýtslu, utan at tú viðurkennur tað. — —

Lógin skal broytast, tí hon verður ikki hildin. Havi hug at spyrja Maritu Petersen, hvat hon hevur gjört fyri at lógin verður yvirhildin.

Eg tori eisini at siga, at skal hengan lógin vera fylgd, so skal ørvísi eftirlit vera, og tað við lít.

Hugsi bara um eykaloyvini, sum hava verið givin, og tey eru komin úr Landstýrinum. Hvør skal hava eftirlitið nú?

Vit hoyrdu skelkandi samrøðu í fimmarinum til dømis, har fyrrverandi lögmaður, núverandi varðalögmaður og grannskoðari Jógvan Sundstein, fyrrverandi lögtingskvinnu og grannskoðari Karin Kjølbro og Bjørn á Heygum advokatur høvdu samrøðu um at halda lögir landsins. Fyri mær var tað skammuligt at hoyra, at landsins hægstu mynduleikar ikki virða landsins lögir meiri, enn teir gera, og nýggja lógin er bert ein táta. Tí eri eg ógvuliga ivingarsom, um nakað verður ørvísi. Eg vil bara ynskja, at tann broytingin verður tikan álvarsliga, at Landstýri førir ann við at halda lögir ella eru teir við til at máa støði undan tí, sum er rangt og rætt.

Fyri at venda aftur til spurningin um at minka misnýtsluna, so haldi eg, at í hvussu so er hesi tiltök eru neyðug:

Holdningurin til og tilvitanin um rúsevni má broytast.

Tað kann gerast upp á góðan máta, við at onkur stovnur - t.d. Rúsdrekka- og narkotikaráði - eigur at fáa til uppgávu at gera ella skipa fyri góðum, væltírlættalögum, veruliga kunnandi kampanjum, ið venda sær til tey ungu - eisini tey heilt ungu, og sum m.a. skulu ganga út uppá - at tey ungu fáa tann holdning, at øl, vín og brennivín ikki bert eru njótingarevni, men sera vandamikil njótingarevni - sum kunnu vera turvelvandi - sera vanadannandi - um tey ikki vera brúkt við största varsemi.

At tað als ikki er nakað bragd at ganga skít.

At tað er umráðandi í heila tikið at vara seg og tora at siga NEI - tá tað er neyðugt.

Danir hava góðar royndir við slíkum væltírlættalögum kampanjum

viðvíkjandi tubbaki. Ungdómurin roykir minni nú, enn fyrr. Sjálvandi mugu rímuligar játtanir veitast til slíkar kampanjur - sum eiga at fara fram í fleiri ár.

Skúlin eigur eisini, at hava nögv betur möguleikar enn nú, til at veita upplýsandi og holdningsskapandi arbeiði á hesum øki. Sum nú er, eru 60 t roknaðir til upplýsing um rúsevni í skúlanum - og tað er til alla skúlagongdina í fólkaskúlanum: 1 - 10 flokk. Vit eiga eisini at fáa ítökilig tiltök, sum avbjóðingar mótt vegis rúsnýtslu, til dømis í Jyllandi hava teir nakað teir kalla vinakvøld, har 300 - 400 fólk koma saman at shuttleika sær utan rúsevni, og hevur hetta verið sera væl eydna! Men sum sagt skal skipast væl fyri.

Nógv var samkomur, fráhaldsrørslur og onnur felög, gera eisini eitt dygdargott ungdómsarbeiði, sum tey eiga stóra tökk uppiborna fyri. Tey flestu geva arbeiðsmegina.

Eg ivist ikki í at meira kundi verið gjört, um tað almenna kundi stuðlað meira peningaliga, samtíðis, sum tað vísti virðing fyri tí arbeiði, sum verður gjört.

Tað er eisini av sera stórum týdningi, at tann, ið hevur verið til viðgerðar, fær arbeiði tá ið hann/hon koma útaftur.

Til dømis, kundi tað almanna goldið fyri eitt hvört arbeiði í eina ávísa tíð, fyri at stuðla teimum í gongd aftur.

Viðvíkjandi lógin er sera neyðugt at aldursmarkið ikki fer niður um 18 ár, og at hettar strangliga verður yvurhildið

2.

Hvussu eiga vit at viðgerða misnýtaran.

Eg trúgví ikki at vit kunna gera eina model, sum er 100 %, tí vit eru so ymisk og tað skullu vit eisini hava lov til at vera, men vit á Blákrossheiminum hava regluliga givið frágreiðing út í Landstýrið um gongdina á heiminum, ársfrágreiðing og ársrokn-skap, eisini um broytingar vit hava sæð, sum neyðugar.

Higartil hevur tað verið so vánaligt og ørmaktandi at tosa við landstýrismenn. Eg havi nevnt tað fyrr, nú vil eg nýta høvi soleiðis alment at siga tað áðrenn eg leggi tað burtur.

Eg fái betri sannleikan at vita frá teimum, sum koma rúsaðir inn í kjallaran hjá okkum á Blákrossheiminum, enn eg higartil havi fingið frá teimum, eg havi tosað við í Landstýrinum.

Tað seinasta, sum seinasta Landstýrið gjørdi, var at skerja okkum við 1 mill. vit hava til dagin í dag ongan troffið, sum kann geva okkum eina frágreiðing um, hví teir hava gjört hetta, og vit kunna eisini siga, at hettar longu hevur givið tær av-leiðingar, at vit ikki eru før fyri, at taka okkum av teimum,

sum eru ringast fyri vegna rúsmisnýtslu. Vit hava verið noydd til at leggja allar medmenniskjaligar kenslur burtur móttvegis teimum, tí vit hava ikki orku til at taka okkum av teimum, vegna niður-skurð av starvsfólkum. Eg vildi ynskt, at onkur av landstýris-monnum, tók eitt vikuskifti vakt soleiðis, at teir fingu innlit í hvat tað veruliga snýr seg um. So trúgví eg at tað hevði verið lættari at mett um hjá teimum, hvussu peningurin skal býtast.

Í eini yvirskrift í blöðunum herfyri stóð soljóðandi:

Grønland rópar í neyðini: Social armóð og ovurnýtsla av rúsandi evnum eru um at føra heimsins störstu oyggj út av eggini.

Sjálvmorð, manndráp og brotsverk í tí tyngra og álvarsama endanum eru vorðin dagligar hendingar í einum landi, sum hevur tað til felags við Føroyar, at bæði eru bróstabørn hjá móðir Danmark. Hettar er ikki frá Irak, men frá okkara næstra fólk, ótrúligt at vit ikki vakna, og fara til brots ímóti hesi eitran.

Vit hava sent Landstýrinum eitt uppskot, um framtíðar viðgerðar-tilboð, sum vit halda verða neyðuga.

Avrúsan:

Hetta er tann fyrsta móttókan, tá ein hevur tikið stig til viðgerð. Fyri tey allarflestu, sum verðuliga hava fingið trupulleikar, er tað ringt at blíva edrú aftur. Tí fáa tey loyvi eisini at koma higar rúsaði. Læknin kannar umstøðurnar hjá hvørjum sær. Og so verður løgd ætlan um heilivág, og eftiransan skal verða. Hettar gongur frá 3 til 7 dagar. So verður tosað, um viðkomandi ætlar sær í viðgerð og ger han/hon tað, fáa tey at vita hvat tað inniber.

Viðgerðarheim:

Har misnýtarin kemur til og verður búgvandi undir viðgerðini, har hon er løgd soleiðis tilrættis, at takast kann um tey bæði likamliga og sálarliga og tað socialu støðuna hjá teimum. Umráðandi er at hettar heimið bert er til tey, sum hava valgt at vera í viðgerð.

Blákrossheimið stendur á kristnum støði.

Eftirviðgerð:

Tvs. ein viðgerð, sum fer fram aftaná, at fólk hava verið til viðgerð á viðgerðarstovni. Eisini kunnu vit kalla tað at fylgja viðgerðini upp - í byrjanini við 1 mðr. millumbili og síðani við longri og longri millumbili.

Tað kann so gerast antin við at brúkarin kemur aftur á stovnin, ella við at fólk frá stovninum fara út í tey øki, har fólk búgva.

Hesin táttur er rættuliga starvsfólkakrevjandi.

Familjuviðgerð:

Har avvarandi eisini koma inn í myndina, sum er sera týdningarmikið, tí øll familjan líður undir misnýtanini. Eisini er tað neyðugt hjá viðkomandi, sum hevur verið í viðgerð, at umstøðurnar heima vera hjálptar til at taka ímóti viðkomandi, tá ið hann/hon koma heim aftur.

Vart heim:

er neyðug til nøkur. Ein karmur, eitt stað, har tey eru saman við øðrum. Nógv av teimum, sum blíva misnýtarar eru ógvuliga einsamøll, umstøðurnar gera at familjan klárar ikki tað ovurhonds stóra trýst, sum fylgir við rúsevnismisnýtsluni.

Men fyri at klára seg aftur, er neyðugt við einum karmi, og er tá vart heim eitt gott tiltak.

Herberg:

Er fyri tey, ið av eini ella aðrari orsök velja at ganga rúsaði, tey hava eisini eftir okkara metan rætt til eitt skjól, tað vil siga eitt stað, har tað er loyvt hjá teimum at koma. Tak yvir høvdi, ein song og okkurt til matna.

Ambulatorium:

Er til tey, sum koma uttanífrá, hettar hevur verið nògv brúkt. Tey búgva heima, men koma regluliga til samtalur, ella aðrar avtalur. Nøkur kemur til antabus, og er tað tá umráðandi, at tíð er til at tosa við tey.

Eisini vitja vit út til tey, sum hava verið til viðgerð, ella sum, ynskja okkum út til samtalu.

Búfelagsskapur:

Eftirviðgerðin har fólk kunnu búgva saman hvør á sínum rúmi, felags stovu, køk, bæðirúm og w.c. Tey gjalda fyri leigu av rúminum og gera sín egna mat.

Gerast sjálvstøðug í einum rúsfríum umhvørvi.

Sum er havavit øll tilboðini inni á sama stovni, Blákrossheiminum, - hettar tarnar arbeiðnum á øllum liðum.

Landstýrið er kunnað um hesa heildarloysn fyri viðgerð av rúsevnismisnýtarum.

~~Haraftur~~^{út} eiga vit at hava alkoholkonsulentar, sum ferðast runt í landinum, og geva upplýsingar um alkohol og um viðgerðar-tilboðini, sum tey eru.

Harafturat eigur at vera eitt neyvt samstarv millum allar stovnar, sum kunna hugsast at koma í samband við misnýtarar soleiðis, at fleiri fara at gera brúk av teimum tilboðum, sum eftir hesa ráðstevnu fara at vera á Føroya landi.

Viðmerkingar:

Vit á Blákrossheiminum kunnu í hvørfall standa inni fyri tí, at vit frá byrjanini av, hava roynt at koyrt so forsvarligt peningaliga sæð, sum yvurhøvur gjørligt.

Sjúk hava vit næstan ikki loyvi til at vera, og hevur tað hent, hevur so at siga ongantíð vikarur verði tikan inn, men vit oll hava deilt ábyrgdina.

Tí verður tað ógvuliga torfört at góðtaka slika framferð, sum seinasta Landstýrið gjørdi, (aðrir stovnar eru eisini misnøgdir). Vit føla at vit hava striðst til fánýtis. Høvdu vit havt brúkt meira pening, høvdu vit fingið meira, einki við at kanna umstøðurnar hjá hvørjun stovni sær.

Lívdin: Jákup J. Joensen:

Góðan dag óll somul og góða ráðstevnu.

Lat meg beinanvegin siga, at formaðurin fyri Lívdina Regin Nielsen er burturstaddur, og tí var heitt á meg um at luttaka í dag fyri hann.

Eisini skal verða sagt, at vit í felgnum Lívdini eru takksom fyri, at vit eru boðin við til hetta orðaskifti. Hóskandi er at byrja við at greiða frá hvussu Lívdin gjördist verðuleiki og nær áhugafelagið varð stovnað. Sjálvur luttók eg ikki á fundinum tá áhugafelagið varð stovnað. Mær er fortalt, at tað var í 1987. Hugskotið kom frá einstaklingum, ið høvdu rúsdrekkatrupulleikar ella tilknýti til fólk við rúsdrekkatrupulleikum. Á tí fyrsta fundinum, ið áhugafelagið hevði, luttók m.a. býráðs-formaðurin og eitt umboð afturat fyri býráðið. Seinni var skrivað til felög og stovnar um sjálvbodna arbeiðsmegi, her var undirtókan ikki stór. Skrivað varð til býráðið um at vísa vælvild og fáa høli til vega, so farast kundi undir at fáa rúsfrítt umhvørvi í Havnini. Hóskandi hølir vóru á loftinum í Djónastovu, ið liggur í Djóna í Geilsgøtu. Üppskot vóru um hvussu felagið skuldi eita og var semja um, at tað skuldi kallast Lívdin, ið merkir vernd, skáði ella líknandi og var endamálið við Lívdini at skapa eitt rúsfrítt umhvørvi, har fólk kundu koma og hugna sær við einum kaffimunni og spølum. Farast kundi nú undir at fáa sjálvboðin fólk at arbeiða í Lívdini og varð enn einaferð skrivað til stovnar og felög, har nøkur vóru áhugaði og hava tey stuðla Lívdini væl. Spøl vóru keypt og ein lítil kiosk er eisini komin. At byrja við kom væl av tilkomnum fólk, men so við og við komu fleiri og fleiri ungdómar og gjördi hetta, at áhugin hjá teim tilkomnu til at koma minkaði stöðugt. Hetta visir á, at tørvur er á rúsfríum umhvørvi bæði til tey tilkomnu og til ungdómin. Í dag koma eini 300 fólk í Lívdina.

Djónastova har Lívdin húast er gamalt goymsluhús og ikki vælegnað til samkomuhús, og nú vit síggja hvussu stórur tørvur er á tilíkum tiltaki, ið Lívdin er, hava vit roynt at strongt á býráðið fyri at fáa betri hóskandi hølir, men gongur hetta sera stríltið. Eisini kundu vit ynskt, at býráðið sýndi meira áhuga fyri Lívdini, býráðið hefur eitt umboð í nevndini, men hefur hetta umboð sjáldan luttikið í teimum fundum, ið lýstir hava verið.

Vit vita væl, at sum stóðan er í dag við vaksandi arbeiðsloysi, er umráðandi at fólk hava möguleika at hittast og hugna sær utan at neyðugt er at fara á stóð har rúsandi lögur er ella vála úti á götuni. Sjáldan er almennur dansur, í øllum fórum fyri tey tilkomnu, og ynskilegt er at skipa kundi verið fyri dansi í rúsfríum umhvørvi.

Vit í Lívdini hava í rúma tíð ætlað at skipa fyri almennum dansi í rúsfríum umhvørvi. Åtlanin var at fáa tónleikarar at spæla antin ókeypis ella fyri lítlan penga, kostnaðurin fyri at koma í dans skuldi líkaleiðis liggja á einum stóði, har óll kunna gjalda.

Uttanfyri ásettu tíð har opi er í Lívdini, eru fólk og hampa og gera eint í hølunum, og meðan tað fer fram eru altíð ungdómar uttanfyri og ynskja at sleppa inn í Lívdina. Í nögvum fórum sleppa tey inn, hettar vídir á tørvin hjá teim ungu at hava eitt pláss at fara til í teirra frítíð.

At enda kunna tey nevnast, ið manna Lívdina.

Jákup J. Joensen	formaður
Regin Nielsen	
Rene Láadal	
Arnbjørn Thomsen	Blákrossheimið
Jógvan Páll Simonsen	kassameistari
Ronald Poulsen	Býráðið
Bogi Simonsen	eykaumboð
Suni Christiansen	eykaumboð

N.B. Eitt umboð restar í nevndini og skal viðkomandi veljast á komandi fundi.

N.B. Fyribils virkar undirritaði sum formaður, annars er Regin Nielsen formaður, men av tí at Regin Nielsen í lötni er til skips, so skuldi næstformaðurin tikið við, sum formaður, meðan Regin er burturstaddur, og tá ið hesin næstformaður hevur borið seg undan at sita í nevndini fyri Lívdina, so varð heitt á meg, undirritaða, um at taka við sum næstformaður og somuleiðis um at virka sum formaður, meðan Regin er burtur.

Vegna Lívdina

Jákup J. Joensen

Heilbrigdið: Ingi Mohr:

Tilfar til fyrilestur í Norðurlandahúsinum

20. apríl 1991 í samband við Rúsdrekka-og Narkotikaráðið.

Evnið:

1. Hvussu minka vit misnýtsluna.
2. Hvussu eiga vit at viðgera rúsdrekkamisnýtarar.

Fyrst fari eg vegna stórin Heilbrigdið, at takka fyri at Rúsdrekka - og narkotikaráðið hevur stílað fyri hesi ráðstevnu, og at Heilbrigdið er umboðað.

Eg ivist ikki í, at ráðið hervið leitar eftir røtrunum til krúnuna á trænum, og má hetta eydnast.

Tíðin 30 minuttir er nakað knöpp, men vönandi kunnu vit greiða frá virkseminum á stovninum Heilbrigdið.

Tá talan er um fyribyrging av misnýtslu av alkoholi og viðgerð er veltan stór og arbeiðarnir fáir, og peningur, sum er avsettur enn minni. Samfelagið vil hava inntökurnar av tolli í samband við rúseitur, men úrslitini, at menn og kinnur, og í dag oftani børn, gerast misnýtarar, vil ein helst krögva.

Tað er einn sannroynd, at sjúklingar, sum fáa viðgerð á stovninum Heilbrigdið, hava bestu úrslit, seinri í lívinum teir eru byrjaðir at munna sær á rúsløgin. Hetta er orsaka av, at puberteturin, ungdómurin og manndómurin gerast óspilur av rúseitrunum, og at hesir persónar óávirkaðir av rúsevni hava heintað sær lívskvalitetir og harvið hækkað støði á teim etisku virðunum.

Eg fari at loyva mær at endurgeva nøkur brot úr bókini Rúseitur, skrivað av fyrrv. landslækna Hans Debes Joensen, og út frá hesum kunnu so áhoyrarnir seta sær hesar spurningar?

1. Skal tað yvirhøvur verða loyvt, at selja henda eitur?
2. Er ikki heilivágur, sum í dag krevur recept frá lækna, ikki minni vandamikið enn rúseitur ?

" Men alkohol er tíverri turvelvandi evni og verður tí skjótt vanafult. Nógv falla til tað og spilla so líðandi alt fyrí sær- bæði heilsu og alla tilveru sína annars."

" Men fremst av øllum, og vanliga áðrenn onnur sjúkueyð-kenni eru komin til sjóndar, hevur heilin fingið mein, so drykkjumaðurin verður sálarliga brekaður.

" Kanska er, tá ið samanum kemur, mesta atvoldin í, at summi fólk falla til drykkjuskap, ættarbregði."

" ógvuliga lítið skal til, áðrann tað ger mun, og tað fer at bila bæði andaliga og handliga gávum okkara."

" Hann, ið drukkið hevur, kann gerast skaðamaður."

" Eisini verður minni fyrí hjá teimum, ið drukkið hava, at koma í takföri við onnur."

" Tí kann vandi vera fyrí, hóast bara lítið er drukkið, at koma sær upp í fyritókur og taka uppá seg mangt, sum maður annars ongantí hevði bundið seg til."

Hvussu minka vit misnýtsluna ?

Um fyrsta glasið við rúseitri ikki verður tikið, so er eingin vandi fyri misnýtslu ella at persónar gerast drykkjumenn.

Tað fyribrygjandi og upplýsandi er tí besta vapnið, og hava foreldrini at børnum stórst ábyrgd fyri hesum.

Tann andaligi trúarvegurin er kanska besta fyribryggingin móti misnýtsluni av rúsandi lógi.

Skúlafyririsitingin eigur at kunnað seg við hetta vanda-mál, og gera tilfar til nýtslu í fólkaskúlanum, sum ávarar ungdómin móti nýtslu av rúseitri. Her kunnu frá-haldsfelög og viðgerðarstovnar vera til hjálpar at gera undirvísingartilfar.

Fjölmíðlarnir, útvarp, Sjónvarp og bløð kunnu tilevna ein "samfelagsholdning" rúseitrinum viðvíkjandi, sum kann virka upplýsandi og forðandi misnýtsluni viðvíkjandi.

Løgreglan eigur at gera sínar skyldur, og hava fastar karmar og reglur, hvat skal gerast við ungdóm, sum eru ávirkaði av rúseitri, hóast tey ikki hava neyðuga aldurin.

Dómsvaldið ella rættarsamfelagið eigur at broyta lögirnar soleiðis, at tær virka fyribrygjandi og at persónar kunnu fāa dóm at fara í viðgerð.

Ein fóst vælkipað útbúgving av ungdómsleiðarum eigur at fyriskipast, við tí endamáli, at tálma misnýtsluni av rúsandi evnum. Hetta kann vera innan ítróttina, skótarørsluna o.s.fr.

Dansiviðurskiftini eiga at fāast í rættlag soeliðis, at almennur rüsfríur dansur eigur at fyriskipast, og ikki sum í dag, at ung og gomul eru noydd at fara í øl-klubbarnar.

Kommununnar eiga at áseta upp-og afturlatingartíðirnar fyri dansihølini. Ølklubbarnir eiga ikki at fāa serloyvi.

VIDGERÐ AV ALKOHOLISTUM OG ØDRUM RÚSEVNISMISNÝTARUM
Á VIDGERDARSTOVNI HEILBRIGDIS Á VELBASTAD.

Viðgerðin fer fram soleiðis:

1. Viðgerð av persónum, ið eru rúsevnisávirkadír ella ávirkadír av øðrum euforiserandi evnum.
2. Viðgerð av sjúklingum í abstinensstöðu.
3. Samstundis við 1. og 2. fer viðgerð fram, ið miðar móti varðandi fráhaldi uttan nýtslu av heilivági.

Grundreglurnar í viðgerðini koma úr Minnesota í U.S.A.. Hagani eru tær gjøgnum Freeport sjúkhúsið kommnar til Íslands, har S.Á.Á. (Samtøka Áhugamanna um Áfengisvandamálið) nú eisini í eini 9-10 ár hefur virkað og tillagað hetta til Íslendsk viðurskifti. Samstundis hefur sjúkra-
stovnurin Vón í Reykjavík seinastu ~~75~~ mánaðirnar virkað við viðgerð
av færoringum nærum burturav, og undir hesum viðurskiftum, eru tær
íslendsku royndirmar nú tillagadar eftir fóroyskum hugsunarhátti.

Aðaltátturin í viðgerðini er tað viðtikna sjúkdómhugtakið. Tí verður
komið nakað næri inn á tað her.

Sjúkan verður mett sum upprunalig (primer) og fleirtáttad. Fram-
gongdin hjá sjúkuni er kronisk, og versnandi við nýtslu av eufori-
serandi evnum. Misnýtslan er tó sjáldan einsamöll orsök til tað
sjúkligu støðuna. Tað likamliga og sálarliga árinið á tann einstaka
hefur eisini sín týðning.

Tað verður lagdur stórus dentur á tað biokemiska árinið (í heilanum). Út frá hesum verður tað væntandi tamarhaldið á rúsdrekkanýtsluni og abstineneyökennini grundað. Orsakað av hesum biokemisku orsókunum, má ein heilt siggja burtur frá möguleikanum fyri at drekka við högvi aftur (controlled drinking), aftaná at ávísl likamlig eyökenni hava vist seg. Tað er eisini av hesi orsók, at so stórus dentur verður lagdur á ikki at nýta ávísan heilivág (barbituratir, benzodiazepinir og onnur vøddaavspennandi evni).

Tað verdandi árinið á centralnervasystemið, ið euforiserandi evni hava (prolonged effects) hefur eisini stóran týdning fyri heildarmyndina av sjúkuni. Árinið varðar úr fáum vikum til 2-3 ár, aftaná at misnýtslan er hildin uppat. Tað er talan um nervør eyökenni og lyndisbroytingar. Hesar eru serliga framúrskarandi tær fyrstu 2-4 vikurnar, og tí verður stórus dentur lagdur á, at sjúklingurin er á viðgerðarheiminum hesa tíðina. Av samu orsók er ein vardin við at lata sjúklingin kanna sálarliga fyri aðrar sjúkur í hesum fyrsta tíðarskeiði. Men um psykosur og aðrar sálarligar sjúkur vísa seg so verður sjúklingurin vistur til aðra viðgerð.

Eitt tyðningarmikið lið í sjúkramyndini er tann broyting, ið fer fram í lyndinum og tí sociala tilpassingarevninum hjá tí einstaka. Hetta er orsakað av misnýtslu av alkohol ella rúsevnismisnýtslu yvir eitt longri áramál. Henda broyting vísis seg í avnoktan og vánaligum innliti í sjúkuna. Herafturat kemur, at tann einstaki hefur "innbygt" útlloysarar, ið til eina og hvørja tíð kunna fáa hann at drekka aftur. Viðgerðin miðar tí í fyrsta umfari, ímóti at fáa niðurbrotið avnoktanina hjá sjúklinginum og at økja um innlit hansara í sjúkuna. Tá hetta so er nátt, so verður viðgerðin rættad móti útlloysarunum. Hesir eru aloftast serkendir fyri tann einstaka, men til staðar hjá öllum sjúklingum í ymsum hami.

Tað verður tí í viðgerðini miðað ímóti at finna so nógvar sum gjørligt hjá hvørjum einstökum, og at gera hann varðugan við teir, og samstundis sleppur man undan at leggja ov stóra áherðslu á ein einstaka orsök.

MÁLID VIÐ VIDGERDINI

Sjúklingarnir, ið eru ávirkaðir av rúsevnum verða ikki stongdir inni á stovninum. Men á hesum fyrsta stigi verður fyrst og fremst gjørt alt fyri at forða sjúklinginum í at fáa hendur á rúsevnum, og forða honum í at fara av viðgerðarstaðnum, og hetta serliga áðrenn læknakanning er farin fram. Av somu orsök hefur stovnurin egin klæðir, ið sjúklingurin verður í latin, meðan hansara egnu klæðir verða goymd burtur.

Longu á hesum stigi fara læknakanningar fram, og eftirhugt verður um sjúklingurin hefur fingið skaðar í høvdir, er eitraður ella sálarliga sjúkur og undir hesum umstöðum eigur at verða vístur til annað sjúkrahús.

Heilivágurin, ið nýttur verður er fyrst av öllum Chlordiazepamum ímóti abstinenseyðkennum, ið eru orsakaði av alkohol ella róandi evnum. Er talan um misnýtslu av sterkum pínuðoyvandi evnum, so verður metadonviðgerð nýtt.

Annars er at viðmerkja at almenstðan hjá hvørjum innlagdum sjúklingi verður kannad til fulnar av lækna stovnsins beinanvegin hesin verður innlagdur. Undir hesi fyritreyt verður syrgt fyri at neyvt samskifti verður við Landssjúkrahúsið, tá talan er um viðgerð av øðrum sjúkum.

Sjálv viðgerðin, íð vardar 1-2 vikur (vanliga), miðar ímóti at aveittra sjúklingin samstundis við at honum verður givið innlit í sjúkuná og vón um at lekjast. Frávenjingin verður undir læknahond, samstundis við at fyrilestrar um sjúkuna verða hildnir og sjúklingurin verður settur inn í virksemið hjá AA samtökuni.

Annars verður dentur lagdur á hvíld og likamliga uppbyggjan í eimum vardum umhvørvi, og syrgt verður fyrir nörðandi kosti og neyðugum heilivági. Sjúklingarnir verða eisini eggjaðir til at fáa fríska luft og at róra seg kroppsliða eftir fórumuni.

Viðgerðin miðar ímóti at sjúklingurin, tákendan er lokin, kann velja um hann vil fara í eina 4 viku eftir viðgerð ella gjøgnum AA samtökurnar vil byggja viðari uppá seg sjálvan.

ROYNDIR OKKARA ERU

..... at alkoholisma er ein ólekilig sjúka, ið líkist ovurviðkvæmi.

Tað fyrsta glasið, tann fyrsta tablettin, tað fyrsta snoddið ella tann fyrsta sprøytan gera at sjúkan brýtur út í fullum blóma, beinanvegin ella áðrenn einar 2-3 vikur eru fráliðnar. I nokrum fáum fórum kann tað vara longri tíð áðrenn sjúkan brýtur út.

Tá vit tala um alkohol, so hugsa vit um öll kemisk evni, ið eru sinnisbroytandi, so sum narkotika, nerva og sovitablettir, vín, øl og spritt.

Tá alkoholisman er farin at mennast hjá einum menninskju, heldur hetta fram við at fylgja eini leið, ið er lýst av tí amrikanska vísundarmanninum Jellinek doktara á Yale universitetimum. Menningin kann ikki steðgast ella vendast.

Alkoholisman niðurbrýtir sjúklingin andaliga, socialt og likamliga. Hetta merkist fyrst har sjúklingurin er veikastur. Sjúkan leiðir til sálarligar sjúkur og ella ein alt ov skjótan deyða. Henda sjúkan er ólekilig, men kann haldast undir tamarhaldi um sjúklingurin nýtir tey røttu "amboðini" ið hann fær her í viðgerðini.

Tá kann hann liva eitt fullkomiliga nörmalt og langt lív.

VI

MINNESOTAFYRIMYNDIN

Viðgerð av alkoholistum byrjaði 1950 á trimum ymiskum stöðum í Minnesota í USA. Hetta vörur sjúkhúsini Pioneer House, Hazelden og Wilmar State Hospital.

Grundsjónarmiðini eru hesi:

1. Alkoholisma er eitt sjálvstöðugt fyribbrigdi, og tað eru fólk í hópatali, ið líða undir alkoholismu.
2. Alkoholisma er ein sjúka.
3. Alkoholisma er ein "óforskylt" sjúka.
4. Alkoholisma er ein fleitáttað sjúka.
5. Alkoholisma er ein ólekilig og upprunalig sjúka.
(Ikki ein fylgja av öðrum sjúkum).
6. Alkoholisma er ein sjúka, ið stöðugt versnar.

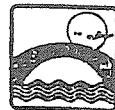
VII

SJÜKUHUGTAKIÐ

(Sjúkulýsingin)

1. Alkoholistar drekka á annan hátt en onnur menniskju.
2. Alkoholistar halda fram við at drekka hóast teir fáa socialar, sálarligar og likamligar trupulleikar.
S
3. Alkoholistar missa tamarhaldið á drekkingini.
4. Alkoholistar fáa eina sjúkliga trongd eftir at drekka.
5. Alkoholisma er eitt samanspæl millum umhvörvi og arvaligar eginleikar.
6. Tað likamliga brekið kann ikki lekjast.
7. Alkoholisturin kann ongatið derkka "NORMALT" aftur.

STUTT FRAGREIÐING UM PROGRAMMIÐ

Heilbrigðið
brúgvinn til lívið

1. Hvíld og likamlig uppbryggjan í einum vardum umhvørvi. Dentur verður lagdur á mennandi kost og heilivág. Sjúklingarnir verða eggjaðir til at ganga úti og at röra seg eftir tigrvi.

2. Frammlögá av og venjing í AA-virksemi.

a) Fyrilestrar um royndirnar hjá AA-samtökuni og síðir hennara.

b) AA-fundir verða hildnir á stovninum hvort kvøld.

3. Gjøgnum bólkaviðgerð miða vit eftir at venja sjúklingarnar í at kenna aftur niðanfyrinevndu eyðkenni og at handfara hesi við skili:

- a) Stress (Strongd)
- b) Ótta
- c) Vreiði og beiskleika
- d) Skomm og sektarkenslu

4. Sjúklingarnir verða vandir í at hava samskifti við onnur menniskju og at liva saman við görum.

5. Sjúklingarnir verða upplýstir um hesi evni:

- a) Langtíðarávirkanin av alkoholi og øðrum euforiserandi evnum á miðnervakervið (CNS) og tess virki.
- b) Eyðkenni, íð vanliga koma fram beint frammunundan einum drukktørni, og sum vit nevna "dry drunk" stóðan (turrfylla).
- c) Afturfall
- d) Ørkymlan

6. Tað verður upplýst um tí familliusjúku, sum vanliga framkemur í samband við alkohol og rúeutursmisnytslu. Sjúklingarnir fáa innlit í trupulleikarnar hjá teirra næstringum og verða fyrireikaðir til at taka teirra part av ábyrgdini í loysnini av hesum trupulleikum.

7. Miðað verður eftir at læra sjúklingarnar, at tað er neyðugt at teir læra at løna sær sjálvum á ein nýggjan hátt.

8. Roynt verður at gevva sjúklingunum vónina um eina betri tilverðu og eina betri persónliga menning. Herundir at læra teir at siggja sín (ofta smáu) framstig, og harvið fáa dirvi til at halda fram við sínum nýggja lívshátti.

St ór broyting er farin
Fram á viðgerðarstovnininum
Heilbrigdið i 1989, tá eftirviðgerðin byrjaði 1.november sama
ár, og sostatt kom alt viðgerðartilbodið til landið, i tókum
tíma, tá sitandi landsstýri fór undir sparitiltök, og kundi
stovnurin í hesum sambandi spara forsorgarútreiðslunu, m við
umleið 3,8 milj. krónur í 1990 í mun til 1989, og herumframt
umleið kr. 5-600 túmund fyri november og desember 1989.

Tær ílögur, ið stovnurin hevur veitt við at útbúgva
starvsfólkið i Íslandi, hvar stovnurin hevur fasta samarbeids-
sáttmála við SÁA, visti seg av álvvara, at koma sjúklingunum,
og harvið viðgerðini til góðar, tá eingir trupuleikar voru
við arbeidsskránni, sum visti seg at vera formyndarlig, og
hava úrslitini eisini prógva hesum, at vit undir ábyrgd eru
fullt á hædd við ta íslensku viðgerðina.

Stovnurin hevur eisini havt tann fyrimun, at fyrireika eftir-
viðgerðina í umleið 3 ár, og fingið tær neyðugu royndir í
avrúsanini, og tað neyðuga samarbeiði við stovnar sum Lands-
sjúkrahúsið, onnur sjúkrahús, kommunulæknar, Psykiatriskudeild,
samanumtikið alt sjúkrahúsverkið, og hevur sjúkrahugtakið
Alkoholisma vunni frama og skiljan millum læknar.

I 1990 kemur stovnurin at hava umleið lo sjúkrasengur minni, tá
vit ikki hava tilbodið, at senda fólk i eftirviðgerð til islands,
men hava vit í boði, at keypa eini hús á Velbastað við
umleið lo plássum soleiðis, at tann samlaða normeringin tá
kundi blivi 25 seingjapláss. Hetta er ein munagóð og bilih
iløga, tá stovnurin bert í hesum sambandi skuldi økt um
starvsfólkið við umleið tveimum. Hetta verður neyðugt í
framtíðini um vit her á landi ikki skullu gerast eftirbátar
innan viðgerð, tá vit eiga at fyrireika okkum uppá, at
fleiri og fleiri sjúklingar verða narkotikamisnýtarar, og eigur
eitt stórt upplýsingar- og fyribryrgjandi arbeidi at gerast
nú, um vit her á landi ikki skullu gerast teir stóri tapararnir
eins og hini nordanlondini. Stovnurin vil i hesum sambandi veíta
Føroya landsstýri við sinum royndum og hølum i býnum alla
möguliga hjálp fyri stovnsetan av einum Alkohol og Narkotikaráði.

Frágreiðing um virki stovnsins frá byrjanini 1. december 1986.

Aftaná, at sjúklingar hövdu verið sendir til viðgerðar í Islandi í tvey ár, byrjaði Heilbrigdið tað fyrsta stigin í Minnesotaviðgerðarháttinum, nevnuliga "avrúsan" av sjúklingum. Hetta er tann truplasti og dyrasti parturin av viðgerðini, og er tað í hesum parti, at grundin undir einum góðum úrsliti verður lögd. Tað er eisini her at tann stravnasti parturin er, hvat krövum til starvsfólk viðvíkur. Og hefur hetta sett sini spor, við niðursliting av fólk og við trupulleikum at fáa útbygt starvsfólkahópin nóg skjótt.

Hetta sær tó út til at verða eydnast nú, og koyrir stovnurin, hóast harðligar niðurskurðir á fíggjarmætlanini, so væl, sum umstæðurnar kunnu loyva tað.

Niðanfyristarandi hagtöl vísa, at stovnurin hefur megnað at fáa úrslit, ið samsvara við tey úrslit, sum verða almannakunngjörd í USA og Islandi. Harumframt sær tað út til, at stovnurin nú er við at fáa stórra álit frá almenninginum, og visir hetta seg serliga í ti, at talið av kvínum, ið koma inn í viðgerð, er nærum tvifaldað frá 1986/87 til 1989, og gongdín í 1990 visir eina ábending um, at hetta talið økist enn meira.

Samstundis við at roynt hefur verið at varðveitt tengskylduna til fulnar, so hefur eisini, fyri at hava eitt amboð at meta eftir, frá byrjan verið arbeitt við at fáa bygt upp eitt grundtilfar av "hagfrøðisligum" tilfari. Og loyva vit okkum á niðanfyristarandi síðum, at leggja nakað av hesum fram.

Tað gjörðist skjótt greitt, at tað varða umhvørvið, ið viðgerðin fer fram í, ikki loyvdi at neyðugar úteftirvendar tiltæk kundu fara fram harfrá. Og við hesum í huga var frá byrjanini av 1988 sett ein skrivstova á stovn í Magnus Heinasonargötu 23 í Tórshavn. Her kundi, so viðtala við avvarandi og familliuskeið fara fram. Hetta hefur, eins og í góðum londum, vist seg at hava eina munandi positiva ávirkan á úrslitini.

Seinni hefur tað eisini vist seg, at tað eru nögv, ið hava verið í viðgerð, sum hava brúk fyri stuðli ta fyrstu tíðina. Og her var so í byrjanini av 1989 settur ein stuðlabólkur, ið hevði opið tvey kvøld um vikuna. Eisini hetta hefur vist seg at hava havt eina positiva ávirkan á endurmenningina hjá nögvum, ið hava verið tætt við at falla aftur í misnytslu.

At enda skal framhaldast, at bæði skúlar, felagsskapir og stovnar (Landssjúkahúsið) hava havt boð eftir fólk herfrá, og hava vit javnan verið úti í tilíkum þrindum. Harumframt eru umstæður á upplýsingarmiðdeplinum at taka skúlaflokkar og onnur inn til styttri skeið.

Hetta er skrivað beinleiðis av bandinum frá ráðstevnuni hjá Rúsdrekka- og narkotikaráðnum 20.4.91.

Glottin: Rudolf Joensen.

Ja, góðan dag, eg eiti Rudolf, og eg eri alkoholikari. Eg umboði felagið "Glottan" saman við Kristian Friðrik og, nú er tað soleiðis, at tað er eitt sindur eftir reyv, Kristian Friðrik fer at fortelja hvat Glottin egentliga er, tað er typiskt alkoholist hetta her. Tað, sum eg ætlaði at koma eitt lítið sindur inná, tað er um hugburðin fyrir alkoholismu her í Føroyum.

Aftaná at hava verið edrúur í nøkur ár og arbeitt eitt sindur við alkoholikarum og verið rættuliga nögv upptíkin av hesum her, so eri eg komin til tað niðurstöðu, at hvussu man sær uppá alkoholismu í Føroyum. Tað er soleiðis, at viss tú heldur teg vekk frá Blákross og viss tú heldur teg vekk frá Heilbrigdi og viss tú heldur teg vekk frá Statshospitalinum, so hevur tú einki við alkoholismu at gera, so hevur tú ongar alkoholtrupuleikar, tað er líkasum tann hugburður vit møta hvønn einasta dag, tað snýr seg um at halda seg vekk frá okkum. Tí hava vit, sum tíðin hevur gingið satsa meira uppá at fáa fatur í ungdominum, at koma inná skúlarnar, tí at fara at broyta hugburðin hjá vaksnum fólk, tað er ikki sum at siga tað. Tað hevur eisini verið nevnt fleiri ferðir her í dag, hetta við at koma inná skúlarnar, og vit fóru ivrigir til verka í fjør. Byrjaðu at skriva fyrilestrar, satsaðu uppá kommunuskúlan í Klaksvík, serliga framhaldsdeildirnar. Vit roknaðu út, at tað vóru 16 framhaldsflokkar í skúlunum í Klaksvík, so vit væntaðu at hava okkurt at gera, og tá ið vit so høvdu skrivað hesar fyrilestrarnar, sum vóru satsaðir uppá ungdóm og har vit partvist greiddu frá okkara eigna lívi og har vit skuldu tosa um sjúkueykenni og útvikling av alkoholismu, so kontaktaðu vit, tað er soleiðis í Klaksvík, tað eru tveir kommunuskúlar, báðar skúlastjórarnar har.

Annar skúlastjórin tók ógvuliga væl ímóti okkum, hann settti eina stóra plakat upp á læraraverilsinum og gav telefonnummarið upp á Glottanum, og tann, sum vildi hava ein fyrilestur, hann skuldi bara ringja til okkum. Á hinum skúlanum var tað tann gamli hugburðurin, har vildi man einki hoyra um alkoholismu við tí paroluni, at so leingi sum man ikki tosaði um tað har í skúlanum so eksisteraði hetta begrebi ikki.

Tann stjórin kom gott nokk við einum blaði, sum hann fann í niðastu skuffu í skrivaraborðinum, og tey bløðini kenni eg eisini gott, tað var frá tí danska kenslumálaráðnum, har ein ella annar departementchefur hevur skrivað um at drekka vínaftur við mati, og ikki drekka snaps áðrenn dögverða o.s.fr., so hann helt ikki, tað var nøkur neyð, teir vóru væl garderaðir hvat alkoholismu og upplýsing og tað var.

Men, hesin skúlin, sum tók væl ímóti okkum, tað var bara stjórin. Tíðin gekk, mánaðirnir gingu og ikki fyrrenn fyrir einum mánaði síðani, tá ringdi ein lærari okkum upp, og segði, at hann var interesseraður, at vit komu og hildu ein fyrir-

lestur. Nú er so skúlaárið farið at halla, so tað er blivið til ein fyrilestur í ár. Tað er líkasum tann hugburðin vit móta frá fólk. Tí hetta her við at tveita pjesur inn í skúlarnar o.s.fr., vit halda, tað hefur ein ógvuliga begrensaðan virkning, tí at vit skulu minnast til tað, at fólk í framhaldsdeildini eru skúlatroytt í forvegin, tey lesa ikki meir enn tað, sum er allarhægst nødvendigt. Nógv, sum er skrivað um alkoholismu, tað er ógvuliga teoretiskt, tað vita öll, sum eru alkoholikarar, so tað er tað, sum vit eru komin til enn. Tað er nokk so spell, tí grannar okkara fyri norðan, Ísland, sum er rættuliga frammaliða, bæði hvat ið viðgerð og upplýsingi viðvíkur, teir bera frukt av tí í dag. Í Íslandi er tað soleiðis, at tú hittir grúliga nögv fólk, sum longu sum 20 ára gomul eru komin til tað niðurstøðu, at tey eru alkoholikarar, tey kunnu ikki fáast við alkohol, og tað kemur av tí, at tey hava fingið ein grundig upplýsing um hetta. Tað er tað, sum eg haldi vera so sera spell, at í Føroyum er tað soleiðis, at man skal ikki tosa um begrebið, tað eksisterar ikki. Man kann tosa um lögir, vín ella ikki vín aftur við matinum o.s.fr., við tí úrsliti at ein rúgva skal ígjøgnum eitt lív í drukk í nögv ár, áðrenn man kemur til tað niðurstøðu, at man er alkoholikari, og ein stórur partur kemur ikki frá tí við lívinum.

Hetta er so eitt lítið hjartasuff hjá mær, hvat í hugburður í alkoholismuni í Føroyum er. Vit eru faktisk ikki komin longur enn akkurát har til. Eg eri stórliga bangin fyri - nú leggi eg eftir skúlunum her - at hetta er tann vanligi hugburðurin innan fyri allar almennar stovnar. Man kann tosa um tað, men tað er ikki meir enn til eitt vist. Man leggur merki til tað millum tey vaksnu, men tey eru meira umskilt við, at fólk, sum liva tætt uppat alkoholikarum, tey blíva líka sjúk, sum alkoholikarin. Vit merkja tað fleiri ferðirnar, tá vit tosa við fólk sum eru í neyð, tað veri seg avvarandi, at tey eru ógvuliga interresseraði at lurta eftir okkum, men tá ið við tosa um viðgerð, so líka sum trekkja tey í land, at tann skommin ikki má koma yvir familjuna, at maðurin, ella hvør tað so, er endar á Velbastað.

Ná, men hetta var eitt lítið hjartasuff, vit vóna at tað fer at ganga betri og nú fer Kristian Fríðrik, at siga eitt lítið sindur um Glottan.

Takk fyri.

Hetta er skrivað beinleiðis av bandinum frá ráðstevnuni hjá Rúsdrekka- og narkotikaráónum 20.4.1991.

Glottin: Kristian Friðrik Olsen

Ja, eg umboði eisini felagið Glottan, og eg rokni við at losjan Glotti í Gøtu ber yvir við okkum at navnið liggur so tætt uppá tí endamálið, rokni eg við, man vera í ordan. Hinvegin behovist eg kanska ikki at presentera meg meira enn: Eg eiti altso Kristian Friðrik og eri professari innanfyri alkohol, nú var Ingi inni á tí, og eg kenni tað bæði, tá ið tað kemur til hetta her við hesu duldu alkoholismuni og eisini tað almennu alkoholismuna. Tann dulda, sum umboðar 95% av alkoholikarunum, og hini 5% sum vanliga verða roknað at hoyra í rennusteininum.

Eg umboði báðar partarnar, til síst bleiv tað í sama persóni, tá ið hann mátti yvirgeva seg og eg mátti viðurkenna míni brek. Eg trúgvi, fyrrenn vit byrja við tí, at vit viðurkenna tey brekini, sum egentliga eru í øllum hesum her, bæði tey persónligu, sum eru hjá mær og tey, sum eru við holdningum til alkohol, koma vit ikki víðari í hesum her. Vit byrjaðu á altjóða stöði, har ið nøkur, sum hövdu likamlig brek viðurkendu sær tey og fóru og kappaðust við teimum fyritreytum, sum har góvust. Vit eru komnir langt við tí arbeiðinum og eg trúgvi, at byrja vit á tí stöðinum, tey byrjaðu og lögdu grund til, so skulu vit eisini koma langt við hesum arbeiðinum.

Felagið Glottin, sum Rudolf var inniá, tekur sær av teimum ungu, vit vóna, at tað fer at vera til nakað. Vit hava ein lítlan bókling, sum liggur runt her, hann er gott nokk givin út til jólar, men jól er hvønn einasta dag siga summi, men hjá okkum alkoholikarum kanska tey vóru ikki fyrstu ferð, fyrrenn tá vit komu burturúr hesum trupulleikunum, sum vit einaferð vóru inniá. Men har vísa vit á, hvat tað er, sum vit leggja dent á. Vit faktisk - eg havi ikki skrivað mær nakað niður í dag, eg havi nógv tilfar við her í dag, men hetta er tilfar, sum er gott og vegleiðandi í tí arbeiðinum, sum er, hinvegin meti eg, at okkara arbeiði er meira at hjálpa til, at hesir ymisku stovnarnir, sum einaferð eru í hesum landinum, at tað konstruktiva arbeiði, sum teir einaferð gera kann berast enn storrri blóma, og tað hava vit brúk fyri at fáa teir positivu tankarnar, sum eru her samlaðar og fáa hetta her víðari.

Vit hjálpa uppá tann máta, at vit vísa fólkia á, bæði tey, sum hava trupulleikar og tey, sum hava onkran, sum vit meta hava trupulleikar, vísa teimum á, hvar hjálp er at fáa og hinvegin eisini tey, ið hava áhuga í hesum spurningunum eru vælkomín inn til okkum, vit halda til í Jústabrekku 2, í gomlu sýslumanshúsinum í Klaksvík. Harfrá ætla vit so hvussu er, at fáa gjørt okkara part í hesum veldiga, veldiga problematikki, sum er - alkohol. Hinvegin er hann ikki so innviklaður, sum hann verður gjørður. Koma vit hinvegin, at vit tosa og viðurkenna hetta brekið, so trúgvi eg, at hetta her kann foreinkla tað nógv, nógv meir enn tað verður gjørt í dag.

Tá ið eg tosaði um dulda alkoholsimu, so er tað hetta her, hvussu ein klárar at goyma tað gjøgnum sitt lív. Tað er ójavnt hjá alkoholikarum hvussu tað gongur, hann kann koma langt, nú tosaðu vit um politikkara hvussu teir koma, at vandamálið kanska bleiv, at tað fór at koma menn inn í politikk, eg havi sjálvur verið innanfyri pólitikk og eg kláraði væl, at goyma tað, tað fyrstu tíðina aftanfyri hetta her við alkoholismu. Jú hægri, serliga innanfyri ymisk embæti her í Føroyum, er tað tíverri soleiðis, at tað má ennú meir goymast, tá ið hasin problematikkurin kemur upp, hvat er alkoholisma.

Har er netupp hendar grensan ímillum hvør er nýtari og hvør er misnýtari. Hon er so hárfín, at hatta har er eitt ógvuliga, ógvuliga eymt evni. Tá ið vit tosa um rúsdrekkalögina í dag, so vil eg yvirhovur ikki koma inná hana uppá tann mātan, at eg eri ikki fórur fyri at siga, hvat, ið er best fyri eitt samfelag á tí líkinum, men eg kann bara vísa á, við mínar støðu sum útgangspunkt og tí arbeiðinum, sum eg havi verið í, kann eg vegleiða politikkarnar í hvat, ið kan viðurfarast óg hvat jö kann tæna hesum endamálinum. Har er, sum August Wang eisini hevur verið inniá, tann sami tankin hetta her. Eg meti, at tann spurningurin er ógvuliga viktigur, hvar hevði rúsevnið staðið í dag, á hvørjari hyll hevði tað staðið í dag var tað nústani komið út á markedet. Hevði tað staðið millum sodavatnið? Eg trúgvi ikki sjálvur.

Tað er nógv tilfar komið út um alkoholismuna og her er ein nýggj bók, sum er komin út, eg veit ikki hvar eg skal reklamera við henni, men hon sigur ógvuliga nógv, og eg haldi hon er ógvuliga góð hjá tykkum at hava í Alko- og narkoráðnum, tí hon faktisk lýsir støðuna, sum hon er, har eru 3 svenskarar, sum hava arbeitt yviri í USA, sum hava givið hana út, sum byggir nettupp á hasa tingini. Ingi var inni á nøkrum av sjúkdómunum, tað vísir seg, at tað eru nógv fleiri fylgisjúkdómar av alkoholismu enn man trýr, teir eru nógv fleiri.

Tá ið vit tosa um skráseting av ymiskum, so er givið, og eg trúgvi, at tað kemur tíðin at vísa eisini, at alkohol og rúsandi evnir í heila tikið hava nógv storri árin enn nakar trýr. So er tað hin, sum ikki verður registrerað, og tað er tann stóri parturin, sum vit eisini vilja taka okkum av í okkara arbeiði, sum Ingi eisini nevndi, at teir fara inn á, og eg vóni eisini at aðrir stovnar taka upp hetta her, tað er familjan, tí tað er tann stóri, eymi spurningurin.

Nú sóðu vit hetta her hjá Märta Tikkanen, hendar veldiga bókin, sum hon hevur givið út, sum lýsir støðuna hjá einari konu, hjá einari mamma, hjá einum avvarandi, hvussu problematikkurin breiður seg út ímillum, hvussu langt alkoholisman breiðir seg út í hesum samfelagnum. Tær fylgjurnar eru so ræðuligar, at tað er nokk grund, um tað ikki verður hjálpt til okkum sjálvar, so at fáa hjálpt tí stóra umgangskresi, sum kemur út í hetta problemið av okkum. Har trúgvi eg, at tað stórsta arbeiði liggur eftir enn, fyri at tað skal kunna geva sín stórsta ávøkstur, har er eitt veldigt øki eftir, tað er ikki bara hesi børnini, sum tað var inni á, sum blíva nýtarar, tað er eisini tey, sum ongantið verða nýtarar, men sum ikki duga at skilja millum sannheit og lygn, tí tey ongantið hava fingið at vita

nær tað var rætt, tað, sum var sagt, at foreldrini gjørdu ella skuldu gera, ella tað sum foreldrini gjørdu, tí tað var ongantíð tað sama, tað sum tey ætlaðu at gera og tað, sum tey gjørdu. Tann problematikkurin er veldiga stórur, har, ið børn av alkoholikarum koma útíhatta har, at tey ikki ordiliga duga at skilja ímillum hesi tingini. Men hinvegin, tað sum er viktigasta í hesum her seminarinum, ella hvat vit kalla tað, sum vit eru á í dag, tað er, at vit fáa samlað allar tær positivu kreftirnar, sum eru í hesum, og ikki uppá forhond taka eina stóðu um hvat, ið er rætt og hvat er skeiwt í hesum her.

Eg trúgví, at vit vilja öll nakað, men tað er bert uppá hvønn sín máta og tað er at fáa tey tingini samlaði saman og tað var meiri fyri at lýsa tað, at vit eru til og vit eru til at hjálpa, so langt sum vit kunna fyri at vísa á tey tingini og har vit vilja har megna vit.

Takk fyri

Aqua Vitae: Jenis av Rana:

Á ráðstevnu í Norðurlandahúsinum 20 April 1991.

Minnist eitt úttalilsi frá einum av fremstu viðgerðarum av alkoholraktum her á landi. Royn dir hansara vóru einamest innan heilivág og samtaluterapi, men um viðg. av rúsevnisbundnum segði hann tó: umvending og stuðul frá kristiligarí samkomu er besta hjálpin hesi kunnu fáa.

Tá hevði eg ikki sjálvur royn dir á hesum öki, tó at eg kendi til persónliga umvending, og fremst av öllum kendi Hann, sum aftan fyri hesa stendur, Jesus Kristus, men árini síðan hava til fulnar prógva fyri mær sannleikán í orðum hansara.

Minnist so klárt ein vakran vårmorgun í 1980, í Århus. Ein av vinum mínum, norðmaður, giftur föroyaskari kvinnu, hevði kvöldið fyri verið fyri fyrstu ferð við á evangelsikum fundi, og har var hesin 40 ára gamli maðurin, hvörs lív til tá hevði veri ein sannur sorgarleikur, farin fram, ikki til eina moralprædiku ella terapi, men fyri ásjón Guds og manna at biðja tey biðja fyri sær. Særdur, bundin og merktur av árum í rúsevnis og rús-drekka-leinkjum og óteljandi ferðum á sálarsjúkrahúsi, stóð hann har og vónaði ein síðsta möguleika. Vit tosaðu ikki nögv á veg heim, men tiðliga morgunin eftir ringdi hann, ovfari og segði frá, hvussu hann, á veg yvir til vindeyga, fyri fyrstu ferð hevði lagt tilmerkis blómurnar í vindeyganum. Og so fót eg út á altanin, greiddi hann frá, og har sá eg niður á ein vakran, grönan grasvöll, sá blómur og annað livandi, sum eg aldri áður hevði "sæð", tóat eg enntá eri góðeigarasonur og hvönn dag havi gingið millum alt hetta.

Hvat var hent honum? Jú, hann hevði fingið samband við Sonin, Son Guds, og hevði uppliva tað sum stendur skriva, at: fær Sonurin gjört tykkum friar, so eru tit av sannum frii

UM sama mundið upplivdi ein av bestu vinmonnum mínum her heima tað sama. Hann fór á ein kristiligan fund við konu sínari, fyri at hava samvitskuna í lagi morgunin eftir, tá kassi kom. Men eitthvört óforkláruligt hendi á hesum fundi. Og tá vinmaður hansara morgunin efti lat upp hurðina við brennivínskassanum undir arminum, fall tað honum so náttúrligt, hesum manni, sum var við at koyra virki og framtíð familju sínar í kmús vegna dagligt drukk, at svara: nei, eg skal onki hava, eg mötti Jesusi í gjárvöldið!

Hvat hendir? Jú, fær Sonurin gjört tykkum friar..... Og hesir og mong, mong onnur fóru yvirum frá deyða til lív, tá tey möttu Frelsaranum!

Hvussu man forklárar tað? Nei, tað kann ikki forklárást, tibetur. Forkláringar hava okur nokk av, tað skal og kann bert upplivast- tað at möta Jesusi.

Arbeiði í AQUA VITAE er sprotti út frá óteljandi slikum dönum, og byggir á tær sannroyndir at sterkestu bond, sterkestu leinkjur og daprasta trælnan, alt má víkja tá samband verður millum Jesus Kristus og tann einstaka, sum sökir Hann. Einfalt biðja okur til Harra Himmals og jarðar fyri tí sum ynskir tað- í AQUA VITAE, gjögnum telefonina fyri ónevndum, og uppliva ferð eftir ferð at nakað hendir- undur ella hvat vit kalla tað, í öllum förðum ein umbroyting har tað ónda má víkja fyri tí góða. í eygum mangar naivitetur, men, og tað kenna öll til sum uppliva, slikt, tá undrið hendur, tá traðurin aftur verður frælsur, tá konan fær mann sín aftur, tá börnini fáa papan og föreldrini

tá konan fær mann sín aftur, tá börnini fáa pápan og foreldrini~~x~~ barn sítt, tá er ikki pláss fyri teoretiskum spurningum ella iva. Tá er bara gleðin eftir, og gleðin yvir at kunna verða við í slikum.

Arbeiði í

Fremsta málið í rúsdrekkaviðgerðini, fremsta málið í strembanini at minka nýtsluna her á klettunum, fortreytin fyri at vinna bardagan móti rúsdrekkanýtslanni/ sóttini, er at tú, eg, samfelið hava nakað at bjóða í staðin fyri tann rúsandi lög vit taka frá mis-nýtaranum, sum vit royna at hjálpa. Hevur tú ikki nakað betri at bjóða honum, so verður ~~x~~ strið titt og hansara strævið, mangan vónleyst og í ringasta föri úrslitarleyst.

Hjá mongum er rúsevni jú síðsta loysnin út úr trupulleikum, og tú kann ikki taka hesa loysnina frá teimum, uttan at geva teimum nakað betri ístaðin. Og her er tað Jesus kemur, og ikki bara loysir trupulleikar teirra, men Hann flytur inn í flöktu tilveruna, og fyllir tað tómrumið, sum annars vildi verið- og var. So væl verður tað lýst í einum av líknílsunum í Luk. 8. Har verður tosa um ein mann, sum ongin hevði kunna hjálpt. Tey hövdu roynt alt, bundi hann við leinkjum, men hann sprongdi tær, og lív hansara var í fjöllunum, og eentá gravunum, har hann meinsðaði seg sjálvan. Jú, tey royndu, men til fánýtis. Men so möttust teir, Jesus og hesin bændni, og tað stendur, at tá fólkið kom hagar og sá teir báðar, tá undraðust og óttaðust tey, tí hann sat við fötur Jesusar, ilat in og við seg sjálvan.

At loysa eitt haft, fyri at binda við einum öðrum, er eingin loysn, man má loysa haftið og seta tann bundna í frælsi!

Men tað liggur til okkum mennískju, okur ~~ha~~ oft a lyndi til at acceptera at bera ein part av byrðuni sjálvi, men orðið, og motto okkara, er tvörturímóti: fær Sonurin sett okkum friðar, so eru vit av sonnum friir. Tá burturvilsti sonurin kom heimaftur til faðuirin, tá ynskti hann at sleppa at verða daglönarmaður hjá Faðir sín, men faðirin fó ímóti honum, kysti hann, klæddi hann í nýggj klæði og gav honum sonarrættin aftur.

... uppskot til skipaða framtíðar viðgerð av rúsdrekkaraktum í Föroyum.

Sun er, og tað er nevnt av mongum her í dag, m.a. socialráðgevvara frá almannastovuni, so eru viðgerðarmöguleikanir nógvir her á landi, ikki verður arbeitt saman, og tað kann vara trupult hjá tí neyðkomna at finna tað röttu loysnina, og í heila tikið hjá flestu okkara at gjögnuskoða.

Vit heita tí á myndugleikanar, ráðið, landsstýriskvinnuna, lögtingsmenn- fái viðgerðina centralisaraða skjótast gjörligt. Stovni/ upprætti/ fái til vega eina deild til tey rúsdrekkaraku, har tey kunna vera eina tið og kenna seg trygg. Eina deild, har hann/hon, sum knappliga vaknar og verður varður við at hann er raktur av hesi sótt, kann venda sær til, áðrenn familja, likam, sosiala positiónin v.m. eru óbotaliga oyóilögd. Eina deild, hac ar psykiatriska deild/ heiliráðeildin/ skurðeildin v.m. kunna vísa teimum hart raktu eftir lidna viðgerð hjá teimum. Eina deild sum tann rúsdrekkarakti kennir sum sína- burtur-av. Manna við fólk við veruligari útbúgving til at taka sær av slikum- eitt stað har tey vera, til tey merkja, at tey aftur hava fast undir fótum. Og, sum kanska tað týdningarmesta eitt stað, hagar tann rakti, við fullum stuðli frá starvsfólknum, kann kalla til sínum ta hjálpina, sum hann nú einaferð ynskir til ta viðari viðgerðina- frá Blákross, Heilbrigdi, ella frá Krøsttiligum felagsskapim, sum kunna verða honum til hjálps, hvör á sín hátt.

Ein slik deild vildi givi sjúklinginum optimala hjálps grundleggjandi " fyrstu" hjálps, og síðani frælsi til sjálvan at velja ta viðari viðgerðina. Og myndugleikanir vildu á hendan hátt fingið betur tamarhald á viðgerðini, og ikki bert sum nú leiklutin at figgja enntá ymiskt sum trupult kann vera at siggja virði í.

Takk fyrir ráðstevnuna, og enn einaferð- lati okkum ikki gloyma tað týdningarmesta av öllum: fær tí Sonurin sett okkum friar, so eru vit av sonnum friir.

f AQUA VITAE

Jenis av Rana

Hetta er skrivað beinleiðis av bandinum frá ráðstevnuni hjá Rúsdrekka- og narkotikaráðnum 20.4.1991.

Diana Wardum:

Eg havi arbeitt, sum familjuráðgevi innan rúsevnismisnýtslu og fingið stuðul úr Hjálpargrunninum. Nú vil eg bara líka siga tað, at tað er eingin sovorðin hjálp at fáa longur, tí tað er niðurlagt, men endamálið, sum Ráðgevingarstovan hevur havt er at stuðla, upplýsa og hjálpa, serliga her familjuni hjá misnýtarunum. Vit hava skeið, stuðlabólk, eina-samrøður, par-samrøður o.s.fr.

So er tað hetta her, hvussu vit kunnu minka um rúsevnismisnýtsluna.

Eg haldi, hvussu er, eigur tað at vera soleiðis, at um ein misnýtari ikki vil hava hjálp, so eigur familjan, ið hvussu so er, at hava tann möguleika at sökja sær hjálp. Tað er einki nýtt, at ein misnýtari hann ávirkar tey avvarðandi við sínu misnýtslu. Summi meina tá enntá eitt tal uppá millum 4 og 5 persónar, kona, maður, börn og foreldur, systkin, vinir og eisini arbeiðsplássið. Vit hava tilboð nú í lötni til rúsevnismisnýtarnar við viðgerð, men hvat hava vit at bjóða teimum avvarandi, sum liva saman við misnýtarum? At liva saman við misnýtara ella hava samband við ein, færir við sær nógva pínu, sorg, ræðslu, einsemi, vónloysi, maktasloysi og enntá sálarligar trupulleikar og fyri summi deyðin. Avleiðingarnar eru álvarsamar, og sum Jana segði eisini, harðskapur bæði likamliga og sálarliga, hetta er ikki ókent.

Nú er tað ikki soleiðis, at eg atli at geva nøkrum misnýtarum nakra skuldarkenslu, tað hava tey sum oftast ivaleyst av og ringa samvitsku, men á teimum viðgerðarstovnum, sum eg havi starvast á í Noregi og í Svøríki, eru tey avvaraðandi eitt náttúrligt lið í einari viðgerð, fyri at hon skal kunna fullfíggjast. Hagtöl vísa eisini á, at teir sjúklingar, sum hava havt avvarandi við í viðgerðini, har er edrúilighetsprosentio nógva hægri enn hjá teimum, sum ongan hava havt.

Eg havi gott nokk fingið 10 min., men eg trúgvi ikki eg klári at standa so leingi.

Nú er tað soleiðis, at tað er skorið so nógvi niður, eisini á viðgerðarstovnum, og teir hava ikki nakran möguleika í lötni fyri at fóra nakran familjupolitikk inni har, og tað haldi eg er stór skomm, egentliga, tí tey kunnu ikka klára at fullfíggja eina heila viðgerð uttan at tey fáa familjuna við, at tey fáa upplýsing um hvat gongur fyri seg, hvussu tey kunnu stuðla, hvussu tey kunnu hjálpa, og at tey samstundis eisini fáa troyst.

Filmurin, sum vit sóðu í áðni, sum Laura spældi, vísir øgiliga væl, haldi eg, hvussu tað er at vera avvaraðandi. Eg eri sjálv avvaraðandi, eg fekk hjálp í Svøríki, tá var eingin hjálp at fáa her og hana hevði eg ikki kunna verið fyriuttan.

Hetta her, at ein sovorðin ráðstevna er sett, tað haldi eg er ògiliða gott, tí at tað er púra rætt, at tað eru for nògv, sum arbeiða fyri seg sjálvan og vit eru alt ov lítið samskipaði og vóni eg virkuliga, at hetta her uppá onkran máta skal kunna föra til okkurt gott. Í summum fórum - eg havi eisini sjálv nakað av skyldini sjálv - Kristian segði tað ògiliða gott, og tað kann vera ringt at svølgja viðhvört, men tað má eg gera. Marjun kom við einum hugskoti um at gera eina ordiliga familjuviðgerð ..... nakað manglar her, var ikki komið við á bandið.....og so rokna við, at hann bara skal fara heim og familjan skal kunna góðtaka og forstanda. Tað er eisini strævið hjá misnýtarunum at halda seg edrúan í einum sovorðnum umhvørvi, har familjan ikki hevur fingið nakra sum helst hjálp, og færir ofta við sær, at tað verður tilbakafall - tey detta úti aftur.

Hvussu langt tað fer at ganga við hesum her heiminum, nú havi eg ikki hoyrt hatta har fyrr, fyrrenn nú Marjun segði tað, men eg hopi verðuliga, at hatta verður til nakað, tí tað er einki at ivast í at familjan pínist og hon má hava hjálp og sum skjótast eisini, haldi eg, mugu fáa okkurt á fótur aftur.

Takk fyri.

Harald Haraldsen, umboðanid Oasuna:

FYRILESTUR í NORÐURLANDAHÓSINUM TANN 20. APRÍL 1991

Fyrst vil eg nýta høvið til at takka Rúsdrekka- og Narkotikaráðnum fyrir at OASAN kundi verða umboða her í dag.

OASAN sum búleikast í Krókabrekku her í Tórshavn, er ein kristiligr hjálparfelagsskapur sum hefur til endamáls at veita hjálp til menniskju sum fyrst og fremst hava ein andaligan tørv.

Her fer ymiskt arbeiðið fram til dømis hava vit opið hús fríggjakvøld og sunnukvøld. Fríggjakvøld hava vit götumissión har fólk fara út á göturnar og deila traktatir út og vitna fyrir menniskjum um Jesus. Her eru vit ofta komin í samband við rúsdrekka-misnýtarar, og vit hava tann möguleika at bjóða teimum inn í OASUNA til ein drekkamunn og har kunnu vit tosað við tey um, hvussu tey kunnu verða hjálpt burturúr hesum trupulleikum.

Ofta uppliva vit, at tey somu fólkinni koma aftur fer eftir fer, og hava tey onnur við sær sum hava teir somu trupulleikarnar.

Nú so nógvar røddir hava verið frammi um hvussu misnýtarar kunnu verða hjálptir, havi eg eina heilsan til tykkara. Jesus sigur: "Komið higar til míni, øll tit sum arbeiða og ganga undir tungum byrðum og eg vil veita tykkum hvílu."

Hettar er kjarnan í okkara arbeiðið at Gud er mentur at loysa menniskjur úr hesum leinkjum.

Hin kundi nevnt mong dømið, um menniskju, sum við Guds hjálp, eru loyst úr hesum trupulleikum, men tað nýtist ikki, tí hesi dømi tala fyrir seg. Bert fyrir fáum døgum upplivdu vit hetta aftur. Jú, hetta eru ikki bert orð og statistikkur, men livandi veruleiki.

Ein sálarlækni hevur einaferð sagt: "Kristiligar samkomur hava havt góð úrslit tá royndin at fáa rúseitursjúklingar til avvenjingar, og soleiðis kundi tað verði hugsandi at alkohol sjúklingar eisini kundi broytt livihátt, um bert umhvørvið teirra broyttist samstundis".

Eg havi í mong ár arbeitt í millum hesi menniskju og sæð hvussu avmarkað hjálpin til hesi menniskju er.

Sjálvur havi eg roynt hesi rúsandi evni. Tað bleiv mangan sagt: "Tað skaðar onki um tú bert drekkur ein snaps ella hetta, um tú ikki drekkur ert tú ikki mansligur o.s.frv." Men eg var komin hartil at drukki varð næstan hvørt vikuskiftið. Eg sá tó at hettar kundi ikki halda áfram. Ein stórur partur av livinum varð merktur av hesum.

Sum tey flestu í Føroyum hevði eg hoyrt gleðiboðskapin um Jesus Kristus, hann sum er mentur at loysa menniskju úr loynkjum. Hettar fekk eg at uppliva í mínum egsna lívið, og ein stór broyting fór fram og eg varð loystur úr hesi rúsevnismisnýtslu. Sum áður sagt kann ein ikki taka hesi evni burtur uttan at seta annað inn í staðin.

Fyri nøkrum árum síðani segði ein av teimum leiðandi innan fyri arbeiðinum fyri misnýtarar at 1.000 misnýtarar varð alt ov lágt mett, tá talan varð um Havnina. Og fyri at endurgeva viðkomandi heilt rætt: Hettar er bert toppurin á ísfjallinum. So tið er hjá okkum at vakna; vóru trupulleikarnir stórir tá, eru teir óivað storrri nú.

Eitt er at taka sær av teimum sum eru fallin til misnýtslu av rúsevnum, men eitt annað, sum ikki er minni tídningarmikið er fyribyrging! Og hetta meta vit verða av so stórum týdningi, at vit hava prioriterað tað sera høgt í arbeiðinum í og út frá OASUNI.

Men hvussu gera vit hetta? Við millum annað at upplýsa tey ungu um vandan við tilíkari misnýtslu.

At enda vil eg bert siga, at eg vildi ynskt at landsins-myndugleikar sóu týdningin av at stuðla tilíkt tiltøk.

Takk fyri!

Hetta er skrivað beinleiðis av bandinum frá ráðstevnunu hjá Rúsdrekka- og narkotikaráðnum 20.4.1991.

SÁR: Theodor Jacobsen

Góðan dag, eg havi presenterað meg einaferð fyrr, men eg kann gott gera tað einaferð afturat. Eg eiti Theodor Jacobsen, og eri alkoholikari, tíbetur edrúuligur. Eg eri formaður fyri SÁR, sum ikki er beinleiðis nakað bygdafelag, ja möguligvis er tað gjört til eitt bygdafelag, og er tað tað, so er tað ongantið betur. Men tað var í sínari tíð ætlað, sum eitt landsfelag. Tað var fyrst hendar viðgerðin eftir Minnesota prinsippinum var komin til Føroyar, tá bleiv hetta felag stovnað. Og hevur tað virkað síðani, burtursæð frá tveimum hesum sístu árunum, hvar tað ikki hevur komið uppí part, tá ið pengar eru deildir burturúr Alkoholgrunninum.

Ellars hevur felagið havt til uppgávu at hava familjuskeið, og eg nevndi í áöni, nú visti eg ikki av at eg fekk orðið, so hevði eg ikki nevnt tað tá, men eg kann nevna tað uppfatur, at eg sjálvur gekk sum aktivur alkoholikari í nógv harrans ár, men míni stoltleiki var mær so mikið stórur, at eg ikki tordi at innrømma tað, tí eg altið fann aðrar, ið drukku verri enn hvat eg gjørði sjálvur. Men tá ið eg fekk tað at vita frá børnunum hjá mær, frá konuni hjá mær og eg simpulthen hevði knúskar og knýst alt heimið hjá mær, tá fann eg útav, at her mátti okkurt gerast. Eg visti ikki nakað annað enn at fara til læknavísin-din. Fekk ein svág hjá mær, sum er politistur, at leggja meg inn á Statshospitalið. Tá hevði eg havt eitt drukktørn, ikki sovi í langa tíð, mist svøvnin, bleiv innlagd har og lá í 14 dagar inni har. Eg trúði, at eg var sloppin burturúr tí við at taka antabus, men eg var ongantið komin til rótina í mínum drykkiskapi, orsaka at eg standi soleiðis og fortelji um meg sjálv, men eg kann ikki fortelja um nakran annan alkoholi-kara.

Eg fór so til hús aftur við antabus, men rótin var ongantið tykin, og tað var kenslulívið hjá mær, sum var farið í knús. Og tá ið eg so endiliga kom í viðgerð eftir Minnesota prinsippi-num, tá uppdagaði eg, ná! har stendur tú. Og tá ið eg uppdagaði at tað vóru onnur, ið vóru í somu støðu, sum eg sjálvur, tá byrjaði knúturin at loysna og eg tíbetur í dag kann standa edrúur eftir 3 árum við at taka ein dag at gangin.

Men eitt, sum var gott í mínar viðgerð, tað var tað, at felagsskapurin SÁR skipaði fyri skeiðum, familjuskeiðum og tað var nakað, sum mær dámdu, fyri at siga tað bart út, heilt óluksáliga illa, tí kona míni gekk til hesi skeiðini, og tá ið hon kom til hús, so legði hon spurnarbløðini, ið hon hevði arbeitt við soleiðis, at eg skuldi siggja tey. Har sá eg, hvat hon hevði svarað um okkara samliv, og tað var ikki altið stuttligt at fáa slongt uppí gronina, men hetta var við til at fáa meg at vakna. Men tíverri, sum eg nevndi í áöni við hjálp frá Tommy Petersen, er hesin felagsskapur næstan dripin, tí at hann bleiv tikan av, nú sigur onkur, at tað eru sparingar, men tað passar ikki, tí pengarnir í Alkoholgrunninum eru teir somu, sum teir allatiðina hava verið. Tað hendi ein umprioritering

har, har vit blivu útilukkað, men eg havi arbeitt alíkavæl, og tā ið míin góði vinur frá Klaksvík fortelir um hvussu ringir teir eru í Klaksvík at fáa skúlan við, so eru vit eitt sindur heldigari stillaðir í Fuglafirði, nú eri eg lærari av professión, so eg havi havt til uppgávu, av lærarunum har, tí eg leggi ikki skjúl á at fortelja fyri kollegunum hjá mær, at eg eri edrúur alkoholikari. Teir hava drigið nyttu burturúr hesum her við tað, at teir hava biðið meg komið inn í tímar, og tað havi eg gjört uttan um mítt skema, altso frívilliga. Vit fingu tað somikið gott, at her fyri páskir, vit vóru 3, ið komu í eina nevnd av lærarum at samskipa evnisdagar og har fingu vit eisini samskipað rúsdrekka, sum eitt av evnunum í 8. og 9. flokki. Eg vil garantera tykkum fyri, og eg vil heita á hetta her ráðið, sum nú er sett, at taka tann statistikkin og tær kanningarnar, ið tær næmingarnar komu til í Gøtu, Leirvík og Fuglafirði, tí tað er nakað av tí stórsta arbeiðinum, ið er gjört innanfyri ungdómin. So har hava vit nátt at gjört eitt velduga stórt upplýsingararbejði. Og eg havi verið í avhaldsfelögum og hildið fyrilestur, ella eg veit ikki hvat man kann kalla tað, eg havi simpulthen bara fortalt um meg sjálvan, hvussu eg sum ungur byrjaði at smakka mær á, vera eitt sindur meira mansligur, tora eftir konufólki, tā ið eg fór í dans o.s.fr., vit kennu óll til söguna, eg tími ikki at fortelja hana. Eg haldi, vit mannfólk eru eittsindur örvisi stillaði í hasum férinum, men síggi tianverri í dag, er tað eisini ungar gentur, ið eru komnar fyri hesum.

Nú bleiv hetta eitt sindur flökjasligt hjá mær, tí eg hevði ikki skrivað mær nakað upp, men eg fari alíkavæl at spryja teir, sum sita í hesum ráðnum, hvat er tað sett til? Hetta er eitt ógiliga vigtut ráð at hava fingið sett. Er tað til at samla upplýsingar? Tann nýggja rúsdrekkalógin, hon verður möguliga broytt, eg vil hopa tað. Tað ljóðar eittsindur undarlígt, men eg eri bangin fyri, vissi skamtanin verður avtikin. Eg veit hvussu eg hevði bestilt. Eg hevði ringt til Havnar, viss tað var harfrá man skuldi bestilt. Eg sigi: "Koyr mær 2 flóskur í ein pakka". Dагin eftir hevði eg aftur ringt. "Koyr mær 2 flóskur í ein pakka". Triðja dagin hevði eg eisini ringt, so at eg altið hevði flóskur liggjandi á postihúsinum í Fuglafirði. Tí eg veit, hvussu eg gjørði við ólinum. Eg bestilti 10 fakturar á gangin við 2 kassum, so eg altið átti liggjandi og kundi fara til Leirvíkar eftir hesum, so frítt er tað. Vit kanska hveppa okkum við hasum, men vissi tað er ein lítil skamtan, at vit fáa loyvi, sum er ein stór mongd - 3 litrar um mánaðin - tað skuldi verið nokk hjá teimum, sum drekka undir kontroll. Onkur sigur so, ja, vit mugu broyta hetta her við kassamentalitetinum, men tā ið fólk duga so væl at drekka, bestilla 6 flóskur, hví drekka tey ikki bara ta einu og lata hinum 5 standa eftir í barskápinum? Eg kláraði hatta ongantið, tí eg eri alkoholikari, men tað er so ógiliga nögv, sum ikki eru alkoholikari, men tey klára tað heldur ikki.

Men tað eru nögvir faktorar, ið koma at spæla inn har, men eg vil, sum tað er komið fram her eisini, latið okkum endiliga samskipa okkum um hetta alvorsevnið, sum fyri mær, eg veit hvar eg endi, viss eg detti útíaftur, so komi eg ongantið at standa aftur her, tí tā verður míin deyði, viss eg detti útíaftur. Tí er tað so alvorligt fyri mær, sum alkoholikara, at bera boðska-

pin víðari, tað er líka so væl, sum hjá einum missíónsmanni at bera gleðiboðskapin víðari, fyri mær er hetta, og har vil eg geva honum frá Aqua Vitae ein vissan rætt, tí okkara viðgerð kemur jú týðiliga fram at vit líta á eina hægri makt, sum fyri mær er Gud. Tað er einki spursmál. Men eg vil heita á tykkum öll um at vera saman um hetta arbeiði.

Takk fyri.

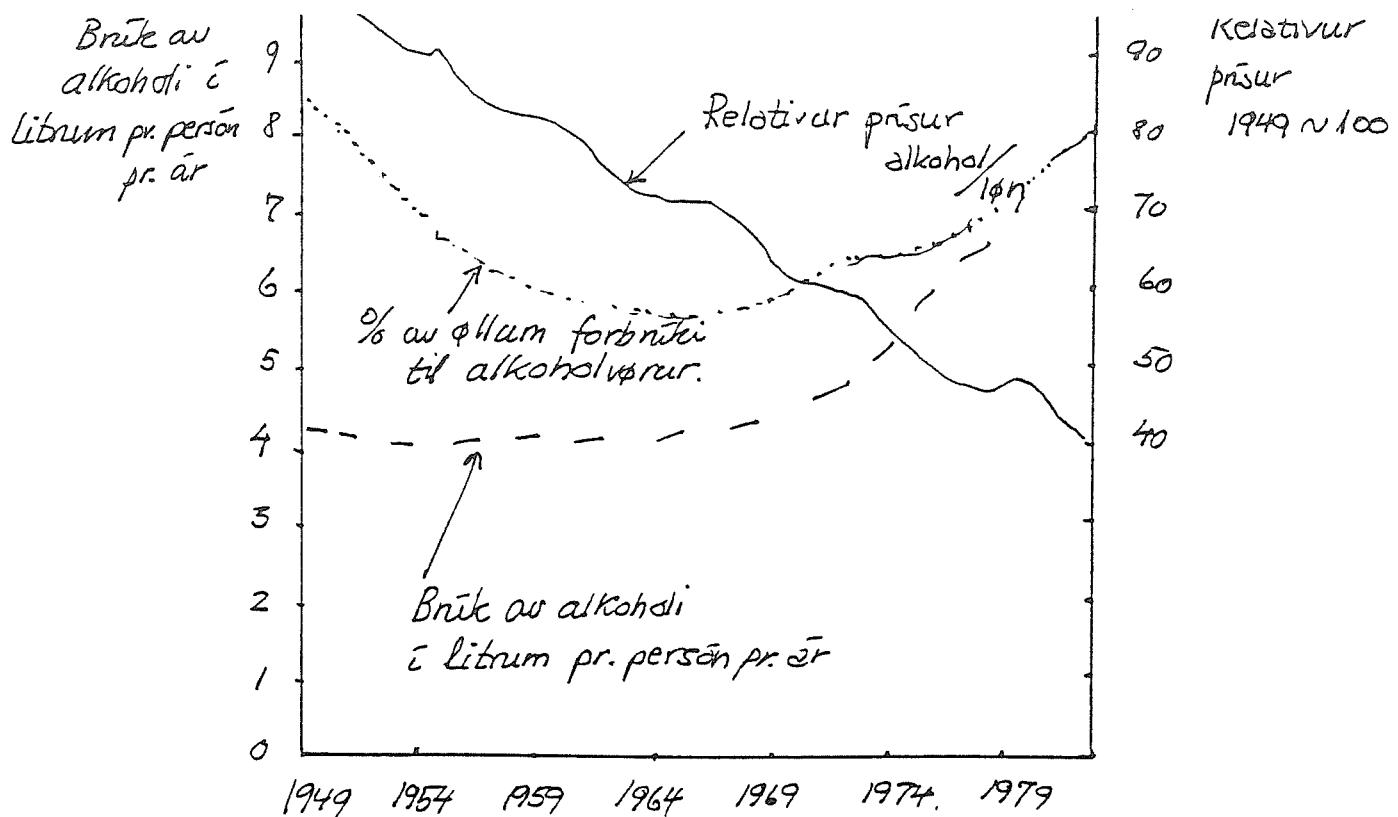
Frágreiðing frá ráðslimunum:

Rúsdrekka og samfelið.

Nýtslan av rúsdrekka er gomul í mannasöguni og einki er at ivast í, at hon ígjónum tíðirnar og framvegis lagar seg eftir lokalum viðurskiftum. Tað er einki at ivast í at nýtslan fyrst og fremst hefur verið tann framleiðsla, sum er farin fram í heimaumhvørvinum og framvegis er tað so, at greinað á landkorti er nýtslan merkt av tí framleiðslu, sum er í ökinum, har ein býr. Útyvir europakortið sæst soleiðis at í suðureuropa er vínnýtslan nögv tann störsti parturin og eisini stór í sjálvum sær. Í norðureuropa kemur ølið sterkari inn í myndina. Uppaftur longur norðuri, har tað ikki er tann stóra framleiðslan í heimaumhvørvinum er nýtslan av sterkum rúsdrekka tann lutfalsliga största, meðan tann samlaða nýtslan alt í alt er minni enn sunnanfyri.

Hví hesi viðurskifti í norðanlondum norðanfyri Danmörkina eru soleiðis hóttaði, er ein gamal spurningur, men nakað av tí kann so standast av, at ein so stórur partur av rúslögnum skal flytast inn og nakað byggir ivaleyst á gamlan sið.

Tá talan er um nýtsluna, kann ein so spyrja hvat fyri árin, ið ávirkar nýtsluna, og vanligt er tá at skilja ímillum útboðssíðuna og eftirspurningssíðina. Á útboðssíðini er tað spurningurin um atgongd til tann rúsandi lógin og t.v.s. tær lógor og forðingar, ið möguliga eru bundnar til atgongdina og harnæst prísleguna og hendan verður í okkara parti av Europa ofta stýrd av tolli og avgjøldum. Í teimum londum her norðanfyri umkring okkum, sum ikki hava eina so stóra heimaframleiðslu av rúsandi lógi verður tann störsti parturin innfluttur og síður hefur verið síðani uml. aldarskiftið í öllum norðanlondum norðanfyri Danmörk undantikið Grónlandi, at tað er tengt saman við tolli og avgjøldum og umframt tað, er oftani sjálv sølan ella eftirspurningurin knýttur at ymiskum forðingum so sum í Føroyum, at tað skal keypast í útlandinum ella aðrastaðnis keypast frá ávisum plássi og viðhvört eisini knýtt til eina maksimumsnýtslu pr. persón, so sum í Føroyum, og sum áður var í Svøríki. Ivaleyst er, at hesar forðingar hava eina tálmandi virkan, men annars hefur runt umkring okkum í aðrar mátar mest dentur verið lagdur á prísleguna, í sum sagt, mest er stýrd av tolli og avgjøldum. Vanligt er serliga at leggja til merkis lutfallið millum prísin á rúsandi lógi og vanliga lønarstøðið. Vísast kann her til nýtslumynstrið og lønarmynstrið yvir fleiri ár, soleiðis sum hetta kann setast upp í strikumynd og sum flestu staðir tykist at vísa, at prísurin í mun til lønarstøðið er eitt avgerðandi árin til nýtsluna.

Samanhangið millum prís og forbrúk av alkoholi

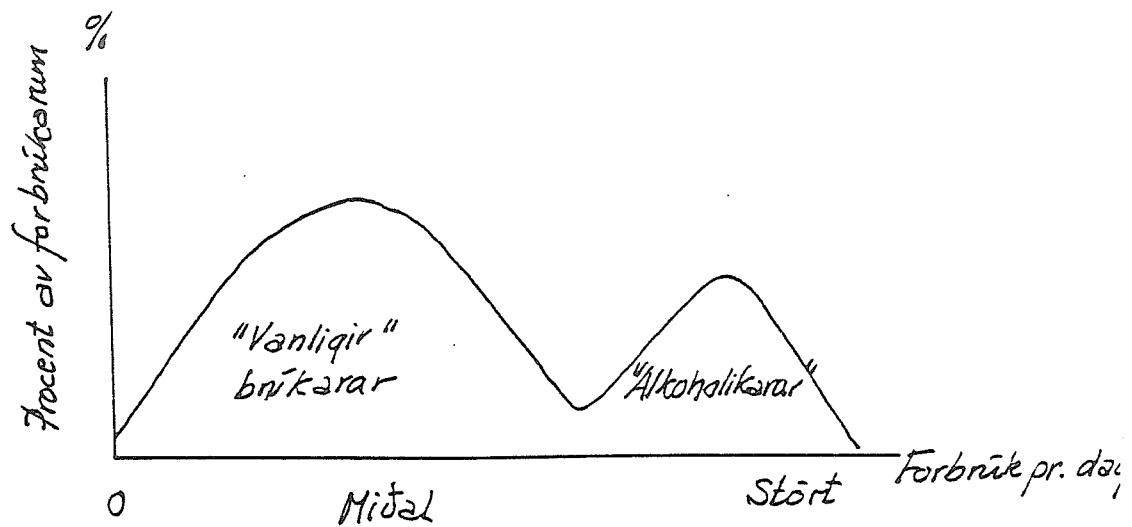
Umframt hetta er, sjálvandi upplagt at nýtslumynstrið eisini knýtir seg til mentan, trúgv og annan sið. Í norðanlondum, serliga síðani aldarskiftið, eitt nú til fráhaldsrörösluna og til ymsar kristiligar bólkar, sum hava staðið fyri fráhaldni ellar minimalari nýtslu. Hesar forðingar eru tískil ikki av lögarslagi ella prísslagi, men eru knýttar til hugburð hjá tí einstaka ella til ein bólk av fólk. Nógv hevur verið tosað um tey seinri árin, hvort tað árin, sum kemur, eitt nú serliga ígjøgnum litaði blöð og einamest sjónvarpið, kann hava serliga ávirkan, og einki er at ivast í at eitt nú serliga í amerískum filmum verður borin fram ein mentan, har rúserekka ikki bert verður nýtt til gaman, men til dagligt drekka. Um hendan mentan vinnur fram, er tað beint tvörturímóti, soleiðis sum rúserekka hevur verið uppfatað norðanfyri, bæði av nýtarum og av avhaldsfólk.

Nýtsla.

Ovurnýtsla og vannýtsla.

Nógv strið hevur verið ígjøgnum tíðirnar um sambandið millum nýtslu, ovurnýtslu og vannýtslu. Um aldarskiftið, tá fráhaldsröröslan kom nógv fram í norðanlondum, var mest lagdur dentur á rúsatburð og tað sosialu fylgirnar av drekkari. Lagdur var tá dentur á, at nýtsla kundi fóra til ovurnýtslu og til vannýtslu. Seinri í tíðini, t.v.s. í 50'unum var ígjøgnum ameríkska felagsskapin Alcholic Anonymous og serliga ígjøgnum ameríkska psykiatran Jellinec innanfyri WHO ført fram, at vannýtslan var lig við alkoholismu, sum var ein sjúka, har ein arvaliga var hóttur at fáa turv fyri rúserekka.

SJÚKUMODELL STRIKUMYND

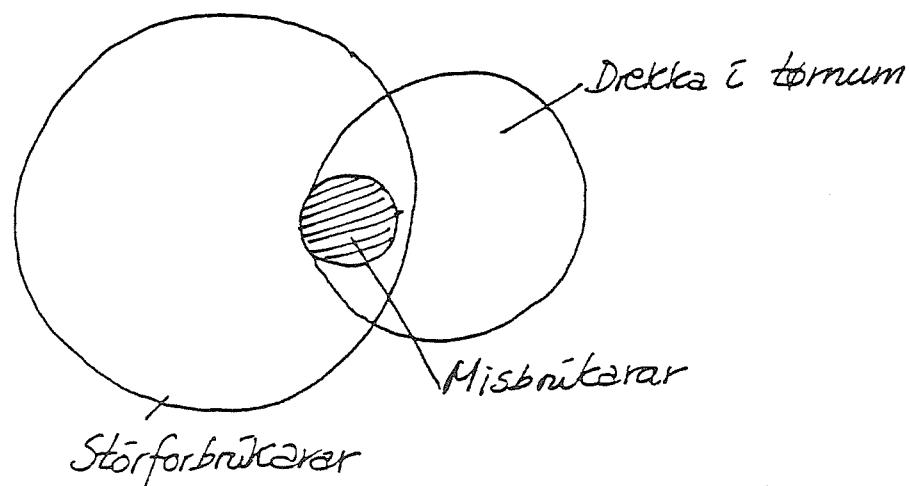

Seinri hevur handan teori verið fyri móttstöðu ymsastaðni frá, har serligur dentur hevur verið lagdur á eitt nú ta ávirkan sosial viðurskifti hava á nýtsluna og tað drykkimynstur ein hevur lært mentunnarliga undir uppvökstrinum frá foreldrum, frá umhvørvi, frá sjónvarpi o.s.fr.

Við strikumynd kann teknast upp, at í samfélagnum finst ein nokk so stórus bólkur av stórnýtarum og síðani finst ein bólkur partvis samanfallandi við hesum, sum drekka í törnum og endiliða finst innanfyri báðar hesar bólkarnar ein minni bólkur, kaska eini 5-10% av öllum nýtarum, sum verða misnýtarar í tann forstand at hesi fólk hava meir og minni dagligan turv at fáa rúsdrekka, umframtað tað, at nýtslan av rúsdrekka kemur at broyta lívið og skapa sosialar og menniskjansligar trupulleikar.

Samanhangið millum ymisk stað og problem drekka

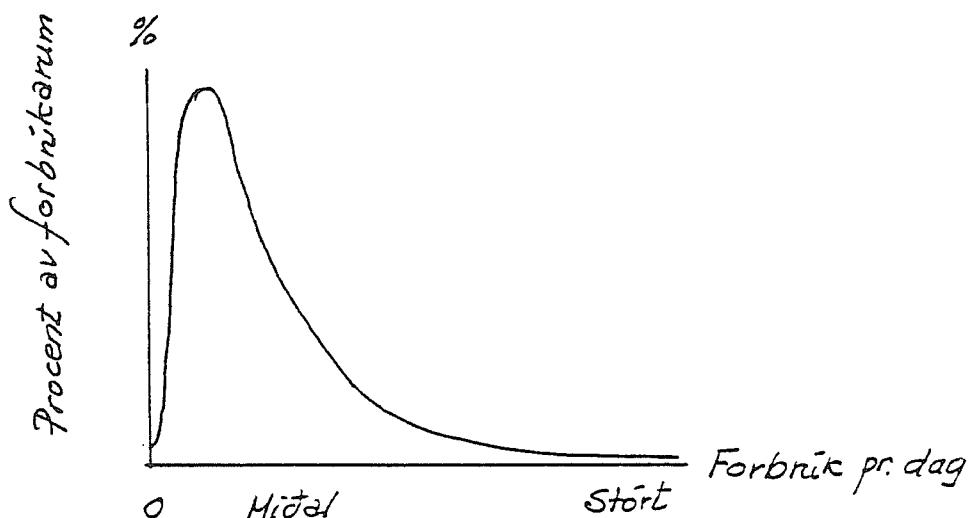
3

Kendasta teoriin annars um lutfallið millum nýtslu, stóra ovurnýtslu og misnýtslu er tann sokallaða Ledermanns teori og harav teknaða strikumynd kallað Ledermans kurva, sum vísir eitt vist samband ímillum totalnýtsluna í einum landi og talið av trupulleikum og talið av misnýtarum. Tað er gamalt strið um hvört hetta samband er beinleiðis at skilja ella meira óbeinleiðis.

(4)

LEDERMAINV STRIKUMYND

Alkohol ávirkan.

Her á landi hevur verið meira vanligt at menn nýta rúsdrekka heldur enn kvinnur. Flestu nýtarar nýta tað við skili og til gamans. Hesa nýtsluna koma vit ikki so nógv inná her, tó skal sigast, at verður tann vanliga nýtslan meira breidd út millim kvinnur, standa vit fyri sovitt í einari nýggjari stöðu. Sigast kann eisini, at meðan ein kennur nokk so væl misnýtaramynstrið millum mannfólk, so er hetta ikki so kent millum kvinnur og kunnu her verða onnur viðurskifti, sum gera seg galldandi, eitt nú tykist ávist, at kvinnur av kemiskum orsökum umseta minni alkohol og tí skuldu havt neyðugt at drukkið minni fyri at fáa somu ávirkan.

Alkohol verður fyrst og fremst nýtt, tí tað ávirkar nokk so skjótt heilan, og kemur ein tá í ein rús. Alkohol hevur eisini vunnið fram, av tí at tað umframta at virka skjótt eisini rennur skjótt av aftur í mun til nógv onnur stoffir, sum verða nýtt.

Alkohol hevur eisini aðra ávirkan á menniskja, umframta á heilan, men sigast kann annars um ávirkan heilans, at hon er ikki so greið, sum oftani verður hildið. Menniskjur í ymiskum stöðum kunnu uppliva heilt ymiska ávirkan, eitt nú kann onkur verða glaður og annar kann blíva sinnistygndur, oftani er hetta tengt at tí sinnisstöðu ein er í frammanundan. Eisini eru

gjördar royndir, sum vísa, at nakað nógv av ávirkanini liggur í vantán um hvør ávirkanin verður er soleiðis ein nokk so kraftig, sokallað placebo ávirkan t.v.s. ein ávirkan, sum kann fáast við einum óvirksamum stoffi, sum smakkar og sær út sum alkohol, bert stóðan ein fær tað í er tann sama.

Umframt ávirkan á heilan hevur alkoholið eisini eina ávirkan eitt nú á magan, livrina, brisið og nógv onnur gögn. Stutttiðar ávirkanin er oftani skjótt yvirstaðin, men viðmerkjast kann her, at árinið á livrina oftani kann vera nokk so kraftugt við stutttiðarávirkan, men skótt svinna aftur. Tað sum nýtarin sökir er stutttiðarávirkanin, men verður talan um ovurnýtslu ella vannýtslu kann verða talan um langtíðarávirkan á likamsgögn og hetta er sjálvandi nakað, sum tann vanligi nýtarin ikki ynskir sær, men sum kann koma við einari storrri nýtslu yvir longri tíð. Tá er talan um longri tíð er talan um fleiri ár. Her kann verða talan um ávirkan á heilan, á magan, livrina, brisið og onnur gögn. Serliga viðkvom tykist livurin at vera, men eisini kann fáast magasár og sár í brisið av stórari nýtslu yvir longri tíð.

Tað skal her viðmerkjast, at tað ein kallar misnýtari eru fólk, sum broyta atburð vegna teirra nýtslu. Ein kann eisini hava stórnýtarar, sum ikki broyta atburð. Hinvegin kann tann nýtsla skapa trupulleikar í kroppinum vegna ta stóru nøgdina og kann sjálvandi eisini skapa trupulleikar sosialt av peningaligum orsökum.

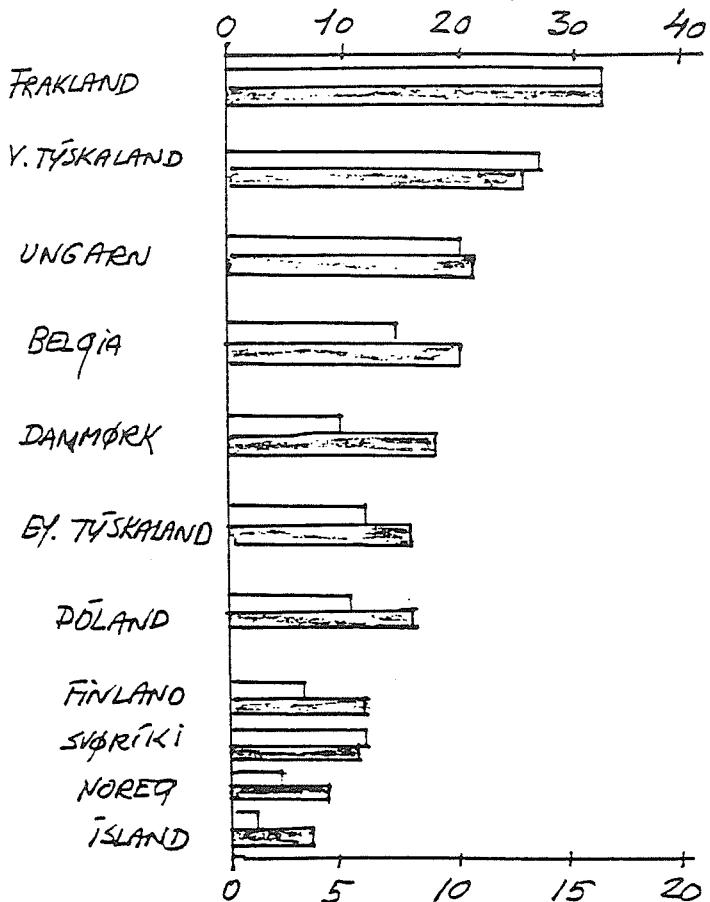
Trupulleikar og skaðar.

Hesar fari eg at loyva mær at býta upp í tríggjar partar. Fyri tað fyrsta teir likamsskaðar, sum talan kann verða um og, sum nevndir eru frammanfyri, eitt nú uppá heilan, uppá magan, uppá livrina, uppá brisið og hesir skaðar standa hjá tí einkulta menniskjanum í mun til nýtslunøgdina og í samfelagnum sum heild standa teir í mun til ta totalu nøgdina, sum drukkin er.

(5)

Töl frá ymsum löndum fá mitt í %'unum

Livraskrumpadeyð pr. 100.000 pr. ár □

Litur av reimum alkoholi pr. persón pr. ár □

Harnæst kann verða talan um teir skaðar, sum standast av rúsatburði, her er mest talan um vanlukkur og harðskap og aðrar býttisligar gerðir. Rúsatburður hevur ofta nakað við at gera, tā ið drukkið verður í törnum og kann hava nakað við drykkimynstrið at gera. Drykkimynstrið her heima, sum ofta er at drekka í törnum, vil ofta fóra við sær eina ikki so stóra totalnýtslu yvir alt árið, men kann hinvegin nettup fóra við býttisligan rúsatburð, tā drukkið verður í törnum.

Endiliga er talan um tað, sonevndu misnýtsluna, at ein kemur í turv og skal hava rúsdrekka hvønn dag. Hetta verður eisini rópt alkoholisma. Tá ið ein er komin í ella hevur alkoholismu, førir tað ofta við sær eitt ávist atburðarmynstur, sum tikist at vinda uppá seg ígjøgnum árini og til síst er mest sum eitt fast mynstur og hetta eru mest sum óll samd um hóast teoriirnar um orsókirnar eru ymiskar.

Viðgerðartilboð fyri rúsdrekkamisnýtarar í Føroyum.

Blákrossheimið í Lynggøtu 10, Tórshavn.

Kirkjuligi avhaldsfelagsskapurin Blákross setti í 1984 saman við landsstýrinum á stovn Blákrossheim í Kongagøtu í Tórshavn. Í stýrinum fyri heimið sótu 5 limir: Sjúkrahússtjórin, ein psykiatriskur yvirlækni og 3 umboð fyri Blákross. Dagligur leiðari gjørðist Sólborg Dulavík. Í 1987 fluttu Blákrossheimið í nýggj hús í Lynggøtu 10 í Havn. Blákrossfelagsskapurin gjaldir avdrøg og tað almenna rentir og rakstur. Almenniparturin var í 1989 5 mill. kr., men á 1991 fíggjarlögini er almenni stuðulin minkaður til 4 mill. Á heiminum eru í dag: 5 avrúsingarpláss og 10 til fólk í viðgerð. Fram til summaríð 1991 hevði heimið eisini 7 herbergspláss, ætlað teimum, sum ikki megna at koma sær úr drekkarinum, men sum kundu fáa eina heita song, mat og eitt prát í 1 ella 2 døgn. Henda tænasta varð skorin burtur vegna skerjingar á fíggjarlögini.

Starvsfólkini á Blákrossheiminum eru hesi:

- Dagligur leiðari í fulltíðarstarvi.
- Psykologur í fulltíðarstarvi.
- Alkoholráðgevi í fulltíðarstarvi.
- Lækni 8 tímar um vikuna.
- Sjúkrasystur í fulltíðarstarvi.
- Socialpædagogur í fulltíðarstarvi.
- Køksfyristandari í fulltíðarstarvi.
- 4 fulltíðar hjálparfólk.
- 1 skrivstovufólk, 30 tímar um vikuna.
- 2 náttarvaktir, 28 tímar um vikuna.
- prestur 2 1/2 tíma um vikuna.

Arbeiði á Blákrossheiminum fellur í 2 partar:

Ein er avrúsingin og hin er sjálv viðgerðin.

Til avrúsing kunnu øll koma, um annars pláss er, og tey vilja geva seg innundir húsreglarnar. Avrúsingin, sum tekur millum 7 og 14 dagar, verður fylgd av sjúkrasystur og lækna. Í avrúsingini verður serliga heilivágurin Fenemal nýttur.

Viðgerðarpaturin varðar 8 vikur. Hvør dagur hevur sína skrá frá morgun til kvøld. Dagurin byrjar við andakt. Síðani skulu øll taka lut í reingerð. Í bólkasamrøðum hjálpir psykologurin ella ráðgevin búfólkunum til eitt storrri innlit í egnar trupuleikar. Eisini er høvi til einstaklingasamrøður. Á verkstaðnum ber til at luttaka í ymiskum andaligum virksemi.

Blákrossheimið hevur ikki neyvar uppgerðir yvir viðgerðarúrslitini, men hildið verður at uml. 30% av øllum teimum, ið hava verið í viðgerð eru komin burturúr misbrúkinum.

Viðgerðin stendur prinsipielt á kristnum støði og Blákross-felagsskapurin gongur prinsipielt inn fyri fullkomiligm rúsdrekkaavhaldi. Blákrossheimið krevur tó ikki at tey, ið koma

til viðgerðar eru kristin ella atla sær at gerast avhaldsfólk. Endamálið við arbeiðinum er fyrst og fremst at hjálpa rús-drekka- og heilivágmisnýtarum burturúr misnýtsluni. Viðgerðartíðin á Blákrossheiminum verður ikki roknað lekjandi, men heldur roknað sum ein fyrireiking og útbúgving til eina framtíð uttan misnýtslu. Blákrossheimið leggur stóran dent á, at tey, ið hava verið í viðgerð, finna sær fyri misnýtsluna góð um-hvørvi at styrkja seg í eftir lokna viðgerð. Tað kann vera í kristnum samkomum, AA-felagsskapum ella øðrum felagsskapum.

Omanfyristandandi lýsing av Blákrossheiminum er bygd á samrøðu við leiðaran Sólborg Dulavík, sálarfrøðingin Jegvan Bæk og alkoholráðgevan Ernu Hákunardóttir 24. 10. 91.

Blákrossstovan, Kongagøta 8, Tórshavn.

13.12.1991: Samrøða við leiðaran Johannes Álvheygg.

Blákrossfelagsskapurin í Føroyum setti í 1975 Johannes Álvheygg í starv, sum skrivari til tess at taka sær serliga av upplýsingarvirksemi um rúserekka. 1977 fekk hetta virksemið egin hølir í Havn. Tað var ein kjallari (í húsinum hjá Torstein Petersen). Her komu fólk at leita sær ráð og til viðgerðar við serliga antabus.

Uml. 1980 fluttu tey í hølini í Kongagøtu 8. Tað var Blákrossfelagsskapurin, ið keypti ognina Kongagøtu 8. Her vóru pláss til nøkur búðfólk, umframta ambulanta viðgerðarvirksemið hjá Johannes Álvheygg. Uml. 1985 flutti Blákrossheimið í nýggju húsinu í Lynggøtu, har tað framvegis er.

Eftir í Kongagøtu vóru í kjallarahæddini: Blákrossstovan og uppi í húsinum pláss til 5 búðfólk. Í dag er tað skipað soleiðis, at tað er Blákrossheimið í Lynggøtu, ið hevur eyga við búðstovninum í Kongagøtu. Búðfólkini lata kr. 1000 um mánaðin í húsaleigu, men tað er annars upp til teirra at matgerða og klára seg sjálv í allar mätar. Tað er ikki loyvt at nýta rúserekka í húsinum. Har er annars eingin eftirviðgerð.

Blákrossstovan í kjallarinum fevnur um eini handilshøli við brúktum klæðum og aftanfyri eru tvey høli til samrøðu.

Virksemið hjá Johannes Álvheygg er grundað á anonymitet. Fólk koma sjálvboðin, hjúnafelagin ringir, tey verða víst av kommunulæknum og t.d. arbeiðsgevarum, sum krevja at starvsfólk fara til Johannes Álvheygg heldur enn at verða koyrd úr arbeiði.

Virksemið byggir eisini á samrøður, men bert í fáum fórum bara á samrøður. Tey allarflestu koma í antabusviðgerð og eru í henni í nakrar vikur, soleiðis at skilja, at tey koma til Blákrossstovuna at fáa viðgerðina. Fyrstu vikuna dag um dag, síðani 3 ferðir um vikuna og at enda 2 ferðir um vikuna. Johannes Álvheygg heldur, at væl yvir 100 einstskalingar eru í viðgerð um árið. Hann er einsamallur um virksemið. Handilsverksemið gevur lítið og einki og er mest at skilja sum camouflaga,

soleiðis at fólk kunnu gera sær örindi inn, uttan at verða stemplað sum alkoholikarar.

Heilbrigdið.

Samrøða við Inga Mohr leiðara, Fróða Helmsdal programleiðara og Oddmar Færø lækna.

Í oktober 1986 góökendi Føroya Landsstýri at felagið Heilbrigdi setti á stovn viðgerðarheim fyri rúsdrekkanisnýtarar á Velbastað. Fyrisingarliga skuldi viðgerðarheimið verða undir almannaverkinum og útreiðslurnar goldnar eftir forsortarlóginu.

Reglugerðin fyri stovnin er undirskrivað av felagnum Heilbrigdið og Almannastovuni og góökend av Føroya Landsstýri. Í reglugerðini stendur í § 2 "at viðgerðarheimið á Velbastað hevur til endamáls at vera viðgerðarstað fyri misnýtarar av rúsdrekka og tilíkum eftir "Minnesota-modellinum" ". Smbrt. hesum verður alkoholisma roknað sum ein kronisk sjúka. Í viðgerðarætlanini verður heilt sæð burturfrá möguleikanum at drekka við hógv aftan á at ávis limalig eyökenni hava víst seg. Alkoholisturin má viðurkenna sítt brek og læra at liva við tí, t.v.s. seta sær fyri at halda seg frá rúsdrekka ein dag ísenn.

Arbeiðsskráin hjá samtakinum Anonymir Alkoholikarar "tey 12 trinini" verður fylgd beinanvegin, tá avrúsingin byrjar.

Viðgerðarætlanin fevnir um 3 høvuðspartar:

Tann fyrsti er avrúsanin ella forviðgerðin. Hon tekur millun 7 og 14 dagar, í miðal 11 dagar. Her verða rúsdrekkanisnýtarnir avrúsaðir og heilivágurin Klordiazepam verður nýtt ímóti abstinenseyökennum. Í hesum tíðarskeiði eru teir rættuliga avbyrgdir.

Annað stigið varðar í miðal 5 vikur, tað er sjálv viðgerðin, eisini nevnd eftirviðgerðin, sum hevur til endamáls at læra rúsdrekkanisnýtaran at kenna seg sjálvan og læra hann at klára at liva uttan rúsdrekka.

Triðja stigið er, at heitt verður á rúsdrekkanisnýtarnar aftaná útskriving at luttaka í AA-fundum, har teir búgvá.

Á Heilbrigdi eru normeraði 13 1/2 størv: 1 starv sum leiðari, 1 sum programleiðari, 1 læknastarv (tað eru 2 læknar um starvið), 2 rúsdrekkaráðgevarar, 1 sjúkrasystur, 2 hjálparfólk, 2 hjálparfólk sett 3/4 tíð hvør, 2 kokkar og 2 náttarvaktir.

Tað eru 15 sjúklingapláss

Í 1990 vóru 4765 seingjardagar, svarandi til smáar 200 ein-staklingar, harav vóru 2/3 fyrstu ferð í viðgerð. Umleið helvtin eru blandingsmisnýtarar, t.v.s. rúsdrekka og heilivágur. Uml. 1/3 bert rúsdrekka. Ein lítil bólkur (4%) er bert tablettafnisnýtarar. Viðgerðin av 388 sjúklingum viðgjördir í

árinum 1985-89 (uppgerðin gjörd í apríl 1990) sýndi, at í 1985 gjördist 21% edrú aftaná 1 viðgerð, men hetta tal vaks ár undan ári til 60% í 1989.

Heilbrigdið verður goldið við 4,7 mill. kr. úr landskassanum.

Eftirviðgerðarheimið, Jónas Broncksgøta 42, Tórshavn.

Samrøða við leiðaran Regin Joensen 12. desember 1991.

Eftirviðgerðarheimið er sjálvsognarstovnur, sum varð settur á stovn mitt í 80'unum. Hann var ogn Tórshavnar Kommunu og varð ríkin lutvist við brúkaragjaldi og lutvist við tilskoti frá Tórshavnar Býráð.

Síðani 1. januar 1991 fær Eftirviðgerðarheimið ikki longur stuðul frá Tórshavnar Býráð. Í 1991 hevur landskassin latið kr. 320.000 ígjøgnum Almannastovuna og harumframt eru játtaðar kr. 140.000 úr Hjálpargrunninum ímóti Alkoholmisnýtslu og smbrt. Regin Joensen er teimum lovað kr. 140.000 afturat, t.v.s. íalt kr. 600.000.

Á heiminum eru 7 búðpláss, svarandi til 7 einstaklingarum. Eftirviðgerðarheimið er í einum eldri betonhúsum mitt í Tórhavn. Húsið er í 3 hæddum. Í kjallarinum er vaskirúm, verkstaður og bústaður hjá dagliga leiðarinum. Í miðhæddini er kókur, 3 rúm og spísistova. Á ovastu hædd eru 4 rúm og hugnastova. Rúmini eru ymisk til støddar og tað er felags toilet og bað á báðum hæddum. Hølisviðurskiftini er góð, og har er reint og pent.

Sambært reglurnar fyri Eftirviðgerðarheimið er innivist ætlað at vara í minsta lagi 2 mör., í mesta lagi 6 mör. Innivist verður latið teimum, ið beint eru komin frá viðgerð vegna rúsdrekkatrupulleikar frá góökendum viðgerðarstovni. Tað merkir t.d. Heilbrigdi á Velbastað ella Blákrossheimið. Eingin fær innivist utan so at hann er arbeiðsførur og er byrjaður at arbeiða í seinasta lagi vikudagin eftir, at hann er komin at búgva á heiminum.

Tann, ið sleppur at búgva á heiminum skal reiða song sína hvønn morgun og halda kamarið reint. Somuleiðis hevur hann skyldu at taka sín part av tí arbeiði í heiminum, ið er felags. Um ein, ið býr á heiminum, er ávirkaður av rúsdrekka, skal hann flyta út úr húsinum ella ganga undir at flyta á annan viðgerðarstovn. Tað kostar búðfólkunum kr. 2720 um mánaðin at búgva har og tá er kostur íroknaður.

Regin Joensen hevur verið leiðari síðani 1. apríl í ár, var fyri tað hjálparleiðari. Í dag er eingin hjálparleiðari. Hansara uppgáva er at vera inni og halda eyga við at húsareglurnar verða fylgdar. Hann hjálpir búðfólkunum við sálarligum trupulleikum og øðrum trupulleikum til tess aftur at fáa fastatøkur á tilveruni.

Eftirviðgerðarheimið kann sigast at vera eitt sonevnt "half way house", t.v.s. eitt millumstað millum viðgeðarstovn og fasta bústaðin. Burtursæð frá greiðum húsreglum er eingin viðgerð, men tað stendur búðfólkunum fritt at luttaka í t.d. AA-fundum í býnum. Meginparturin av teirra viðskiftafólkum koma frá Heilbrigdi, men onkur hefur eisini verið frá Blákrossheiminum. Meginparturin er menn.

Pál Weihe

Psykiatriska deild.

Samrøða við leiðandi yvirlækna Árna Olsen.

Psykiatriska deild byrjaði sítt virksemi í 1968 og fekk deildir í 1970, áðrenn tað voru ongar psykiatriskar deildir í Føroyum. Psykiatrisk deild hefur til uppgávu - bæði fyri innlagdar sjúklingar, dagsjúklingar og ambulantar sjúklingar - at átaka sær allar uppgávur innanfyri psykiatri, t.v.s. bæði fyri rættuligar sinnissjúkur, men eisini aðrar psykiskar sjúkur og trupuleikar.

Tá deildin var uppá tað mesta í 1986 voru 5 deildir við gott 90 plássum, men seinri er hetta minkað, soleiðis at deildin nú hefur nökur 70 pláss og vanliga verða brúkt eini 65 pláss, herav eru 11 pláss á einum sonevndum psykiatriskum pensjonati.

Hinar vanligu psykiatrisku deildirnar umframt nevnda pensjonat er nú 4 í tali og umfata: ein deild fyri almenna psykiatri - deild 1. Síðani eina stongda deild - deild 2 fyri akutt sinnissjúk og fólk, sum annars eru illa fyrikomin og skulu hava neyva observatiún. Harnæst kemur ein deild við serliga eldri langtíðarsjúklingum - tað er deild 3 og endeliga er ein deild fyri eldri fólk, sum eru í ørviti - tað er deild 5.

Sum áður nevnt, skal deildin taka ímóti øllum slögum av psykiatriskum sjúklingum, herundir eisini rúsdrekka- og øðrum misnýtarum, men tað finst serlig lóggáva, sum snýr seg um sinnissjúkar persónar, har ið álagt er einari slikari deild eina serliga pligt at taka ímóti sinnissjúkum sjúklingum og eisini ávísum fórum verða pligtig at taka ímóti sinnissjúkum fólk, sum verða tvingsilsinnløgd. Í samband við hetta hefur deildin, sum líknandi deildir aðrastaðnis, eisini eina sokallaða lukkaða deild, svarandi til áðurnevndu deild 2.

Deildin tekur ímóti misnýtarum, men flestir av teimum eru rúsdrekamisnýtarir og var tað eitt tal uppá eini 50, sum høvdu hesa sjúkuavgerð til seinri í 1980'unum, tá hetta talið er fallið niður til helvtar, helst tí at onnur viðgerðarstøð eru komin. Afturat hesum koma so fólk, sum hava rúsdrekamisnýtslu sum sjúku afturat t.d. sinnissjúku.

Tað deildin kann bjóða er avrúsing í serliga vardum umhvørvi við sterkari observatiún, tí deildin sum sjúkrahúsdeild er mannað við útbúðnum starvsfólk, herundir sjúkrasysstrum og læknum, sum eru í støðugari døgnvakt, oftast verður avrúsing framd undir avtrappan við medikamenti - eitt nú Diemal ella

Fenemal, men eisini kann t.d. Librium nýtast. Er talan um rúsdrekkamisnýtslu einsamalla, vil slík avrúsan ofta verða 1-2 vikur, men er tað blandingsmisbrúk uppi í við t.d. tablettum, kann avrúsingin vara væl longri, uppi nógvar vikur.

Deildin kann eisini geva aðra viðgerð enn avrúsing, tí í tí psykiatrisku- psykologiskuviðgerðini innongur sjálv deildarum-hvørvið við sínum aktivitetum, og harafturat kann vera talan um skipaðar samrøður við psykiatara ella psykolog, tó eигur her kaska at verða lagt afturat, at við tað, at ein slík psykiatrisk deild tekur ímóti fólk við öllum psykiskum sjúkum, kann tað vera torfört at gera eina serliga skrá fyri rúsdrekka-misnýtarar og tann nógva tíðin, sum fer at taka sær av teimum serliga sinnissjúku, fer ofta við tí mesta av tíð og orku hjá starvsfólkunum.

Eisini kann verða givin eftirviðgerð í form av t.d. dagviðgerð við eitt nú ergoterapi og annars við ambulantum samrøðum. Umframt hetta eru nokkur fólk úr Havnini, sum ganga til antabusviðgerð eftir útskrivan.

Tá hugsað verður um framtíðar rúsdrekkapolitikk og möguliga samskipan, er tí kaska sterkasta síðan hjá deildini avrúsing, observatiún og viðgerð av teimum ringast komnu sjúklingunum við alkoholmisnýtslu. Tær deildir, sum her kann verð talan um, er deild 1, sum er ein blandað psykiatrisk deild og deild 2, sum er ein sonevnd lukkað psykiatrisk deild, sum verður nýtt í serligum føri, í hesum sambandi kann verða hugsað um sjúklingar við delirium tremens, sum tað tibetur eru fáir í tali.

Frá arbeiðsbólkinum 1991 fyriliggur eitt álit um "Psykiatri ár 2000" har, í ein vissan mun, verður skotið upp at leggja um til økispsykiatriska viðgerð, men annars at bøta um viðurskiftini á deildunum, soleiðis at prinsippið hvør sjúklingur sitt rúm, verður fullfört. Hetta áltið hevur ikki fingið politiska viðgerð enn.

August G. Wang

Lýsing av bæði lögargongdiniog og mannagongdini viðvíkjandi rúsdrekka í Føroyum.

A fundi 070591 í RÚSDREKKA- og NARKOTIKARAÐNUM varð sett í verk arbeiðsætlan viðvíkjandi ger av áliti innan rúsdrekka-politikkin í Føroyum.

Samsvarandi hesi arbeiðsætlan verða:

útflyggjingarviðurskiftini lýst við lögargongdini og síðani mannagongdini viðvíkjandi rúsdrekka í Føroyum í síni heild.

Lögargongdin í høvuðsheitum:

Náttúrligt er at byrja við árinum 1856, tá tann kongaligi einahandilin varð settur úr gildi í Føroyum. Hetta gjørði, at alt tað feroyska vinnulívið og mentanin øktust munandi, og somuleiðis byrjaði ein ógvuliga umfatandi handil við rúsdrekka, serliga brennivíni. Í byrjanini var hesin handil ikki lógarstýrdur. Í 1860 kom tann fyrsta lítla stýringin av brennivínshandlinum, tá tað við lög varð ásett, at serligt loyvi var kravt fyri at kunna handla við rúsandi lógi. Hetta

loyvi kostaði 100 ríksdálar um árið. Gjaldið hevði tó lítlan týdning í tí sera stóru rúsdrekkanýtsluni kring oyggjarnar, og í síðsta fjórðingi av øldini byrjaði dysturin móti rúsdrekka at gerast tann fólkærørlan, sum hann síðani hefur verið. Í 1878 var fyrsta fráhaldsfelagið sett á stovn í Havnini og hevði m.a. sum endamál at avmarka ótálmaðu brennivínsnýtsluni við skatti/avgjaldi. Í 1892 kom fyrsta lógin um toll á rúsdrekka. Samstundis var bannað at bryggja rúsdrekka í Føroyum. Ótálmaða rúsdrekkanýtslan vaks kortini og kom, eftir metanini hjá mongum, at verða ein samfelagstrupuleiki. Fólk hótti fleiri ferðir á ríkismyndugleikarnar um at

persónliga. Í § 4, 4. petti stendur: ólið skal avheintast av keyparanum sjálvum ella einum, ið hevur fulltrú frá honum, frá bryggjarínnum ella frá øðrum góðkendum útflýggingarstað ella sent til hansara persónliga bústað. Samstundis skal vísast fakturi og postkvittan og kvittan gevast fyri móttökuna av ølinum. Í § 5 stendur, at øl kann bert útflýggjast frá mánadegi til fríggjadag í vanligari arbeiðstíð.

Hví kunngerðin nr. 7 frá 290186 um denatorerað spritt er ásett, at Tjaldurs apotekið í Tórshavn hevur einkarrætt at flyta inn denatorerað spritt. Loyvi at selja denatorerað spritt hava einans apotekini og handkeypssölurnar.

Í lögtingslógi nr. 70 frá 050586 verður ásett: "Vinnurekandi uttanlands, sum vanliga selja rúsdrekka til Føroya, hava ikki loyvi at lýsa í Føroyskum fjølmiðlum ella á annan hátt við handilsmerki, handilsnavni, telefonnummari ella telefontíð."

Í lögtingslógi nr. 39 frá 200588 verða keypikortini til skamtað rúsdrekka broytt til at fylgja álmanakkaárinum. Fyrr fylgdu hesi skattaárinum, sum tá skifti hvønn 1. apríl.

Í lögtingslógi nr. 54 frá 090688 verður sokallaða skattaváttanin avtikin.

Í lögtingslógi nr. 79 frá 270789 verður forboð ásett mótt innflutningi og sølu av øli, mineralvatni og øðrum lidnum leskidrykkjum í dósum og "eingangsfløskum". Hendan lögtingslógin loysir av lögtingslógi nr. 45 frá 240574 um innflutning og sølu av øli og mineralvatni í "eingangsfløskum".

Mannagongdin í høvuðsheitum:

Áðrenn 1907 voru ymisk loyvir til útskeinking av rúsdrekka. Millum tey støð, sum slíkt loyvi høvdu, var "Thors-havns selskabelige klub" - seinni Havnar Klubbi. "Thorshavns selskabelige klub" helt tó fram við útskeinking eftir fólkaatkvøðuna í 1907 og líka til umleið 1927/1928.

Manna millum er eisini sagt, at rúsdrekkasøla byrjaði í 1920-unum, og metingarnar eru í hesum sambandi, at 1928-lógin kom av hesi vaksandi ølu m. a. frá klubbum.

Eftir seinna heimsbardaga byrjaði bílegging av rúsdrekka í køssum, og í 50-unum gjørdist tað vanligt, at fleiri persónar voru felags um ein kassa. Politiið fórði fyrstu málini um hetta mundið viðvíkjandi slikum felags bíleggingum.

Í 1950-unum var tað eisini soleiðis, at konufólk hvørki drukku ella bíløgdu sær rúsdrekka. Heldur ikki í brúdleypi drakk konufólkid. Í seinna parti av 1950-unum sigldu ungir føroyingar við skipi. Tá teir komu heim, bíløgdu teir sær spruttkassa saman. Síðani koyrdu teir í felag í bili við kassanum, til hesin var tómur. Peningaliga var hetta eingin trupulleiki, tí kostnaðurin var lítil í mun til inntökuna.

Tá spruttkassin var bílagdur, kom hesin altið sum skipspostur. Hetta merkti 14. hvønn dag. Eyðkenni gjørdist eisini, at einar 14 dagar áðrenn jól og aðrar høgtíðir v.m. komu menn til Havnar fyri at loysa út. Tá kassin var loystur út, var beinan vegin byrjað at drekka í Havnini og hildið á, til kassin var tómur.

Tá ein skuldi halda brúdleyp ella líknandi, var ikki biðið um undantaksloyvi, men vanligt var, at ein brúkti rúsdrekka-kortið hjá vinum og kenningum, soleiðis at samlaða nøgdin til brúdleypið kundi fáast til vega.

Viðmerkjast kann, at óvanligt var ikki, at ein handtikin vegna ov nógva nýtslu av rúsdrekka hevði spruttkort uppi á

sær, sum annar persónur átti.

Lógarásetti innflutningshátturin av rúsdrekka í dag kan passandi verða lýstur her:

Ein ringir/skrivar til útflutningsfyritøku í Danmark og bíleggur ynskta rúsdrekkaslagið og -nøgdina. Tá vøran er komin til landið, sendir postverkið fráboðan til móttakaran. Á fráboðanini stendur fakturavirðið og tollvirðið, sum gjaldast skal. Fyrr skuldi móttakarin fáa sær til vega skattaváttan. Hetta varð gjört frá skattavaldinum, har ein skuldi koma persónliga eftir síni váttan - seinri varð hetta broytt til, at váttan bert kundi bíleggjast gjøgnum telefon, soleiðis at skattavaldið sendi váttanina næsta dag við postinum. Sum kunnugt er kravið um skattaváttan sett úr gildi.

Móttakarin fæs sær til vega skamtannarkort frá kommunuskrivstovuni, har móttakarin fær sítt persónliga skamtannarkort útflýggjað móti at kvitta fyri móttökuna og gjalda kr. 30,-.

Við fráboðanini frá postverkinum og skamtannarkortinum - um talan er um skamtað rúsdrekka - vendir móttakarin sær til postverkið, har hann betalir toll- og fakturavirðið, fær sítt skamtannarkort ástemplað nøgdina av skamtaðum rúsdrekka í ársfjórðinginum. Tá hetta er gjört, útflýggjar postverkið vøruna. Um móttakarin ikki sjálvur loysir út sítt rúrdrekka, krevur lógin, at hann hevur latið skrivliga fulltrú til tann, sum hansara vegna loysir vøruna út.

Er talan um øl frá bryggjaríum í Føroyum, er mannagongdin tann, at bryggjaríið sendir faktura, íroknað tollgjald, til móttakaran dagin eftir móttökuna av bíleggingini. Hesin betalir síðan á posthúsínum, sum letur kvittað skjal til móttakaran. Hesin fær so vøruna á útflutningarástaði hjá bryggjarínum ímóti at lata inn kvittaða skjalið.

Er talan um rúsdrekka sum skipsfrakt, er mannagongdin tann sama, undantikið tó, at tollurin verður goldin á tollstovu-

ni. Somuleiðis var lossing v.m. goldið á skipaavgreiðsluni, áðrenn útflýggingarloyvi varð givið.

Lagt kann verða afturat, at tann, sum hevur nögv brúk fyri rúsdrekka/øli, bíleggur minni nøgdir lutaðar sundur á fleiri fakturar, soleiðis at honum ikki nýtist at loysa alla sendingina út í einum og harvið drekka alt uttan steðg.

Tað seinasta um innflutning av rúsdrekka er, at a/s Vinmono-polet í Noregi er byrjað útflutning til Føroya við lægri prísum á onkrum vørum enn frá fyritökum í Danmark.

Nýtsla av víni kom serliga fram í 1960-unum. Ein mögulig orsøk til hetta var, at í 1959/60 vóru í Portugal bygdir trolrarar til Føroyar, eins og fleiri fiskasölur at enda fóru fram í Portugal og Spaniu. Vanligt var tá at taka við sær heim til Føroya vín í stórum nøgdum.

Um hetta mundið kom eisini fínspritt fram, og serliga tí, at sterkari rúsdrekka fekst fyri sama pris. Tað var bert at tynna fínsprittið, so hevði ein storri nøgd av rúsdrekka enn annars.

I 1960-unum, umleið 1965, gjördist vanligt við øli í Føroyum.

Mett verður, at byrjanin til at bíleggja rúsdrekka í kassum og seinni eisini øl er sett í verk og víðkað svarandi til útbyggingina av søluarbeiðnum frá bryggjarum og útflýggjarum í útlondunum.

Skattaváttan: I arbeiðnum hevur ein ikki merkt nakað til broytingar, tá kravið um skattaváttan fall burtur.

Ta tíð, skattaváttan var kravd, vóru mál, har slík váttan ikki var latin persónum. Kravið var nevniliga ikki bert skattaváttan, men eisini onnur skuld til kommununa. Soleiðis er komið fyri, at kommunu hevur noktað skattaváttan, tí persónur hevur skyldað barnapening, onkur skyldað fyri skerv,

sum kommunan hevur latið.

Smugling frá skipum: Henda smugling var heilt stór í 50-unum í síni heild. Uttan iva hevur hetta verið so, tí postordraskipanin ikki virkaði nóg væl tá.

Dømi er um, at ein fløska í 1960-unum kostaði umleið 300,- kr. á svartabørsi. Hetta sama mundið var ein ársløn hjá einum politisti umleið kr. 18.000,-. Til sammetingar kann nevnast, at í 1989 var mál, har ein fløska av akvavit var seld fyri kr. 500,-, og har eitt rúsdrekkaskamtanarkort var selt fyri kr. 1.000,-. Hetta árið var ein ársløn hjá einum politisti góðar kr. 200.000,-.

Svartabørsur: Hesin handil var stórus til endan av 1970-unum, tá tað gjördist lettari at gerast limur í onkrum ølklubba, eins og svartabørsurin fall niður til smávegis sølu eins og í dag, tá tað í 1980 var loyvt føroystu bryggjaríunum at bryggja øl.

I dag kann sigast, at svartabørshandilin er ógvuliga lítil. Fremmand skip, sum koma til landið, kunnu tó framvegis selja rúsdrekka. Henda søla stavar möguliga frá, at keypararnir bíða eftir kassanum, sum enn ikki er komin fram. Enn selur eisini onkur til eitt nú skúlabørn og onnur ung, sum ikki sjálvi hava aldur til at flyta inn rúsdrekka.

Ølklubbar: I 1960-unum komu ymsa staðir í Føroyum, serliga í Havnini, sokallaðir ølklubbar í ljósmála. I hesum klubbum kundu teir einstóku limirnir njóta øl og seinri rúsdrekka annars. Vanliga mannagongdin, tá hesir klubbar skuldu skaffa øl, var, at klubbin flutti hetta inn fyri limirnar. Klubbin nýtti tá ta persónligu váttanina frá limunum. Limirnir nýttu so teirra rúsdrekka í klubbahølunum móti gjaldi.

Hvort hesir klubbar eru lógligir ella ikki, hevur mangan verið viðgjört alment manna millum. Hesir klubbar eru uttan iva ólógligir. Tað kann víast til lógina frá 1917, sum undir ávísum umstøðum loyvdi, at rúsdrekka varð bílagt til felög at skeinkja limum. Henda heimild varð burturtikin í 1923 og verður hildið, at tá hvarv lógargrundarlagið undir teimum sokallaðu ølklubbunum.

Óvissan vísit seg millum annað í § 6, petti 2 í upprunaliga lógaruppskotinum hjá landsstýrinum til nýggja spirituslög í 1972, har sagt verður: "Felagsvirksemið, sum hevur til endamál at lætta um möguleikarnar hjá limunum at skaffa sær rúsdrekka, t.d. einstaklinga ella felags limakeyp av rúsdrekka at lata limunum, er bannað". Henda áseting var beinleidis tikan við í lógaruppskoti fyri at steðga teimum sokallaðu ølklubbunum. Ásetingen var tó burturtikin aftan á at lögtingsnevndin hevði viðgjört málið, og var soleiðis ikki við í endaliga lógaruppskotinum, sum fall við fólkaatkvøðuna í 1973, sum áður nevnt.

Seinni hevur ofta verið víst á, at ásetanin ikki var við til fólkaatkvøðuna. Hetta hevur verið gjört, bæði tá teir sokallaðu ølklubbarnir hava verið vardir sum lógligir, og tá hesir hava verið sagdir at vera ólógligir. Spurningurin um ølklubbarnir eru lógligir er ongantíð avgjört av rættinum.

Umleið 1965/66 var politiid gjört vart við, at ølklubbarnir vóru til, tá ein lýsing var at hoyra í Útvarpi Føroya. Lýsingin ljóðaði: "Vit hittast í kvøld, mimirsmenn". Hesir vístu seg at halda fund yvir av skósøluni hjá Joensen í Sverrisgøtu. Í 1966 varð maður handtikin fyri innbrot í pylsuvogn í Havnini. Maðurin var drukkin. I taskuni hevði hann vín og trý ymisk rúsdrekkakort, sum mimirsmenn áttu. Hesir mimirsmenn skuldu kvøldið eftir hava fund. Politiid bað um rannsóknarloyvi frá táverandi fúta, sum segði, at politiid ikki skuldi gera meir á hesum málsøki, fyrr enn fútin gav nærri boð. Tí helt politiid ikki fram við slíkum

kanningum fyrr enn á heysti 1989. Í framhaldi av hesum gjørði politið 120191 húsarannsókn í tveimum ølklubbum í Havnini. Hesi mál eru undir viðgerð og kunnu væntast at koma fyri í rættinum í summar.

Um leið 1971 savnaði politið viðtøkur, rokniskap o.a. fyri Tvøroyrar Klubba, klubban í Vági, felagsskap av persónum í Vágunum, ein klubba innan karmarnar í Havnar Klubba, Mimir, Kaggan, Dropan, Brunnin, klubba í Fuglafirði og Klaksvíkar Klubba. Tilfarið varð av fútanum sent Føroya landsstýri til støðutakan, men einki hoyrdist aftur, sjálvt um tilfarið eisini hevur verið lagt fyri ríkisadvokatin.

Tað sigst, at fyrimyndin hjá teimum sokallaðu ølklubbunum skal vera virksemið í Mjørkadalí. Føroya landsstýri skal í skrivi hava góðtikið, at har fer sama virksemi fram á økinum eins og á hernaðarstøðum í Danmark. Hetta skriv skal vera latið mitt í 1950-unum. Ført er fram, at Mimir skal liggja inni við makaskjali av hesum skrivi landsstýrisins at taka fram, um Mimirs virksemi kemur undir politikanning.

Sum tíðin er farin, er atgongdin til teir sokallaðu ølklubbarnar gjørd linari. Atgongdin hevur verið fyri lim og maka og víðkað til gest/gestir. Somuleiðis hevur tað víst seg ofta at vera ótarnað atgongd fyri kvinnur. At klubbavirksemið ikki bert hevur verið virksemi innanveggja sæst eisini av broyttu tíðunum, tá opið er. Klubbarnir eru farnir yvir til at hava opið kl. 17 - tann sokallaði 5-arin - serliga fyri at selja til limirnar at taka heim við sær, umframt at sløkkja sær tostan eftir arbeiðstíð.

Undir máli um skjalafalsan/tollsvik móti sokallaðum ølklubba sæst, at virksemið hevur elvt til, at royndir hava eydnast at sleppa undan at gjalda toll av allari rúsdrekka vøru. Í slíkum máli er eisini komið fram, at tolling av rúsdrekka er staðfest skeiv og rættað, men tá nøgdin hevur verið ov stór,

er eykaloyvi givið til tað, nøgdin er farin út um skamtana-
ina við viðmerkingini "vegna serligar umstøður".

Um vanligu ølklubbarnar er at siga, at síðani málini frá
120191 byrjaðu, eru hesir vorðnir meira varnir í sínum virk-
semi. Tó eru summir av hesum ølklubbum longu so spakuliga
farnir aftur ímóti sínarii vanligu mannagongd.

Loynivertshús: Í 1970-unum blomstraði ótrúliga væl slíkt
virksemi undir nøvnum sum Áin, Keldan, v.m.. Serliga varð
selt vín av slagnum Skt. Raphael og goldið varð bæði kon-
tant og við kekki. Vanligi fløskuprísurin var tá kr. 100,-.
Politiið gjørði húsaransóknir og fórði mál ímóti hesum virk-
semi, og dómar fullu í rættinum, soleiðis at hetta helt
uppat.

Smugling í aðrari vøru: Eftir málini ímóti áður nevndu
serligu klubbum kom fram mál, har rúsdrekka varð smuglað
til landið í aðrari vøru. Millum kendastu málini av hesum
var smuglan av rúsdrekka í størri nøgdum, fjalt í byngjum
við hoyggi.

Samansett tilfar: Samansett tilfar til at bryggja vín og
annað heima hevur verið flutt til Føroya og lutvíst selt frá
virksemi hjá vinnurekandi.

Dómi um hetta er dómur 150785 í Føroya Rætti, har ákæra varð
reist fyrir brot á rúsdrekkalógin og lóginum um innflutnings-
gjøld. Í hesum dómi snúði tað seg um pakkar av slagnum
"tríggjar viku vín". Í málinum varð ikki prógvæð, at het-
ta vín veruliga var selt, men at hetta bert stóð til sølu í
fyrítøkuni. Dómur fall í málinum viðvíkjandi brotið á
lóginum um innflutningsgjøld, har viðmerkt varð, at
samansetta tilfarið uttan iva vildi verða brúkt
samsvarandi endamálinum, nevniliga at bryggja rúsdrekka
(vín) í stríð við § 9 í lögtingslög nr. 23 frá 110250 við

seinni broytingum um innflutningsgjald v.m..

Aðrar fyritøkur hava selt samansett tilfar, sum tó ikki hevur verið samansett í lidnar eindir, sum frammanfyri nevndi dómur er um. Soleiðis er í lötuni mál í Føroya rætti um hetta slag av samansettum tilfari.

Seinastu 2 árini víðir tað seg, at möguliga er nøgdin av samansettum tilfari, sum innflutt verður til landið, í øking.

Rúsdrekkagoymslur í Føroyum: Umframt í vanligu ølkubbunum er tað vorðið vanligt, at eitt nú hotellini hava goymslur av rúsdrekka fyri ymiskar fyritøkur, klubbar, stovnar.

Tá so tann ella teir, sum goymsluna eiga, hava gestir ella annað fyritaksemi, verður hetta hildið á viðkomandi hotelli, og goymslan brúkt í hesum sambandi.

Kent er eisini, at millum annað Føroya landsstýri sum vertur undir almennari vitjan hevur verið í uppisetri við okkurt ávíst rúsdrekka og tá lænt hetta frá goymslu hjá øðrum.

Føroysku ferðamannaskipini: Donsku ferðamannaskipini til Føroya og flogførini, eisini Atlantic Airways, eru skrásett uttanfyri Føroyar og tí ikki undir føroyskari lög, eitt nú føroysku rúsdrekkalögini.

D.F.D.S. og Skipafelagið Føroyar við m/s Tjaldur høvdu ferðafólkaflutning í sínari tíð til Føroyar. I nýggjari tíð, tá Føroya landsstýri sum eigari av Strandfaraskip Landsins í 1975 ætlaði at byrja uttanlandssigling, gjørði politið vart við, at ólógligt var at selja rúsdrekka umbord. Óllum kunnugt er rúsdrekkasøla sett á stovn umbord á hesum skipi í uttanlandssigling álíkavæl.

Seinni er ferðamannaskipið Norrøna komið afturat og somuleiðis hava vit fraktskipini, sum kunnu taka ferðafólk við sær.

Eftirlit: Í dagliga arbeiðnum og í málum um brot á rúsdrek-kalógina er t.d. lagt til merkis: Føroya landsstýri gevur eykaloyvi uttan at hugsað verður um, at skamtan er sambært lóginna. Dømi eru um, at maður hevur fингið eykaloyvi til sín egna 50-ára føðingardag 3 ár á rað. Dømi eru um, at eyka-

loyvi verða veitt, uttan at persóur hevur loyst út skamta-narkort.

Åðrenn kravið um skattaváttan er fallið burtur, fingu ung undir 20 ár skattaváttan sambært rúsdrekkalógina uttan trupuleikar.

Somuleiðis hava ung undir 20 ár ótarnað kunnað bílagt sær øl og tikið tað út í Føroyum.

Bæði øl og rúsdrekka sæst sent til ávísar persónar við fos-tum bústaði í Føroyum, men ikki til bústaðin - ístaðin til "poste restante" ella postrúm.

Dømi eru um, at bílagt rúsdrekka á faktura aftaná er broytt til annan persón og útflyggjað.

Dømi eru um, at skamtanin uppá 4 kassar av gulløli um má-naðan ikki verður fylgd.

Skipanin við skamtanarkorti verður røkt soleiðis, at einasta stað, har fylgt verður við innfluttari/keypptari nøgd er á skamtanarkortinum, sum persónurin sjálvur hevur. At missa hetta kortið burtur er manna millum ikki óvanligt fyri á tann hátt at fáa nýtt rúsdrekkakort útflyggjað og harvið meir rúsdrekka.

Fyribrygdið "eykaloyvi til ferðandi" vísir seg eisini at fara langt út um vanliga skamtan, tí pr. mánaða kann ferðandi flyta inn 4 fløskur 3/4 litur rúsdrekka, 4 fløskur 3/4 litur heitvín og 4 kassar (10,5 litrar) av skamtaðum øli.

Å heysti 1985 var faldari frá Chopenhagen Taxfri Shop við upplýsingum um 15-ára aldursmark í samband við innflutning av sigarrettum og rúsdrekka undir ferðing til Føroyar.

Dømi eru um, at rúsdrekkasøla í Danmark hevur sent rúsdreka á tveimum fakturum til ávisar persónar, sum skuldu koma til Føroyar sum ferðandi. Aftaná hevur rúsdrekkasølan sent skriv til avvarandi myndugleika um góðkenning av, at 2 aðrir persónar, enn teir á fakturanum nevndu, fingu sendingarnar. Hetta varð játtæd.

Dømi er um, at Føroya landsstýri hevur latið eykaloysi til fólk, sum hevur havt adressu hjá ølklubba. Eykaloysi er givið til viðkomandi sum ferðandi (uttan bústað í Føroyum). Á váttan sambært rúsdrekkalógina stendur, at viðkomandi býr á øðrum bústaði í Tórshavn og at hann ikki skyldar skatt. At enda verður hetta rúsdrekka loyst út av triðja persóni við fulltrú.

Dømi er um, at Føroya landsstýri hevur givið eykaloysi til rúsdrekkasølumann í Danmark á hansara adressu á hotelli í Tórshavn. Hetta eykaloysi var upp á 9 litrar av rúsdrekka og 50,4 litrar av skamtaðum víni.

Kendi faldarin frá "Matas" forrætningunum lýsir ofta við víni/samansett tilfar til víni.

Skúlaveitslur: Fram er komið, at tað eru skúlaveitslur bæði í framhaldsdeild og seinri, har tveir prísir eru fyri lutteku. Lægri prísurin er, um tú ikki ynskir rúsdrekka uppií.

Felagskeyp: Tá ølinnflutningurin byrjaði, gjördist eisini vanligt, at fleiri plattar av øli vórðu bílagdir fyri á henda hátt at gera ølið bíligari. Hetta viðvíkjandi ikki skamtaðum øli, har bert ein persónur stóð fyri allari sendingini.

Seinri er eisini vorðið vanligt at flyta inn víni fyrst í tunnum og seinri í fløskum, alt í stórum nøgdum, har bert ein stendur fyri allari sendingini, ætlað til fleiri persón-

ar.

Soleiðis er felagsskapur, har starvsfólk innan nógvar stovnar keypa rúsdrekka í felag og harvið fáa tað bíligari.

Samandráttur: Samanumtikið kann sigast:

at "kassamentaliteturin" alla tíðina hevur víst seg at hava við sær ein óhepnar rúsdrekkanýtsluhátt.

at gongdin í lögarsmiðinum samanhildið við vanligu mannagongdina hevur víst, at tað bert hevur verið undantak, at stovnar við eftirlitskyldu hava røkt hesa fult út og herundir fráboðað politinum óreglulig viðurskifti at kanna. Tá mál hava verið í gongd hjá politinum, hevur samstarvið tá verið sera gott við hesar stovnar.

At hóast broytingar í rúsdrekkanlóginí viðvíkjandi skamtan og aldursmarki, so hevur nøkur skamtan ongantíð verið forðan fyri rúsdrekkanýtslu/misnýtslu, eins og nýtararnir eru vorð-

nir yngri og yngri.

At hagtöl í Føroyum samanborðið við hagtöl í eitt nú Danmark vísa, at flest lutfalsligu hantøkur í Føroyum eru av persónum orsakað av rúsdrekkaávirkan.

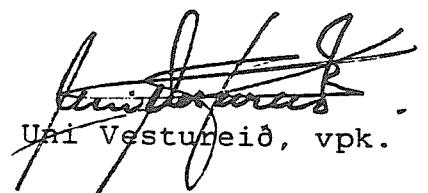
Mett verður, at broytan í nýtsluni av rúsdrekka verður best røkt við eini skipaðari upplýsing saman við einari tíðarhóskandi rúsdrekkalóg.

Keldur: Skrivligt og munnligt tilfar hjá politinum í

Føroyum.

Kriminaldeildin, Tórshavn hin 3. juni 1991.

Uni Vesturheimið, vpk.

Vitan og upplýsing um rúsdrekka.

Betri er at fyribyrgja enn at lekja. Ásannandi hesa sannroynd, hevur verið og verður roynt at upplýsa um, hvussu tú eiger at liva, hvat tú helst eiger at eta og drekka, um tú skal hava góða heilsu og liva væl. Gjøgnum mat og drekka fær likamið tey fóðsluevni, sum kroppinum er tørvur á fyri at kunna virka.

Ein sjálvsagdur táttur í tilveruni er at vanda sær um heilsuna, men ikki altið verður hugsað um, at av og á verður storri dentur lagdur á njóttingina og minni á tann niðurbrótandi heilsuliga atburðin.

Ofta og titt verður sagt, at krövni til menniskjuna í nútíðarsamfelagnum eru so stór, at neyðugt er hjá fleiri, at manna seg upp við stimbrandi evnum, so tey eina lótu kunnu koma burtur frá tí vanliga og gjøgnum doyvandi evni kenna sær ein lætta frá strongdini.

Hetta eru kend fyribrygdi í vælferðarsamfelagnum.

Rúsevnini, sum nýtt vera í Føroyum, kunnu bólkast í:

rúsdrekkalögur

heilivágur

ólólig rúsevni

Hetta eru øll evni, sum kunnu virka turvelvandi, um ein ikki hevur tamarhald á nýtsluni, og førir hetta tá oftani út í misnýtslu.

Tey verða misnýtt tá ein :

nýtir tey oftani

í stórum nøgdum

til annað enn tað, tey eru ætlað

Misnýtslan hevur síðani aftur onnur álvaramari árin á mannakroppin, sum kemur til sjónadar gjøgnum kropsliga og sálarliga avlagan umframta ta álvarsligu ávirkan tað fær fyri familju, arbeidi ella útbúgving hjá misnýtaranum.

Sum heild kann sigast, at miðvís upplýsing um rúsdrekka og ávirkan tess á menniskjuna og tær menniskjansligu avleiðingar, ið standast av fyrilitaleysari nýtslu/misnýtslu av hesum evni, hava ongantið verið gjørd í Føroyum.

Tó slepst tað ikki uttanum, at kristiligr felagsskapir, rørslur, avhaldsfelög og einstaklingar í ávísan mun hava gjört eitt miðvist arbeidi, sum hevur havt sum

stavnhald at fyribyrgja, at fólk koma út í rúsdrekkamisnýtslu og tær avleiðingar, ið av tí kunnu standast.

Miðvís almenn upplýsingartiltök hava ikki verið gjörd her á landi um rúsdrekka og tær skaðiligu avleiðingar, ið kunnu standast av tí. Hví so er, kann vera ilt at siga, men hugsast kann, at tey flestu síggja hetta ikki sum nakað samfélagsligt vandamál, og tí er tað óneyðugt at blása málið upp til nakað, tað í veruleikanum ikki er. Ella eisini tað, at júst hetta málið er nakað, sum politíkkararnir, ið hava ábyrgd av löggevingini, helst vilja sleppa undan at taka stöðu til.

Tað sum samfélagið, politíkkarar, myndugleikar, felagsskapir og einstaklingar gjøgnum mong ár hava latið ligið á láni við m.a. ikki at skunda undir almenna upplýsing, ikki at avseta pening til slíkt endamál, ikki at handla samsvarandi galdandi rúsdrekkalög ella rættari lata vera við at handla, hefur so verið skúlans lutur at upplýsa um.

Skúlin hefur eina lógfesta skyldu til at geva upplýsing um m.a njótingar- og rúsevnini og um tey lögarkrøv, sum samfélagið setir hesum viðvíkjandi.

Ein av høvuðsuppgávum skúlans er at menna og uppala næmingarnar til sjálvstæðugar einstaklingar við ábyrgd yvirfyri sær sjálvum, sínum medmenniskjum og samfelagnum øllum.

Teir skulu uppvenjast í at gera sjálvstæðugar metingar, egnar stöðutakanir og duga at nýta hesar, tá teir skulu taka egnar avgerðir, tí næmingarnir eru sum kunnugt framtíðarinnar samfélag. Teir skulu lærast at hava medávirkan og ábyrgd samsvarandi menning og búning síni soleiðis, at krøv lógarinnar um fólkaráði og medávirkan kunnu verða framd í verki.

Harumframt skal skúlin eisini geva tí einstaka næminginum innlit í tað samfélag, sum hann eisini er ein partur av. Júst í rúsdrekkaspurninginum sær út til at vera munur millum lóg og praksis, og tað er ikki moralskt uppbyggjandi í skúlans arbeiði at upplýsa um, at lógin sigur eitt, men borgararnir praktisera nakað annað, sum er í strið við lógin, uttan at nakað verður gjört við tað. Uppalingarliga er tað beinleiðis í strið við andan í endamálsorðing fólkaskúlans og tað grundstæði skúlin byggir á. Hesar lógarligu og moralsku tvístøður gera, at spurningurin er torførur og viðkvæmur hjá skúlanum at viðgera.

Grein 11 í Fólkaskúlalóginni umrøður tey kravdu undirvísingarevnini, sum skulu takast upp í undirvísingina í teimum hóskandi lærugreinunum á hóskandi aldurstigum. Millum hesi kravdu undirvísingarevni verða nevnd njótingar- og rúsevnini, sum saman við evnunum nöring, og heilsulæru hava fingið avsettar 60 tímar til samans öll skúlaárin.

Sjálvandi verður eisini komið inn á rúsevni í øðrum lærugreinum t.d. lívfrøði, men í framhaldsdeildini hava ikki allir næmingar lívfrøði, tí lívfrøði er ein vallærugrein.

Skúlans leiklutar er at geva eina sakliga upplýsing, og undirvísingin er skipað soleiðis, at hon gevur næmingunum greiði á teim lógskipaðu krøvum, samfélagið setir, tá ið talan er um at fáa fatur í njótingar- og rúsevnum.

Greitt verður frá muninum millum nýtslu og misnýtslu og teirri ávirkan, henda nýtsla/misnýtsla kann hava á tað einstaka menniskjað, húskið og samfélagið sum heild.

Skúlin skal eisini leggja dent á tann vanaelvandi eginleika, hesi evni kunnu hava á brúkaran. Næmingarnir skulu gerast greiðir yvir tann heilsuvanda, ið kann standast av misnýtslu av njótingar- og rúsevnum, samstundis sum teir eiga at gerast vitandi um, at einum frískum menniskja ikki tørvar stimbrandi evni fyri at liva.

Endamálið við undirvísingini í njótingar- og rúsevnum er harumframt at geva næmingunum kunnleika um vanligastu njótingar- og rúsevni, sum finnast í samfelag okkara og skaðiligu avleiðingar teirra og at kunna teir um tey tiltøk, samfelagið og aðrir felagsskapir gera til tess at forða fyri ella tálma misnýtslu og fyri at hjálpa burtur úr henni.

Eitt sum lærarar og onnur, ið fáast við børn og ung, hava kent stóran sakn á er fóroyst undirvísingar- og upplýsingartilfar, sum tekur støði í okkara egna samfelag og teimum vandamálum sum her standast av rúsdrekka. Tilfarið, sum næmingarnir hava fingið, hevur viðgjört støðuna í øðrum londum og teir trupuleikar, sum onnur samfeløg hava av rúsdrekka.

Í november 1988 setti landsskúlastjórin eina nevnd, ið fekk til høvuðsuppgávu at útvega fóroyst undirvísingartilfar um rúsdrekkanýtslu og rúsdrekkamisnýtslu.

Henda nevndin samstarvaði eisini við í tilrættaleggingini av rúsdrekkaspurnarbløðunum, sum hava verið við í teimum kanningunum, sum gjørdar voru bæði í 1989, 1990 og 1991 í øllum 9.flokkunum í Føroyum.

Nevndin er seinni avtikin og loyst frá uppgávum sínum frá 1.august 1990.

Kanningarnar vístu m.a. heilt greitt, at næmingarnir eru greiðir yvir, at tað kann gerast ein vani at drekka rúsdrekka, og teir halda tað vera torført at leggja henda vanan av.

Í lýsta heilsupolitikkinum hjá WHO verður sagt um rúsandi evnini:

Í seinasta lagi ár 1995 eigur at vera hend ein týðulig minking í heilsuniðurbrótandi atferð, sum t.d. at nýta ov nógva alkohol og ov nógvan heilivág, nýta ólöglig narkotisk evni og vandamikil kemisk evni, vandakoyring og harðliga framferð.

Skulu vit liva upp til hesa aðalreglu er neyðugt at greina støðuna, soleiðis sum hon er í dag. Hetta kann bert gerast, um vit hava neyðugu grundvitanina um nýtsluna og hvussu nýtslumynstrið er broytt hesi seinastu árinu.

Vitanin um og hugburðurin til rúsevnini, ið kann økja um medvit menniskjanna, kann býtast upp í tríggjar høvuðspartar:

1. Vitanin um rúsevnini
2. Vitanin um avleiðingarnar
3. Hugburður mótvægis rúsevnum

Fyri at kunna almannagera vitanina um rúsevnini er neyðugt við skipaðari upplýsing um rúsevnini, hvussu tey verða framleidd, hvussu tey ávirka mannakroppin, og hvussu ovurnýtsla niðurbrýtur og avlagar mannakroppin.

Eisini er neyðugt at lýsa hugtakið ovurnýtsla / misnýtsla.

Um endamálið hjá WHO skal náast - at minka um nýtsluna - kann hetta gerast við:

- a) upplýsing
- b) við avmarkan
- ella
- c) sum ein samanseting av hesum báðum.

Við at upplýsa, samstundis sum avmarkandi tiltøk verða sett í verk, kann stórrí tamarhald fáast á nýtsluni og sostatt eisini á misnýtsluni. Upplýsingin eigur ikki at standa einsamøll, men eigur at samvirka við øðrum tiltøkum, sum eru við til at minka um nýtsluna og tey skaðiligu árin, sum standast av rúsevnispýtsluni, bæði beinleiðis og óbeinleiðis.

Öll upplýsing eigur at vera saklig og eigur at hava støði í okkara egnu mentan og siðvenju. Tað hevur t. d. ikki verið føroysk siðvenja og mentan dagliga at hava rúsandi lög á bordinum afturvið matinum, men er hetta ein siður, ið vindur meira og meira uppá seg her heima. Hesin fremmandi ósiður í okkara mentan kann fáa skaðiligar avleiðingar, um medvit fólksins ikki er økt samstundis sum nýggir siðir í sambandi við rúsdrekkanýtslu koma inn í land okkara. Skulu vit verja og vara um okkara mentan og sereykenni sum tjóð, er føroyski búnin og dansurin ikki tað einasta, sum serkennir okkum sum tjóð. Vit eiga eisini at viðurkenna onnur eyðkenni, sum sermerkja okkum sum tjóð, og eiga vit miðvist í uppvækstrinum hjá komandi ættarliðum at leggja okkum eftir at fjálga um hesi eyðkenni, so komandi ættir taka henda ættararvin viðari við sær fram á leiðini.

Eins og vit uppala tey til góðar siðir og skikkir, eiga vit eisini at læra tey at siggja verulig lívsvirði, sum ikki hava til endamáls at niðurbróta likamið, men miðvist at styrkja sjálvsálit teirra, so ikki verður neyðugt at brúka rúsevni til at stimbra seg við, tá ið mótburður og avbjóðingar koma.

Tað er umráðandi, at upplýsingin tekur støði í vitanini, so at pátrúgvini um, at rúsdrekka í ávísum fórum er gott fyri heilsuna, verður beind av vegnum.

Umframt vanliga upplýsing gjøgnum fjølmiðlar, tñindaskriv og faldarar, so eiga eisini aðrir óvanligir mátar at upplýsa og bera fram vitan at verða umhugsáðir.

T. d. kann upplýsingin gerast einföld og í onkrum føri ikki kostnaðarmikil, næstan ókeypis, og tó røkka út í hvønn avkrók í Føroyum. Hetta kann m. a. gerast soleiðis, at í einum ávísum tiðarskeiði t. d. í eina viku, verður upplýsing um rúsevnisávirkan sett á mjólkarpakkarnar. Flest allir føroyingar koma soleiðis at møta hesi upplýsing, og sum nakað sálarliga týdningarmikið, at teir fáa hana inn við "móðurmjólkini". Hon verður eitt umrøðuevni úti í teim einstøku heimunum, skúlum, barnagørðum og allastaðni har mjólkarpakkin kemur fram.

Endamálið við upplýsingini eigur at vera, at hon skal tala til vitið hjá tí einstaka, so tann einstaki tekur støðu út frá sær sjálvum og gerst greiður yvir, at skulu vit náa endamálinum hjá WHO, so gerst tað best við at tann einstaki byrjar við sær sjálvum.

Síktið við upplýsingini er ymiskt, alt eftir hvønn bólk upplýsingin er ætlað til.

Upplýsing í skúlunum eiger at hava til endamáls at virka fyri byrgjandi, upplýsing av forbrúkarum eiger at hava til endamáls at virka tálmandi og minka um nýtsluna, og almenn upplýsing til politíkkarar og aðrar myndugleikar er um gongdina og framtíðarúlit.

Upplýsing um onnur narkotisk rúsandi evni so sum hash verður heldur torførari at viðgera orsaka av, at her er talan um at nýta ólóglig evni, og tá verður heldur trupult at fáa fólk at viðganga, at talan er um nýtslu av ólógligum evnum.

Men hóast hetta, so eiger at vera upplýst um hetta vandamál, sum er ein av störstu plágunum, heimurin hevur at dragast við í okkara tíð.

Upplýsingin eiger at hava sum høvuðsendamál at fáa fólk at skilja, at her er talan um turvelvandi evni, sum framkalla eina støðuga tröngd eftir at fáa fatur á hesum evnunum og at trupult er einsamallur at bróta seg burtur úr hesum aftur. Tær sosialu avleiðingarnar eru ofta sera álvarsamar fyri tann, ið er bundin av hesum evnum, samstundis sum lív og heilsa verða sett í vága fyri at kunna nøkta tann likamliga tórvin eftir hesum rúsevnunum. Ofta er talan um, at tey, sum nýta slík evni, eru í felagsskápi við aðrar misnýtarar, og tann sosiala samveran hevur sum innihald at savnast til at njóta henda rúsin í felagsskápi. Slíkir felagsskapir eru meir og minni avbyrgdir frá samfelagslívinum og fremja virksemi sítt mest í tí dulda. Tí er tað ikki nógmið bert við skrivligari upplýsing, men her eiger eisini at leggjast dentur á persónliga ráðgeving og vegleiðing til misnýtararnar so at hesi ikki falla aftur til felagsskapin og rússamveruna, meðan tey verða hjálpt burtur úr rúsevnismisnýtsluni.

Samanumtikið eiger ein ikki at vera blindur fyri vandanum við upplýsing av tí líkasælu, sum helst ynskja framhaldandi at liva í skugganum av óvirknari (passivari) upplýsing. Tí er helst eisini neyðugt at fáa samband við hesi við eini virknari (aktivari) upplýsing.

Upplýsingin um rúdrekka og rúsdrekkanýtslu og ávaringin um avleiðingarnar av rúsevnismisnýtslu er ikki bert skúlans uppgáva, men eiger at vera ein samfelagslig uppgáva, har allar góðar kreftir taka saman hendur og eftir fórimuni, veita hjálp og geva ráð til teirra, ið hava hesa hjálp fyri neyðini.

ALKOHOL

Ordet kommer fra arabisk, hvor det betyder "ånd" og fra latinsk hvor det oversættes til "vinånd". Det er en betegnelse for den fineste bestandel især i vin. (Nudansk ordbog.) Det betegner forskellige stoffer der er fremstillet ved gæring.

Det drikkelige stof betegnes kemisk, etylalkohol eller ethanol. Den kemiske formel er:

Alkohol er et organisk opløsningsmiddel der påvirker hele organismen og alle dens funktioner.

Alkoholiske drikke har været kendt over det meste af jorden med undtagelse af visse indianske folkeslag i Amerika, Australiens oprindelige befolkning samt i polarområderne.

Alkoholiske drikke er ofte blevet brugt i forbindelse med religiøse handlinger og ceremonier o. lign.

Religionen spiller en afgørende rolle for brug eller forbud omkring alkohol og andre rusmidler. Religiøse skrifter danner en synopse til det daglige liv, moral, normer og adfærd tilbage til 7.-5.000 år før vor tidsregning(f.Kr.), hvor historikere mener at kunne påvise vindyrkning i forbindelse med stammeritualer.

Store religioner har forbud, delvist forbud eller restriktioner og advarsler i forbindelse med alkoholindtagelse.

Muhammedanerne har som en en de store verdensreligioner, forbud mod brug af alkohol. Sjovt nok da man tillægger dem "opfindelsen". Det står da heller ikke direkte beskrevet i Koranen og det menes at forbudet er opstået i forbindelse med at en hærfører havde drukket sig så beruset at Muhammed i skuffelse over at have tabt slaget gik ind for totalafholdelse.

Buddhisterne har, for hovedgruppen af religionens tilhængerer, delvist forbud mod brugen af alkohol. Buddha advarer mod at beruse sig samt at udvise forsigtighed ved brugen af hamp (cannabis) samt saften fra valmuen (opium).

Kong-fu-tse, den kinesiske livsfilosof, har gennem store problemer med alkoholen udformet strenge straffe(halshugning) for at vise sig beruset uden for egen have. Han og græske filosoffer beskrev den ægte rus som begejstringens og livsglædens rus opbygget af det menneskelige ego. (freudiansk udtryk).

Hinduister har delvis forbud, Shiva advarer mod risvinen.

Kristendommen har enkelte religiøse retninger der har forbud mod alkohol. Paradokserne træder tydligst frem her også fordi det er den religion vi lever under og med. Der står dog ikke skrevet forbud mod brugen af alkohol men foraninger, regler etc.

Jøderne har ikke forbud mod alkohol, vinen betragtes som en gave fra Gud, og behandles som en sådan, madsat tendenser i den kristne retning, hvor nogle mener det er djævlens redskab. Jødiske børn lærer fra små at omgås vinen som en del af deres religion og familieliv. At drikke for at blive beruset er blasphemisk og fremmet. Vinen forbindes med varme og fællesskab.

Undersøgelser viser at der blandt jøder så og sige ikke findes misbrug sted, hvilket har bekræftet antropologiske undersøgelser der viser, at patriakalske kærlige familietyper med tilladelse og accept og indlæring af alkoholvaner skaber færrest problemer. Generelt om brugen af alkohol i forhold til religionen må siges, at de steder, hvor alkohol er forbudt, benyttes andre rusmidler. Eksempelvis ses hos muhammedanerne brugen af hash, stærk kaffe og te. I sydamerika har man tygget koka-blade o.s.v.

Alkohol er et stof naturen har "opfundet". Måske har mennesket opdaget rusvirkningen for 10.000 år siden ved at drikke gæret saft fra hengemte frugter og bær. Hurtigt har man dog fundet naturens naturlige frembringerer. Palmesaft, ris, kaktus-planter (argave), birkesaft, honning, druer, majs, byg, sukerrør, kartofler, rosiner, bananer, kokos o.s.v. o.s.v., ja hvert land, sted på moder jord har givet muligheder. Selv blandt arktiske eskimoer.

Norden er påvirket af den græsk-romerske vinkultur.

I den græske mytologi var vinens gud Zeus. Det er dog mest Dionysos man hører om og for romerne Bacchus.

Vinen blev betragtet som en gave fra guderne til mennesket og brugtes til at frigøre de menneskelige drifter.

I beskrivelser af Dionysos er denne altid oprejst, klar og ikke synlig beruset medens Bacchus, der betyder den rasende, ofte er beskrivelser af sanseløs druk og løsslupne orgier.

I det gl. testamente er det Noah der er vinens fader og gl.- og ny testamente beskriver vinen på godt og ondt meget lig den græske vinkultur. Jesus gør ved en bryllupsfest vand til vin.

I norden har vi kendt til alkoholiske drikke tilbage til stenalderiden. Beskrivelser findes i de islandske sagaer og i den nordiske mytologi. Romerske beskrivelser fortæller om vintransporter til norden og med god omsætning. Odin advarer mod at drikke for meget mjød og øl. (Mjød er gæret honning opløst i vand.) Han trøster dog med at amn bliver ædru efter sovnens. Romeren Tacitus skrev, at nordboeren var lettere at vinde for sig ved drik end at overvinde ved sværd

De stærke alkoholiserende drikke, snapsen m.m. kommer først frem i europa omkring 1500 tallet. 800 år e.kr. havde araberne begyndt destillering. I europa begyndte destillation af vinen fra midten af 1200 tallet.

Brændevinen blev "døbt" aquae vitae: livets vand.

Fra 1500 tallet kom brændevinen til norden og frem til 1800 tallet var den og drikkeriet udbredt voldsom, hvilket dog også skyldtes vandets sundhedstilstand. ("store nordiske rus".) Eksempelvis skulle man på Holbergs tid (Jeppe på bjerget) efter kongelig forordning, foretage alle retshandlinger klokken 7 om morgenens, om vinteren klokken 8, så man var sikker på at embedsmændene var rimelige ædru. Undersøgelser om den tid tyder på at man omkring 1800 tallet drak 30-40 liter alkohol pr. person om året. Idag ser tallene lidt anderledes ud.

Drikkemønster.

I de nordiske lande er drikkemønsteret forskelligt alt afhængig af den alkoholpolitik der føres. Vi ved at danskerne har et større dagligt forbrug og jævnt medens f.eks. svenskere og nordmænd drikker større mængder når de drikker. Vi ved at mænd og kvinder drikker forskelligt. At begge køn

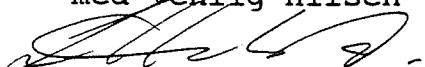
primært drikker i socialt samvær. At de fleste drikker i fritiden og mest op til og i week-ends. Vi ved at jo højere uddannelse og indtægt jo oftere bruges alkohol. Vi ved at der er forskel på drikkemønsteret om du bor i en storby eller på landet samt at der er geografiske forskelligheder ligesom det er afgørende hvordan familiens normer er omkring brugen af alkohol.

Vi ved at der drikkes forskelligt indenfor de nordiske lande. Eksempelvis er Finland et såkaldt "spiritusland" og Danmark et "ølland". (Frankrig/Italien er vinlande.)
Vi ved ikke meget om Færøerne, et indkøbsmønster tyder på øl og snaps og med drikkeri i større mængder når der drikkes.
Vi skal dog hele tiden holde for øje at finde frem til, at vi drikker som færinger, ikke som franskmænd, jugoslaver islædinge eller andre.

Fra danskerne har vi et alkoholmønster der siger:

De fleste, af dem som drikker, dvs. 94% af den danske befolkning over 14 år, 90% for kvinder/97% for mænd, drikker nogle få genst. daglig - lidt flere i week-ends.
De fleste drikker i socialt samvær og til fester og høj-indes tider så som: lejligheder hvor det er tilladt at blive beruset, nytårsaften, firmajulefrokosten, pinsefesten, jubilæumsfest o.lign. "Ventil-druk". De færreste drikker alene. De fleste drikker øl, og kun øl med gashåndtag ved højtiderne,
De unges drikkevaner er en afspejling af den voksnes drikkevaner, istarten forsøgsvis og med spiritus. Vi drikker i forhold til normer, holdninger, afgifter, reklamer og markedsføring og restriktioner.

Dette som et appendix til mit oplæg.
med venlig hilsen

Lars Holst.

Vedr.: De sociale følger at rusmisbruget på Færøerne i dag.

Fra rådsmødet den 6. ds. er jeg blevet bedt om at komme med et skriftligt oplæg om de sociale følger af alkoholmisbruget på Færøerne i dag.

Egentlig er denne opgave hurtigt klaret idet DER ER INGEN ENDEGYLDIG SAMMENHÆNG MELLEM ALKOHOLMISBRUG OG "DE SOCIALE FØLGER".

Ej heller har vi nogle undersøgelser her i landet der kan give os nogle ideer om, hvordan det ser ud for misbrugsguppen her.

Spørgsmål: Følger de sociale problemer af alkoholmisbruget eller følger alkoholmisbruget efter de sociale problemer?

Inden for levevilkårskomponenterne ser vi bl.a. på familien arbejdet, uddannelsen, indkomsten, stilling, opvækst, børn, sygdom,ulykker, fødsel m.m.

Man kan vælge at betragte de sociale følger ud fra en overordnet samfundsmodel og se hvordan alkoholens plads er "indsat" i mønsteret og hvordan alkoholen "betragtes".

Man kan vælge at se de sociale følger ud fra en individuel betragtning, hvor de sociale fænomener er et udtryk for en menneskelig handling/ adfærd.

I begge tilfælde er der tale om et samfunds, en gruppes, en families, et individs reaktioner på et problemfelt der umiddelbart ikke kan løses ansvarsfuldt.Det afhænger igen af den definition, og dermed livsanskuelse, man har af alkohol.

Eksempelvis vil en franskmands alkoholvaner her i landet blive betragtet som et overforbrug, hvis ikke et misbrug. Selv i vores samfund er der mange forskellige gruppenormer overfor alkohol.En afholdsmand, en dyb religiøs, en bruger af alkohol, vil have hver deres anskuelse.

Fællestræk er der dog, eks.vis. vil en lavstatus borger med dårlig økonomi hurtigere blive stemplet som alkoholikere end en velstillet og velanskrevne samfundsborger også selv om sidstnævnte evt. har et betydeligt større forbrug.

Vi ved ikke med 100% sikkerhed om der er en direkte årsags-sammenhæng mellem alkoholbrug/misbrug og alkoholskader.

Man kan sandsynliggøre at overforbrug af alkohol kan give leverskader, hjerneskader, andre neurologiske skader.

Også at alkohol er hæmningsløsende, angstdæmpende, sexuelt stimulerende.Men der er store individuelle forskelle mellem

konsekvenserne ved indtagelse af alkohol og den enkelte bruger.

Endnu mere usikkert bliver det når vi skal tale om de "sociale følger". Er det skilsmissen der forårsager misbruget eller er det omvendt? Er det arbejdsløsheden....eller omvendt??

Alkoholens indvirken på individet afhænger af meget andet end alkoholen!

Ved "sociale følger" af et misbrug er der en statistisk sammenhæng mellem, at alkohol og en eller flere asociale elementer forekommer.

For eksempel er der større sandsynlighed for at der forekommer beruselse hos voldelige end voldelighed hos berusede!!

Vi vil vel ikke påstå at vold er årsag til beruselse?

For at kunne belyse et samspil er det nødvendigt at se på individets personlighed og adfærdsmønster samt dette i relation til samfundets, gruppens, familiens mønster. Ud fra nordiske undersøgelser ser vi at det drejer sig om et kompliceret samspil af mange faktorer.

I problemfamilier har undersøgelser vist, at drikkeri kun er en lille del af familiens og misbrugerens livsproblemer. Ligeledes at drikkeri forekommer hos et eller flere af disse familiemedlemmer. (I lande med alkoholforbud er der tale om andre misbrugsformer.)

Inden for vores nordiske kultur er en almindelig skæbne, en menneskelig og social deroute, en selvforstærkende proces hvor hvert "spark" fra omgivelsernes side bekræfter individets opfattelse af samfundets, andres og egne manglende interesser i personen.

Venner forsvinder, ægtefælle forsvinder(m.m. ægtefællen ikke en får psykologisk gevinst ved at være gift med en misbruger). Misbrugerens henvises til dårligere bolig, kvalificeret arbejde forsvinder, fritidsinteresser bliver ligegyldige osv. osv. Et fælles kendetegn for misbruger er en, allerede fra barnsben, overvejende ensomhedsfølelse og isolation med en fornemmelse af ikke at blive "holdt af", elsket eller respekteret.

Det vil dog være interessant og ikke uden betydning for rådets arbejde, at foretage en "lelevilkårsundersøgelse" af de misbrugere som vi kender til. Før og efter at misbruget blev registeret. En måling af deres livskvalitet/livsværdier samt relatere deres faktiske målelige oplysninger om familie, uddannelse, økonomi, arbejde osv.

Med dette indlæg skal jeg så foreslå 1. diskusion omkring vores opfattelse af alkohol og årsagssammenhæng. 2. Undersøgelser og deres indhold omkring de sociale følger.

Lars Holst.

Blandingsmisbrúk av ymsum slag

Misbrúk av reseptskyldugum heilivági

Mest misbrúkta evnið, sum verður selt eftir resept, er uttan iva tann bólkur av medisini, ið kallast DIAZEPINIR. Meprobamat og avfitandi evni verða eisini nýtt

- bólkur I Diazepini (dömi Stesolid)
- II Meprobamat
- III Kodamid
- IV Regenon o.o. avfitandi evni

Bólkur I er eitt stillandi nervamedisin. At hesin bólkur er tiltrongdur í nógvum fórum, er ongin ivi um. Men erfaringin vísir, at hesin medisinbólkur verður sera nógv misnýttur. Teir grovu misnýtararnir eru sera ósmædnir, tá teir skulu hava fatur á hesum heilivági. Læknar verða ivaleyst hart trýstir eftir reseptum, og tí eru hesir misnýtarar ofta at hitta á vaktum. Vit síggja mangan hvussu hesar tablettir á ávísum støðum verða blandaðar í veikt øl (eisini kallað pissøl), og gevur hetta ein sterkan rús. Tablettirnar eru merktar við reyðum tríkanti.

Stesolid tablettir verða handlaðar millum missnýtarar. Prísurin liggur um einar 10 kr pr stk.

Bólkarnir II III IV verða nakað missnýttir í blanding. Óreglu-ligur handil av hesum er tó minni enn bólkur I.

Heiliváqr uttan resept

- I Antihistaminir (fyri allergi og sjóverk)
- II Kodimagnyl (fyri pínu)
- III Tonica (styrkjandi)
- IV Hostamixturar

Antihistaminir er ein stórur bólkur av medisini, sum verður nógv brúktur til at blanda saman við veikum øli.

Nakrar av hesum tablettum virka meira doyvandi enn aðrar og harafturat virka tær økjandi um virkningin av alkoholi og eru tí sera væl egnaðar til at blanda í veikt øl, og fær henda blanding ein "góðan" virkning. Í hesum bólki eru tað serliga tablettirnar POLARAMIN og POLARAM DUPLX, sum verða brúktar.

Polaram inniheldur 2 mg dex klorfeniram. Polaram Duplx inniheldur 6 mg. Hesar tablettir eru merktar við ávaringartríkanti. Fyri fáum árum síðani komu nýggjar Anthistaminir í handilin, sum slett ongan sedativan virkning hava og eru sera vælegnaðar fyri allergi. Hava ongan ávaringartríkant.

Hesar tablettir fáast uttan resept í Danmark, men í Føroyum skalt tú - so lógið tað ljóðar - hava resept fyri at fáa tær. Fyri at umgangast misbrúk av hesum medisinslagi hava farmaceutarnir á Apotekinum skrivliga heitt á myndugleikarnar um at broyta útflýggingarreglurnar, so at vit kundu selt Hismanal og Teldanex uttan resept, og so latið Polaramin o.l. komið undir reseptskyldu, men vit hava ongantíð fingið nakað svar, hóast at vit fleiri ferðir hava mint teir á áheitanina.

II Kodimagnyl inniheldur fyri uttan 500 mg av Acetylsalisylsýru eisini 10 mg av kodeini. Fyri at fáa ein hampuligan rús av kodeini er neyðugt at taka 3-5 tablettir ísenn. At hetta verður gjört eru vit væl vitandi um, eisini at hesar tablettir verða blandaðar saman við einum og øðrum. Ongin magi hevur gott av at taka ímóti so nógvari Acetylsalisylsýru, og er hetta óiva orsókin til mangt magasárið.

III Tonica: Idotonica inniheldur 14% alkohol

B-Tonicum	"	10%	"
Tonicum	"	15%	"

verður vanliga brúkt av gomlum og ússaligum fólki, er styrkjandi og gevur matarlyst.

Tonica verður nógvi misbrúkt og verður blandð saman við øli o.ø. At Tonica smakkar og luktar illa hevur ivaleyst ongan týdning fyri misbrúkarar.

IV Hostamixtur: Noscapin, Paradyl v. Ephedrin

Mest brúktu hostasaftir til blandingsmisbrúk eru Noscapin og Paradyl við Ephedrin.

Noscapin er eitt opiumsalkoid. Er kemiskt í familju við Papaverin men ikki við Morfin. Noscapin virkar hostastillandi.

Mikstururin inniheldur ca. 2% spiritus. Ein bivirkningur við meirforbrúki er svimbul, kanska er tað hesin virkningur, ið elvur til misbrúkið.

Paradyl v. Ephadrin: Verður eisini misbrúkt nakað, men tó ikki

so nögv. Paradryl hoyrir til Antihistaminir meðan Ephedrin er í familju við Morfin og hevur ein ávisan euforiserandi virkning. Apotekið hevur síðani 1986 havt einkarsöluna av "husholdnings-sprit". Hetta er 93% spiritus, sum er denaturerað við einum hvørjum ókendu evni. Smakkar sera illa.

Tá tú keypir húscarhaldsspritt, skalt tú undirskriva váttan uppá, at tú bert brúkar sprittið í húscarhaldinum, og at tað ikki verður drukkið. Innkeyp og søla skal kannast av tollvaldiniðum. Húscarhaldsspritt - eisini kallaða "Kattur" - hevur allar tíðir verið misbrúkt í Føroyum, og er tað enn.

Vit hava dagliga trupulleikar av misbrúkarum, sum vilja keypa húscarhaldsspritt. Vit hava ífylgi lógin skyldu til ikki at selja hettar til fólk, sum vit vita ella hava mistankar um vilja misnýta tað. Tað kann til tíðir vera sera óbehagiligt fyri starvsfólkið á apotekinum.

Annar rúsandi lögur, ið eisini verður brúktur til at blanda við er Propylalkohol. Verður vanliga brúkt til at desinfisera húð við.

Hava vit hapt varhuga av misbrúki, nokta vit at selja og royna at fortelja slíkum persónum at Propylalkohol er sera ringt fyri nýrini. Eg skal her nevna eitt dömi um lógin og misstonkilig innkeyp. Ein eldir dama kemur inn og keypur:

500 ml Propylalkohol
200 Kodimagnyl tabletter
200 Sepam 25 mg tabletter

Hetta hendir oftari og oftari og til seinast uml. 3. hvønn dag. Vit bjóða damuni inn í samtalurúmið. Spurdu hana hvat hon brúkti hetta til og hon segði bart út, at hon var komin út í eitt misbrúk. Hon bleiv biðin um at fara til lækna, og tað gjørði hon. Hon bleiv innløgd og er nú komin fyri seg aftur. Í okkara lítla samfelag kann slíkt lata seg gera, at vit í nøkrum førum kunnu tosa fólk til rættis.

Fyri fleiri árum síðani seldi Apotekið barberspritt, desinfektor o.a., sum innihelt 96% spritt, men sum tó er denaturerað. Bleiv selt í stórum nøgdum til "Spritttarar". Av moral-skum grundum hildu vit uppat at selja slíkt. Hetta eru fríhans-dilsvørur, sum eru at síggja á hyllum í flestu sjálvtøkuhand-

lum.

Fyri nógvum árum síðani seldi Apotekið eitt barberspritt, ið kallast "Bayrom". Serliga norskir sjómenn keyptu nógv av hesum. Ein dag bleiv ein norskur sjómaður funnin deyður í eini song á Sjómansheiminum í Havn. Undir songini lógu uml. 20 tómar Bayromfløskur. Aftan á hendan dag blivu ikki fleiri Bayromfløskur seldar frá Apotekinum.

Nógv var eru sögurnar um misbrúk í Føroyum. Ein er, at fólk í "trongstøðu" hava brúkt skósvertu at blanda í drekkandi lög. Hvæt er tað, sum fær fólk til slikt? Skósvertan bleiv fyrr gjørd av ymiskum voksertum, shellakk og blandað upp til passandi pasta við terpentini. Henda pasta bleiv so litað. ANILIN varð brúkt sum litevni. Er eitt tjøruprodukt, inniheldur Nitrobenzol, sum er ógvuliga giftugt, angrípur nervasystemið. Møguliga er tað júst henda giftin, við árin á heilan, sum hevur fingið fólk til at brúka slik evni. Slikt fyrikemur ikki nú á døgum, tí skósvertan verður ikki gjørd á slikan hátt í dag. Eg havi hoyrt sjómenn siga frá, at Normenn vóru hervuligir at jagla skipstrossar. Hetta gjørdu teir í staðin fyri at skráa. Skuldu hava rúsandi virkning. Møguliga hevur tað sína forkláring í at trossarnir blivu viðgjørdir við tjøru fyri ikki at rotna.

Her hava vit aftur sama virkning, sum skósvertan hevur givið. Nitrobenzolir úr tjøru hava ávirkað heilan.

At vit her í Føroyum hava trupulleikar av blandingsmisnýtslu, sum her er greitt frá, kemur helst av okkara restriktivu alkohollóggávu. Á apotekum í Danmark er hetta slagið av blandingsmisbrúki ókent, og er orsókin ivaleyst tann, at tú ótarnað kanst keypa øl og brennivín á hvørjum götuhorni.

Annað er so, hvat narkomanar kunnu finna uppá. Vit hava ikki havt teir stóru trupulleikarnar av narkomanum, samanborið við tað, sum vit hoyra um úr øðrum londum.

Rúsdrekkakanning.

Fyri betur at kunna ráðgeva um rúsdrekkapolitikk í Føroyum fór Rúsdrekka- og narkotikaráðið í oktober 1991 í holt við eina rúsdrekkakanning.

Einsljóðandi spurnarblað var sent 3000 fólkum í aldrinum 20 til 69 ár, tilvildarliga tikan úr fólkayvirlitinum. Higartil hava 1902 fólk svarað.

Niðanfyri er avrit av spurnarblaðnum og eru svarini í tolum og prosentum skrivað á.

Áherðsla verður lögð á, at ikki ov nógv tulting skal leggjast í tilfarið, sum tað liggur nú, tí ráðið er í ferð við nágrein-iliga viðgerð av tilfarinum. Væntandi verður hetta arbeiði liðugt til várs.

RÚSDREKKA- OG NARKOTIKARÁÐIÐ

Sigmundargøta 5, 100 Tórshavn. Tlf. 16696 & Fax 19708

Norðurlendsk rúsdrekakkanning

Fyri betri at kunna ráðgeva um rúsdrekkapolitikkin í Føroyum, ætlað Rúsdrekka- og narkotikaráðið at kanna hvussu rúsdrekka verður brúkt.

Einsljóðandi spurnarblað er sent 3000 fólkum í aldrinum 18 til 69 ár, tilvildarliga tikan úr fólkayvirlitinum. Tygum eru ein av hesum. Spurnarblaðið er tað sama, sum nýtt varð í eini rúsdrekakkanning, sum norðurlond gjørdu í felag í 1979. Tað merkir, at vit við hesi kannning fāa høvi at samanbera okkum við grannalondini.

Ein fortreyt fyri at kannningin skal vera nýtilig er tó, at øll svara spurnarblaðnum. Vit heita tí á tygum um at senda svaraða spurnarblaðið innaftur.

Tygum skulu tí ikki skriva navn ella bústað á spurnarblaðið ella brævbjálvan, tí kannningin er løgd soleiðis til rættis, at ikki er neyðugt at vita hvør, ið hevur svarað. Frímerki skal ikki setast á brævbjálvan við svarinum.

Við tökk fyri hjálpinu

Rúsdrekka- og narkotikaráðið

Í Rúsdrekka- og narkotikaráðnum eru 8 limir, sum eru:

- August G. Wang, Sjúkrahúsverk Føroya
- Gunna Thomsen, Apoteksverkið
- Johnny Winther Holbech, Føroya Landsstýri
- Lars Holst, Almannastovan
- Olaus Jespersen, Landsskúlafyrjisitingin
- Pál Weihe, Sjúkrahúsverk Føroya
- Torbjørn Mikkelsen, Tolleftirlitið
- Uni Vestureið, Føroya Landfúti

NORDURLENDISK RÚSDREKKAKANNING

*****

Spurningarnir í hesum spurnarblaði eiga at verða svaraðir antin við at seta ein ring rundan um rætta svarið - ella í sumnum fórum at skriva á linjuna.

Við orðið rúsdrekka verður meint bæði øl, vín og brennivín.

*****

1 Nær eru tygum fødd/føddur?

Fødd/ur 19 _____

		Tal	Prosent
aldur millum	20 og 29 ár	507	26.6%
-	- 30 og 49 ár	832	43.7%
-	- 50 og 69 ár	513	27.0%

2 Kyn?

		Tal	Prosent
1	Maður	911	47.9%
2	Kvinna	940	49.4%
	Ikki svarað	51	2.7%

3 Eru tygum:

		Tal	Prosent
1	Ógift/ur	402	21.1%
2	Gift/ur	1123	59.0%
3	Sambúgvandi	222	11.7%
4	Sundurlisin, skild/ur	43	2.3%
5	Einkja, einkjumaður	61	3.2%
	Ikki svararö	51	2.7%

**4 Í hvørjari kommunu búgva tygum nú?
(set ring um 1,2 ella 3)**

		Tal	Prosent
1	Í Havnar Kommunu.	592	31.1%
2	Í Klaksvíkar Kommunu, Fuglafjarðar Kommunu, Rúnavíkar Kommunu, Nes Kommunu, Sjóvar Kommunu, Vestmanna Kommunu, Miðvágs Kommunu, Tvøroyra Kommunu, Vágs Kommunu ella í Argja Kommunu.	715	37.6%

3 Í aðrari kommunu enn nevnt omanfyri

	Tal	Prosent
	524	27.5%
Ikki svarað	71	3,7%

---

5 Í hvørjari sýslu búgva tygum

Búgvi í _____ sýslu

	Tal	Prosent
Norðoyar sýslu	220	11.6%
Eysturoyar sýslu	396	20.8%
Suðuroyar sýslu	201	10.6%
Streymoyar sýslu	813	42.7%
Vágar sýslu	121	6.4%
Sandoyar sýslu	62	3.3%
Ikki svarað	89	4.7%

---

6 Hvussu nögv ár hava tygum gingið í skúla ella lisið/lært íalt?

	Tal	Prosent
1 6 ár ella færri	51	2.7%
2 7 ár	465	24.4%
3 8 ár	110	5.8%
4 9 ár	125	6.6%
5 10 ár	286	15.0%
6 11 ár	129	6.8%
7 12 ár	162	8.5%
8 13 ár	188	9.9%
9 14 ár ella fleiri	338	17.8%
Ikki svarað	48	2.5%

---

7 Hava tygum tikið studentsprógv?

	Tal	Prosent
1 Ja	196	10.3%
2 Nei	1626	85.4%
Ikki svarað	80	4.2%

---

8 Eru tygum í lötni í vinnu, sum gevur inntøku?

	Tal	Prosent
1 Ja, fulltíðararbeiði	1049	55.1%
2 Ja, arbeiði niðursetta tíð	376	19.8%
3 Nei, heimagangandi	120	6.3%
4 Nei, undir útbúgving	92	4.8%
5 Nei, arbeiðsleys/ur	72	3,8%
6 Nei, eri pensjónerað/ur /eftirlønt/ur ella avlamispensjónist/ur	127	6.7%
Ikki svarað	66	3.5%

---

9 Hvat er ella var starv / arbeiði tygara?

Ov drúgt at skriv í hesari frágreiðing.

---

10 Hvat var ársinntøka tygara seinasta ár?

Uml. _____ krónur

Miðal kr. 159.819

---

11 Um tygum eru gift/ur ella búgva saman við einum - hvussu stór var ársinntøkan sísta ár hjá hjúna-felaga tygara ella tí, tygum búgva saman við?

Uml. _____ krónur

Miðal kr. 167.431

*****

Fyri at fáa upplýst rúsdrekkanýtsluna í teimum ymisku londunum, vilja vit fegin vita nakað um tygara rúsdrekkanýtslu. Fyrst eru nakrir spurningar um nýtslu av øli - her verður meint alt øl, sum er sterkari enn ljóst øl /veikt øl.

*****

---

12 Hava tygum drukkið øl seinastu
12 mánaðirnar?

		Tal	Prosent
1	Ja	1178	61.9%
2	Nei	684	35.9%
	Ikki svarað	40	2.1%

---

13 Hvussu ofta plaga tygum vanliga at drekka øl?

		Tal	Prosent
1	Næstan hvønn dag	28	1.5%
2	4 - 5 ferðir um vikuna	16	0.8%
3	2 - 3 ferðir um vikuna	85	4.5%
4	Umleið einaferð um vikuna	123	6.5%
5	Nakrar fáar ferðir um mánaðin	257	13.5%
6	Umleið einaferð um mánaðin	137	7.2%
7	Nakrar fáar ferðir um árið	523	27.5%
8	Einaferð um árið ella sjaldnari	266	14.0%
9	Havi ongantið drukkið øl ella so frætt sum bara lagt tunguna á tað	404	21.2%
	Ikki svarað	63	3.3%

---

14 Tá tygum drekka øl, hvussu nögv, á leið, plaga tygum tá at drekka hvørja ferð?

		Tal	Prosent
1	Minni enn eina fløsku?	231	12.1%
2	Umleið 1 fløsku	389	20.4%
3	Millum 1 og 2 fløskur	203	10.7%
4	Umleið 2 fløskur	133	7.0%
5	Umleið 3 fløskur	121	6.4%
6	4 - 5 fløskur	158	8.3%
7	6 - 9 fløskur (2-3 litrar)	111	5.8%
8	10 fløskur ella meir	82	4.3%
9	Havi ongantið drukkið øl ella so mikið sum smakkað tað	386	20.3%
	Ikki svarað	88	4.6%

*****

So koma spurningar av sama slagi, men um vín. Her verður hugsað um alt slag av vini, bæði sterkt og veikt og bæði keypt og heimabryggjað, men ikki sokallað alkoholfrítt vín.

*****

15 Hava tygum drukkið vín seinastu 12 mánaðirnar?

		Tal	Prosent
1	Ja	1234	64.8%
2	Nei	612	32.2%
	Ikki svarað	56	2.9%

---

16 Hvussu ofta plaga tygum vanliga at drekka vín?

		Tal	Prosent
1	Umleið hvønn dag	6	0.3%
2	4 - 5 ferðir um vikuna	3	0.2%
3	2 - 3 ferðir um vikuna	23	1.2%
4	Umleið einaferð um vikuna	86	4.5%
5	Nakrar fáar ferðir um mánaðin	134	7.0%
6	Umleið einaferð um mánaðin	136	7.1%
7	Nakrar fáar ferðir um árið	745	39.1%
8	Einaferð um árið ella sjaldnari	433	22.8%
9	Havi ongantið drukkið vín ella so mikið sum smakkað tað	257	13.5%
	Ikki svarað	79	4.2%

17 Tá tygum drekka vín, hvussu nögv á leið plaga tygum at drekka hvørja ferō?

		Tal	Prosent
1	Eitt lítið vínglas	386	20.3%
2	Eitt vanligt vínglas	407	21.4%
3	Nøkur fá vanlig víngløs	400	21.0%
4	Nakað minni enn eina hálva fløsku	91	4.8%
5	Umleið eina hálva fløsku (uml. 4 gløs)	150	7.9%
6	Nakað minni enn eina heila fløsku	31	1.6%
7	Umleið eina heila fløsku	61	3.2%
8	Meira enn eina heila fløsku	27	1.4%
9	Havi ongantið drukkið vín ella bara so mikið sum smakkað tað	256	13.5%
	Ikki svarað	93	4.9%

*****
So koma nakrir spurningar um brennivín. Her verður meint við alt slag av brennivíni, bæði keypt og heimabrent. Sum brennivín verður eisini roknað sovorið sum spritt og likør. Brennivín verður ofta blandað við sodavatni ella øðrum, men her verður bert meint við sjálvt brennivínið antin tað so verður drukkið bert ella blandað.

18 Hava tygum drukkið brennivín seinastu 12 mánaðirnar?

		Tal	Prosent
1	Ja	1149	60.4%
2	Nei	699	36.7%
	Ikki svarað	54	2.8%

19 Hvussu ofta plaga tygum vanliga at drekka brennivín?

		Tal	Prosent
1	Umleið hvønn dag	4	0.2%
2	4 - 5 ferðir um vikuna	12	0.6%
3	2 - 3 ferðir um vikuna	47	2.5%
4	Umleið einaferð um vikuna	128	6.7%
5	Nakrar fáar ferðir um mánaðin	222	11.7%
6	Umleið einaferð um mánaðin	179	9.4%
7	Nakrar fáar ferðir um árið	512	26.9%
8	Einaferð um árið ella sjaldnari	221	11.6%
9	Havi ongantið drukkið brennivín ella so mikið sum smakkað tað	496	26.1%
	Ikki svarað	81	4.3%

-
- 20 Tá tygum drekka brennivín, hvussu nógv á leið plaga tygum at drekka hvørja ferö? (Rokna ikki uppi tað, sum blandað verður við so sum sodavatn, men bara sjálvt brennivinið, antin tað er brennivín, likør, whisky ella annað slag.

		Tal	Prosent
1	Ein lítlan snaps ella veikan sjuss	379	20.9%
2	Ein stóran snaps ella sterkan sjuss	102	5.4%
3	Nakrar fáar snapsar ella sjussar	366	19.2%
4	Umleið eina fjórðingsfløsku (3-4 glös)	120	6.3%
5	Eittsindur meiri enn eina fjórðingsfløsku	58	3.0%
6	Nakað minni enn eina hálva fløsku	68	3.6%
7	Umleið eina hálva fløsku	101	5.3%
8	Meira enn eina hálva fløsku	95	5.0%
9	Havi ongantíð drukkið brennivín ella so mikið sum smakkað tað	484	25.4%
	Ikki svarað	111	5.8%

*****
Vit vilja eisini fegin vita nakað um alkoholnýtslu tygara seinastu 4 vikurnar.

-
- 21 Hvussu ofta hava tygum seinastu 4 vikurnar, drukkið so nógv, at tað til samans er minst 7 fløskur av øli ella umleið hálva aðru fløsku av víni ella eina hálva fløsku av brennivíni?

Umleið _____ ferðir

Ferðir	Tal	Prosent
0	1117	58.7%
1	173	9.1%
2	93	4.9%
3	44	2.3%
4	45	2.4%
5	16	0.8%
6	17	0.9%
7	5	0.3%

8	7	0.4%
10	2	0.1%
12	1	0.1%
15	1	0.1%
Ongantíð	1	0.1%
Ikki svarað	380	20.0%

- 22 Hvussu ofta hava tygum tær seinastu 4 vikurnar drukkið so nögv at tað til samans eru 4 - 6 10flóskur av óli ella umleið ein flóaska av víni ella 4 - 6 snapsagløs av brennivíni?

Umleið	ferðir	
Ferðir	Tal	Prosent
0	1098	57.7%
1	169	8.9%
2	88	4.6%
3	23	1.2%
4	28	1.5%
5	8	0.4%
6	6	0.3%
7	4	0.2%
8	6	0.3%
9	2	0.1%
10	2	0.1%
12	1	0.1%
15	1	0.1%
20	1	0.1%
30	1	0.1%
Ongantíð	1	0.1%
Ikki svarað	463	24.3%

- 23 Hvussu ofta hava tygum seinastu vikurnar drukkið so nögv, at tað til samans svarar til 2 - 3 flóskur av óli ella umleið eina hálva flósku av víni ella 2 - 3 snapsagløs av brennivíni?

Umleið	ferðir	
Ferðir	Tal	Prosent
0	973	51.1%
1	212	11.1%
2	122	6.4%
3	37	1.9%
4	36	1.9%
5	17	0.9%
6	8	0.4%
7	4	0.2%
8	7	0.4%
9	5	0.3%
10	8	0.4%
12	2	0.1%
16	1	0.1%
20	4	0.2%
Ongantíð	1	0.1%
Ikki svarað	465	24.4%

---

24 Hvussu ofta hava tygum seinastu 4 vikurnar drukkið so nögv at tað tilsamans svarar til í mesta lagi eina fløsku av øli ella eitt glas av víni, ein sjuss ella eitt snap-saglas av brennivíni?

Umleið _____ ferðir

Ferðir	Tal	Prosent
0	790	41.5%
1	275	14.5%
2	125	6.6%
3	43	2.3%
4	59	3.1%
5	25	1.3%
6	13	0.7%
7	9	0.5%
8	8	0.4%
9	6	0.3%
10	12	0.6%
11	1	0.1%
12	5	0.3%
15	4	0.2%
18	1	0.1%
20	7	0.4%
24	2	0.1%
28	3	0.2%
30	1	0.1%
Ongantið	1	0.1%
Ikki svarað	512	26.9%

---

25 Umleið hvussu ofta hava tygum seinastu 12 mánaðirnar drukkið so nögv øl, vín ella brennivín, at tygum hava havt kenning /fingið uppí høvdið?

		Tal	Prosent
1	Einaferð um vikuna ella meir	49	2.6%
2	Umleið einaferð um vikuna	67	3.5%
3	2 - 3 ferðir um mánaðin	154	8.1%
4	Umleið einaferð um mánaðin	164	8.6%
5	Umleið einaferð annan hvønn mánað	99	5.2%
6	4 - 5 ferðir um árið	153	8.0%
7	2 - 3 ferðir um árið	219	11.5%
8	Einaferð um árið	115	6.0%
9	Havi ongantið havt kenning /fingið uppí høvdið seinasta árið	750	39.4%
	Ikki svarað	132	6.9%

*****

Niðanfyri eru nevnd nokur dømi um alkoholnýtsla millum gentur og dreingir. Vit vilja fegin vita, hvat tygum halda um, hvussu

gomul ungfólk skulu vera, fyri at kunna drekka øl ella vín saman við familju og vinum.

*****

26 Hvussu gamla halda tygum ein genta skal vera fyri at drekka øl afturvið matinum til ein "familju"ðögverða?

Hon skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	5	0.3%
1	2	0.1%
2	1	0.1%
7	1	0.1%
8	2	0.1%
9	3	0.2%
10	1	0.1%
11	1	0.1%
12	10	0.5%
13	6	0.3%
14	95	5.0%
15	105	5.5%
16	360	18.9%
17	131	6.9%
18	656	34.5%
19	26	1.4%
20	190	10.0%
21	37	1.9%
22	1	0.1%
23	4	0.2%
24	1	0.1%
25	22	1.2%
28	1	0.1%
30	2	0.1%
70	1	0.1%
90	2	0.1%
Ongantið	94	4.9%
Ikki svarað	142	7.5%

---

27 Og hvussu gomul skal hon vera fyri at drekka vín afturvið matinum til ein "familju"ðögverða?

Hon skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	4	0.2%
5	1	0.1%
6	1	0.1%
8	1	0.1%
10	2	0.1%
11	1	0.1%
12	11	0.6%
13	8	0.4%
14	109	5.7%
15	127	6.7%
16	355	18.7%

17	137	7.2%
18	638	33.5%
19	23	1.2%
20	185	9.7%
21	31	1.6%
22	4	0.2%
23	4	0.2%
24	1	0.1%
25	19	1.0%
28	1	0.1%
30	3	0.2%
71	1	0.1%
90	2	0.1%
Ongantíð	90	4.7%
Ikki svarað	143	7.5%

---

28 Hvussu gamal halda tygum ein drongur skal vera fyrir at drekka øl afturvið matinum til ein "familju" dögverða?

Hann skal minst vera _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	4	0.2%
1	1	0.1%
10	1	0.1%
11	1	0.1%
12	10	0.5%
13	6	0.3%
14	94	4.9%
15	115	6.0%
16	375	19.7%
17	146	7.7%
18	648	34.1%
19	25	1.3%
20	184	9.7%
21	33	1.7%
22	4	0.2%
23	4	0.2%
24	1	0.1%
25	18	0.9%
28	1	0.1%
30	2	0.1%
31	1	0.1%
80	1	0.1%
90	1	0.1%
Ongantíð	87	4.6%
Ikki svarað	139	7.3%

---

29 Og hvussu gamal skal hann vera fyri at drekka vín af-turvið matinum til ein "familju"-dögverða?

Hann skal minst vera _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	4	0.2%
5	1	0.1%
6	1	0.1%
8	1	0.1%
10	2	0.1%
11	1	0.1%
12	11	0.6%
13	8	0.4%
14	111	5.8%
15	129	6.8%
16	362	19.0%
17	149	7.8%
18	627	32.9%
19	23	1.2%
20	177	9.3%
21	33	1.7%
22	7	0.4%
23	4	0.2%
24	2	0.1%
25	17	0.9%
28	1	0.1%
30	2	0.1%
40	1	0.1%
80	1	0.1%
90	1	0.1%
Ongantíð	84	4.4%
Ikki svarað	142	7.5%

---

30 Hvussu gomul halda tygum at ein genta skal vera fyri at drekka öl saman við javnaldrunum uttan at vaksin eru tilstaðar?

Hon skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	3	0.2%
14	18	0.9%
15	45	2.4%
16	230	12.1%
17	150	7.9%
18	788	41.4%
19	31	1.6%
20	282	14.8%
21	48	2.5%
22	10	0.5%
23	3	0.2%
24	3	0.2%
25	26	1.4%
28	1	0.1%

30	6	0.3%
90	3	0.2%
Ongantíð	99	5.2%
Ikki svarað	156	8.2%

- 31 Og hvussu gomul skal hon vera fyri at drekka vín saman við javnaldrunum, tá vaksin ikki eru tilstaðar?

Hon skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	3	0.2%
1	1	0.1%
6	1	0.1%
8	2	0.1%
14	19	1.0%
15	43	2.3%
16	227	11.9%
17	158	8.3%
18	775	40.7%
19	31	1.6%
20	290	15.2%
21	47	2.5%
22	12	0.6%
23	3	0.2%
24	4	0.2%
25	23	1.2%
28	1	0.1%
30	7	0.4%
67	1	0.1%
90	3	0.2%
Ongantíð	95	5.0%
Ikki svarað	156	8.2%

- 32 Hvussu gamal halda tygum ein drongur skal vera fyri at drekka öl saman við javnaldrunum, tá vaksin ikki eru tilstaðar?

Hann skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	3	0.2%
1	1	0.1%
14	22	1.2%
15	50	2.6%
16	239	12.6%
17	165	8.7%
18	790	41.5%
19	30	1.6%
20	261	13.7%
21	49	2.6%
22	12	0.6%
23	2	0.1%
24	3	0.2%
25	23	1.2%

28	1	0.1%
30	3	0.2%
35	1	0.1%
40	1	0.1%
67	1	0.1%
90	2	0.1%
Ongantíð	92	4.8%
Ikki svarað	151	7.9%

---

33 Og hvussu gamal skal hann vera fyri at drekka vín saman við javnaldrunum, tá vaksin ikki eru tilstaðar?

Hann skal vera minst _____ ár

Aldur	Tal	Prosent
0	3	0.2%
1	6	0.3%
2	3	0.2%
3	1	0.1%
4	2	0.1%
8	2	0.1%
14	22	1.2%
15	47	2.5%
16	238	12.5%
17	170	8.9%
18	774	40.7%
19	30	1.6%
20	263	13.8%
21	50	2.6%
22	15	0.8%
23	2	0.1%
24	2	0.1%
25	23	1.2%
28	1	0.1%
30	4	0.2%
35	1	0.1%
67	1	0.1%
90	2	0.1%
Ongantíð	90	4.7%
Ikki svarað	150	7.9%

*****

Niðanfyri eru nevnd nokur dömi, har rúsdrekka kann haldast at verða drukkið.

*****

Hvussu gott ella vánaligt halda tygum at ein fløska av øli ella tvær hóska seg fyri ein mann í 30 árs-aldrinum utan serligar trupulleikar við rúsdrekka, um hann drekkur tað...

---

34 afturvið einum gerandisdøgverða við hús?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	1005	52.8%
2	Hóskar nokkso illa	338	17.8%
3	Hóskar nokkso væl	224	11.8%
4	Hóskar væl	252	13.2%
9	Ikki svarað	83	4.4%

---

35 afturvið máltiðini í arbeiðstíðini?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	1667	87.6%
2	Hóskar nokkso illa	110	5.8%
3	Hóskar nokkso væl	23	1.2%
4	Hóskar væl	32	1.7%
9	Ikki svarað	70	3.7%

---

36 saman við vinum eitt leygarkvøld?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	277	14.6%
2	Hóskar nokkso illa	112	5.9%
3	Hóskar nokkso væl	482	25.3%
4	Hóskar væl	942	49.5%
9	Ikki svarað	89	4.7%

---

37 eitt kvøld á frítíðarferð uttanlanda?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	250	13.1%
2	Hóskar nokkso illa	89	4.7%
3	Hóskar nokkso væl	367	19.3%
4	Hóskar væl	1107	58.2%
9	Ikki svarað	89	4.7%

---

38 ein nýggjársaftan?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	295	15.5%
2	Hóskar nokkso illa	80	4.2%
3	Hóskar nokkso væl	266	14.0%
4	Hóskar væl	1177	61.8%
9	Ikki svarað	84	4.4%

*****

Í vissum fórum drekka einstök so nögv, at tey fáa kenning.
Niðanfyri eru nokur dömi um slikt.

*****

Hvussu gott ella vánaligt halda tygum tað var, um ein
maður í 30-ársaldrinum utan serligar trupulleikar við rús-
drekka drakk akkurát so nögv, at hann kendi eitt lítið sindur
til ....

*****

39 afturvið einum gerandisdøgverða við hús?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	1532	80.5%
2	Hóskar nokkso illa	181	9.5%
3	Hóskar nokkso væl	51	2.7%
4	Hóskar væl	63	3.3%
9	Ikki svarað	75	3.9%

40 afturvið máltiðini til arbeiðis?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	1769	93.0%
2	Hóskar nokkso illa	26	1.4%
3	Hóskar nokkso væl	13	0.7%
4	Hóskar væl	17	0.9%
9	Ikki svarað	77	4.0%

41 saman við vinfólki eitt leygarkvöld?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	358	18.8%
2	Hóskar nokkso illa	185	9.7%
3	Hóskar nokkso væl	578	30.4%
4	Hóskar væl	687	36.1%
9	Ikki svarað	94	4.9%

42 eitt kvöld á frítíðarferð uttanlanda?

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	334	17.6%
2	Hóskar nokkso illa	144	7.6%
3	Hóskar nokkso væl	483	25.4%
4	Hóskar væl	843	44.3%
9	Ikki svarað	98	5.1%

---

43 ein nýggjársaftan

		Tal	Prosent
1	Hóskar illa	345	18.1%
2	Hóskar nokkso illa	132	6.9%
3	Hóskar nokkso væl	316	16.6%
4	Hóskar væl	1020	53.6%
9	Ikki svarað	89	4.7%

*****
Tað kemur fyri í vissum fórum, at ein drekkur meira ella oftari enn ætlanin veruliga var.

Er tað nakrantið komið fyri teir seinastu 12 mánaðirnar,
at tygum.....

---

44 hava drukkið meir enn tygum høvdu ætlað tygum, tá ið
tygum byrjaðu at drekka?

		Tal	Prosent
1	Havi ikki drukkið rúsdrekka sístu 12 mánaðirnar → hald áfram beinleiðis til spurning 73 á síðu 9	362	19.0%
2	Nei	710	37.3%
3	Ja, eina ella tvær ferðir	415	21.8%
4	Ja, fleiri ferðir	206	10.8%
9	Ikki svarað	209	11.0%

---

45 hava verið bangin fyri at gerast bundin av rúsdrekka?

		Tal	Prosent
1	Nei	1234	64.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	53	2.8%
3	Ja, fleiri ferðir	56	2.9%
9	Ikki svarað	559	29.4%

---

46 hava hildið, at tað var trupult at halda uppat at drekka
aftaná at tygum vóru byrjað/ur at drekka?

		Tal	Prosent
1	Nei	1129	59.3%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	96	5.0%
3	Ja, fleiri ferðir	89	4.7%
9	Ikki svarað	588	30.9%

---

47 hava hildið at tygum áttu at drukkið sjaldnari enn tygum veruliga hava gjørt?

		Tal	Prosent
1	Nei	985	51.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	169	8.9%
3	Ja, fleiri ferðir	151	7.9%
9	Ikki svarað	597	31.4%

*****

Rúsdrekka ávirkar fólk ymist.

*****

Er tað komið fyri seinastu 12 mánaðirnar, at tygum dagin eftir at tygum hava drukkið.....

---

48 hava følt tygum fjálturstungnan ella spentan?

		Tal	Prosent
1	Nei	940	49.4%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	229	12.0%
3	Ja, fleiri ferðir	138	7.3%
9	Ikki svarað	595	31.3%

---

49 hava havt hövuðpínu, havt vaml ella følt tygum illa fyri á annan hátt?

		Tal	Prosent
1	Nei	618	32.5%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	404	21.2%
3	Ja, fleiri ferðir	287	15.1%
9	Ikki svarað	593	31.2%

---

50 ikki hava orkað at fara upp til vanliga tíð um morgunin?

		Tal	Prosent
1	Nei	930	48.9%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	229	12.0%
3	Ja, fleiri ferðir	145	7.6%
9	Ikki svarað	598	31.4%

---

51 hava følt tygum so illa til passar, at tygum ikki hava orkað at fara til arbeiðis ella at gera arbeiðið tygum annars skuldu hava gjørt?

		Tal	Prosent
1	Nei	1120	58.9%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	133	7.0%
3	Ja, fleiri ferðir	54	2.8%
9	Ikki svarað	595	31.3%

*****

Er tað komið fyrir seinastu 12 mánaðirnar at tygum í samband við tygara egnu rúsdrekkanýtslu...

*****

52 hava angra nakað, tygum sögdu ella gjördu, meðan tygum vóru ávirkað/ur?

		Tal	Prosent
1	Nei	917	48.2%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	295	15.5%
3	Ja, fleiri ferðir	96	5.0%
9	Ikki svarað	594	31.2%

---

53 hava verið meira harðmælt/ur enn vanligt?

		Tal	Prosent
1	Nei	909	47.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	275	14.5%
3	Ja, fleiri ferðir	122	6.4%
9	Ikki svarað	596	31.3%

---

54 hava brúkt meiri pengar enn tygum annars vildu havt gjört?

		Tal	Prosent
1	Nei	965	50.7%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	189	9.9%
3	Ja, fleiri ferðir	157	8.3%
9	Ikki svarað	591	31.1%

---

55 hava koyrt bil, tá hava verið ávirkað/ur av rúsdrekka?

		Tal	Prosent
1	Nei	1096	57.6%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	162	8.5%
3	Ja, fleiri ferðir	53	2.8%
9	Ikki svarað	591	31.1%

---

56 eru komin at skeldast við onkran?

		Tal	Prosent
1	Nei	1043	54.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	210	11.0%
3	Ja, fleiri ferðir	59	3.1%
9	Ikki svarað	590	31.0%

---

57 hava havit onkran trupulleika við heilsuni, sum tygum halda rúsdrekkanýtsla tygara er orsókin til?

		Tal	Prosent
1	Nei	1227	64.5%
2	Ja, ein ella tvær ferðir	55	2.9%
3	Ja, fleiri ferðir	28	1.5%
9	Ikki svarað	592	31.1%

---

58 at onkur av næstringum tygara hevur funnist at rúsdrekkanýtslu tygara?

		Tal	Prosent
1	Nei	1061	55.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	142	7.5%
3	Ja, fleiri ferðir	111	5.8%
9	Ikki svarað	588	30.9%

---

59 eru komin í hornatøkur ella at berjast við onkran?

		Tal	Prosent
1	Nei	1252	65.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	56	2.9%
3	Ja, fleiri ferðir	8	0.4%
9	Ikki svarað	586	30.8%

---

60 hava verið fyrí óhappi/vanlukku ella skatt tygum?

		Tal	Prosent
1	Nei	1250	65.7%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	57	3.0%
3	Ja, fleiri ferðir	5	0.3%
9	Ikki svarað	590	31.0%

---

61 hava verið ávarað/ur av lækna ikki at drekka ov nógv?

		Tal	Prosent
1	Nei	1285	67.5%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	20	1.1%
3	Ja, fleiri ferðir	8	0.4%
9	Ikki svarað	589	31.0%

---

62 at onkur á arbeiðsplássinum hevur funnist at rúsdrekkanýtslu tygara?

		Tal	Prosent
1	Nei	1280	67.3%
2	Ja, eina ella fleiri ferðir	20	1.1%
3	Ja, fleiri ferðir	10	0.5%
9	Ikki svarað	592	31.1%

---

63 at tygum eru settur í klivan/varðhald hjá lögregluni?

		Tal	Prosent
1	Nei	1288	67.7%
2	Ja, eina ella fleir ferðir	21	1.1%
3	Ja, fleiri ferðir	3	0.2%
9	Ikki svarað	590	31.0%

---

64 hava fingið varhugan av, at onkur av vinum tygara hevur hildið, at tygum áttu at drukkið minni ella meiri varisliga?

		Tal	Prosent
1	Nei	1144	60.1%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	115	6.0%
3	Ja, fleiri ferðir	53	2.8%
9	Ikki svarað	590	31.0%

*****

Hevur tað borið so á, at tygum halda, at rúsdrekka 12 seinastu mánaðirnar hevur hjálpt tygum til at....

*****

65 loysa trupulleikar við næstringar?

		Tal	Prosent
1	Nei	1254	65.9%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	44	2.3%
3	Ja, fleiri ferðir	12	0.6%
9	Ikki svarað	592	31.1%

---

66 verða meiri bjartskygd/ur?

		Tal	Prosent
1	Nei	1024	53.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	194	10.2%
3	Ja, fleiri ferðir	83	4.4%
9	Ikki svarað	601	31.6%

---

67 vísa kenslurnar betur enn vanligt?

		Tal	Prosent
1	Nei	872	45.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	292	15.3%
3	Ja, fleiri ferðir	139	7.3%
9	Ikki svarað	599	31.5%

---

68 fáa betri samband við ein av hinum kyninum?

		Tal	Prosent
1	Nei	1024	53.8%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	173	9.1%
3	Ja, fleiri ferðir	107	5.6%
9	Ikki svarað	598	31.4%

---

69 loysa trupulleikar í samband við arbeiðið?

		Tal	Prosent
1	Nei	1274	66.9%
2	Ja, ein ella tvær ferðir	24	1.3%
3	Ja, fleiri ferðir	10	0.5%
9	Ikki svarað	594	31.2%

---

70 vera meiri stuttlig/ur og hittinorðað/ur í samræðum?

		Tal	Prosent
1	Nei	760	39.9%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	295	15.5%
3	Ja, fleiri ferðir	247	13.0%
9	Ikki svarað	600	31.5%

---

71 vera minni bangin /óttafullur fyri at vera saman við øðrum?

		Tal	Prosent
1	Nei	1035	54.4%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	146	7.7%
3	Ja, fleiri ferðir	127	6.7%
9	Ikki svarað	594	31.2%

---

72 læra eitt annað fólk betri at kenna enn áður?

		Tal	Prosent
1	Nei	892	46.9%
2	Ja, eina ella tvær ferðir	247	13.0%
3	Ja, fleiri ferðir	172	9.0%
9	Ikki svarað	591	31.1%

*****
Tá eitt fólk hevur kenning, kemur tað fyri, at tað skikkar sær annarleiðis enn hann ella hon plaga at gera. Niðanfyri standa nokkur dömi um gerðir, framdar undir ávirkan av rúsdrekka, sum vit fegin ynskja at tygum taka stóðu til.

*****

73 Ein eiger at seta somu krøv til eitt ávirkað fólk, sum til onnur.

		Tal	Prosent
1	Heilt samd/ur	665	34.9%
2	Nærum samd/ur	261	13.7%
3	Hvørki samd/ur ella ósamd/ur	311	16.3%
4	Nærum samd/ur	95	5.0%
5	Heilt ósamd/ur	444	23.3%
9	Ikki svarað	126	6.6%

---

74 Um eitt fólk ger lógarbrot, eiger tað at haldast at vera linnandi orsök, at hann ella hon eru ávirkað/ur.

		Tal	Prosent
1	Heilt samd/ur	120	6.3%
2	Nærum samd/ur	104	5.5%
3	Hvørki samd/ur ella ósamd/ur	199	10.5%
4	Nærum samd/ur	76	4.0%
5	Heilt ósamd/ur	1280	67.3%
9	Ikki svarað	123	6.5%

---

75 Tað er verri at taka óráð fyri /gera okkur býtt, tá ein er edrúur enn tá ein er ávirkað/ur.

		Tal	Prosent
1	Heilt samd/ur	676	35.5%
2	Nærum samd/ur	188	9.9%
3	Hvørki samd/ur ella ósamd/ur	240	12.6%
4	Nærum samd/ur	56	2.9%
5	Heilt ósamd/ur	592	31.1%
9	Ikki svarað	150	7.9%

---

76 Minni eiger at verða lagt í, hvat fólk siga, tá ið tey eru ávirkaði enn annars.

		Tal	Prosent
1	Heilt samd/ur	610	32.1%
2	Nærum samd/ur	405	21.3%
3	Hvørki samd/ur ella ósamd/ur	240	12.6%
4	Nærum samd/ur	123	6.5%
5	Heilt ósamd/ur	405	21.3%
9	Ikki svarað	119	6.3%

---

77 Tað er lettari at góðtaka at fólk fara til hendurs ella verða áfost, tá ið tey eru ávirkaði, enn tá tey eru edrú.

		Tal	Prosent
1	Heilt samd/ur	495	26.0%
2	Nærum samd/ur	265	13.9%
3	Hvørki samd/ur ella ósamd/ur	231	12.1%
4	Nærum samd/ur	85	4.5%
5	Heilt ósamd/ur	712	37.4%
9	Ikki svarað	114	6.0%

*****

Tá spurnarblaðið er svarað, heita vit á tygum, at leggja tað í brævbjálvan og senda tað til Rúsdrekka- og narkotikaráðið.
Frímerki skal ikki setast á.

Vinarliga hygg eftir um tygum hava svarað öllum spurningum.

Takk fyri

